

БЕОГРАДСКЕ ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

ГОД. XLIX

15 ЈУНИ 1931

БР. 12

САДРЖАЈ:

Пред конгресом Савеза Југословенских градова (за хитно доношење Закона о градовима) — Слободан Ж. Видаковић, отправник послова експоз. Савеза градова у Београду, — — — — —	789
Здравствено стање у Београду за последње три године — Д-р Сергије Рамзин, шеф Јавне хигијене Београда, — — — — —	793
Друштвена физиономија Београда — Д-р Стојан Павловић, — — — — —	798
Сузбијање алкохолизма у градовима — Д-р Милош Ђ. Поповић, — — — — —	805
Београд у првим данима Светског рата — Дивиз. генерал Душан П. Стефановић, канцелар краљевих орденa, — — — — —	808
Како је постао Београд? — Михаило С. Петровић, новин., — — — — —	814
Пола века Београдске трговачке омладине — Владислав Миленковић, новинар, — — — — —	824

Друштвена хроника:

Конгрес Пољско-југословенске антанте штампе у Београду — — — — —	828
Скупштина Материнског удружења, — — — — —	830
Слава Дома стараца и старица, — — — — —	831

Службени део:

Рад општинског одбора:

Записник одборске седнице од 25 марта 1931 год., — — — — —	832
Извештај о раду Београдске општине у 1930 год. (Привредно-финансијска Дирекција), — — — — —	839
Службени огласи, — — — — —	847
Цене животиња: намирница на београдској пијаци у месецу мају 1930 год., — — — — —	850
Приватни огласи	

БЕОГРАДСКЕ

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Издаје дванаест месечно	Београд, 15. јуни 1931.	Година XLIX — Број 12
Годишња претплата 150.— дина. На пола године . . . 80.— дина. Претплату слати на чеков, рачун бр. 54.300 Поштан. Штед. Београд	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Уредништво и администрација: улица Краља Петра број 26/III Телефон 63-27

Слободан Ж. Видаковић, отправник послова
експоз. Савеза градова у Београду

Пред конгресом Савеза Југословенских Градова

— За хитно доношење закона о градовима —

Понова ће се одиграти један значајан датум у историји Савеза Југословенских градова. Кроз пет дана, 20. ов. м. отпочиње њихов четврти годишњи конгрес у Сарајеву. Конгреси оваквих установа у опште нису параде; најмање би се то могло рећи за овај. Од дана оснивања Савеза, сваки конгрес представљао је један леп низ моралних и материјалних успеха, представљао је све више утапкавање стаза, којима ће прва генерација за нама да иде на путу ка потпуном препорођају југословенских градова.

Од ратова па на овамо жеља је целага народа, интимна и дубока жеља свију нас, да се јалова партизанска прегоњења замене позитивним радом. То се у једној доиста дивној форми види у Савезу Југословенских градова... Наши су градови израдили своју капиталистичку идеологију, постали свесни своје привредне улоге, и желе сада мирно и несметано развиће својих продуктивних снага.

Ми нећемо овом приликом писати о питањима унутрашње савезне организације, која ће највећим делом испуњавати овогодишњи конгрес. Та су питања и посредно и непосредно важна, али ипак немају општи интерес. Али ћемо се зато задржати на једном еминентном питању, питању закона о градовима, о коме ће овогодишњи конгрес сигурно најдуже и најбрижније да расправља пошто ће се оно провлачити захтевима самога живота кроз све тачке дневног реда конгреса, јер то питање у истини претставља најважнији и најкапиталнији проблем наших дана.

Сви су закони важни, сваки од њих има свој делокруг појава и односа, које регули-

сава. Између њих не може да постоји приоритет као што не може да постоји између органа државне управе. Али ако би се међу законима могао да успостави ранг, закон о градовима дошао би на једно од првих места.

Ми немамо закон о градовима, нити га је мала, предкумановска Србија могла имати. Сем Београда, она је у опште имала мало градова у урбанистичком смислу. Међутим, после рата развиле су се све вароши и Србије и осталих покрајина Југославије, те нам се питање једног модерног и напредног закона о градовима данас намеће као пуна неопходност, као један предуслов, без кога се даље ни корака не може маћи на путу културног напретка наших градова.

Није онда чудо што се са свих страна подвлачи потреба за брзим доношењем Закона о градовима. У овај мах то питање законског регулисања градске самоуправе налази се у зениту општег интересовања и мејеровањих кругова и југословенске јавности.

Градови имају не само нарочиту физиономију у комуналном смислу, него и нарочиту улогу у животу југословенске државе; и културну и економску у исти мах! Грађевински проблеми, питање јавне профилаксе, проблем индустрије и трговине, подизање културних и комуналних установа, једном рећу цео низ јавних питања, која су паучинасто испреплатана у сложенем животу градова — захтевају са свим друкчије мере, институције и прописе, и са свим друге методе решавања него што то траже примитивни односи комуналног живота сеоске општине.

Две су могућности: или да се донесе један општи закон о општинама, где би ушли и градови, које гледиште данас већ више нико не заступа, јер би се тиме градски комунални живот и сваки његов даљи развитац парализовао и угушио у тесном оквиру сеоске комуне; и друга, савремена могућност, да се живот градова регулише специјалним законом, дајући му маха за пун и неограничен полет. Преко деведесет и два од сто културних држава имају специјални закон за градове, а један безначајно мали број држава, међу којима смо на жалост и ми доскора били, остао је до данас конзервативан, и код њих се оба ова комунална живота, сеоски и градски, тако различита у свима муниципалним појавама, регулишу једним заједничким законом!

Савез наших градова, који је најбоље осетио потребу хитног доношења закона о градовима, покренуо је званично ово питање још на своме првом конгресу из 1927 године. Од тада га Савез градова непрекидно држи на дневном реду свога пословања и својих брига. Најзад, после петогодишњег одлагања, држава га је сада, схваћајући срећно његову пуну озбиљност, примила и ставила на свој дневни ред. Резолуција овогодишњег претстојећег конгреса Југословенских градова, која ће се донети по закону о градовима, биће још један подстрек више, а дискусија о њему, која ће на конгресу бити без сумње врло жива, неоспорно ће користити добијању што бољег закона о градовима. Кад би се успело да Законодавни одбор још у овом заседању сврши закон о градовима — то би несумњиво био један од најлепших успеха Савеза градова.

Нема рада, нема бар смишљеног рада док се широка комунална градска самоуправа не санкционише законом. Раније су се наше генерације бориле за политичку самоуправу општина; данашња поколења интересује само културна и урбанистичка самоуправа, јер напредак наших градова, то је истински напредак Југославије: њен напредак културни, естетски, урбанистички, санитарни итд. ...

Пред нама је цео елаборат закона о градовима: старе законске одредбе, до скоро важеће, пројекат конгреса Савеза градова од 8 маја 1927 год. и последње завршне примедбе конференције претставника Савеза Југословенских градова, дате на захтев Краљевске владе 2 марта ове године.

Пројекат Савеза градова са допунама и изменама конференције претставника Савеза Градова од 2 марта ове год., посматран у целисти врло је добар, али у појединостима има неколико значајних момената, који су испуштени или недовољно разрађени.

Тако пре свега другог пада у очи оно што смо приметили и код многих других закон-

ских пројеката — да је финансијски део слабо обрађен. Самоуправне су финансије основа сваког самоуправног рада. Без њих се не да извести ни једна лепа и паметна реформа, ни једна културна установа. Сви комунални и социјални програми, планови и пројекти, ма како они били фантастично лепо и прогресивни, остаће само као архивски раскош ако се тешко и сложено питање самоуправних финансија не расправи онако како то траже модерни захтеви социјалне науке, и градским самоуправама не пружи услови не само за обичан, вегетативан живот, него за пун замах и полет у смислу њихових социјално-комуналних атрибуција.

Шта вреде лепо и паметни програми о дечијим обдаништима, санаторијумима, клиникама, диспансерима, бесплатним покретним апотекама и путујућим лекарским мисијама, о социјалној заштити деце и матера, о корекционим дечијим заводима, о установама за заштиту посрнух девојака, о радничким склоништима, јевтиним становима, о организацији здравља и јевтине исхране, сузбијању вештачке скупине, о покретним периферским библиотекама и народним универзитетима, о школама професионалним, о шегртским домовима, о заштити уличне деце, малих Гавроша и Скампола, који су прешли године за основну наставу, рођени на калдрми и за калдрму, из којих се регрутују злочинци и проститутке, шта вреди читав тај сплет најпаметнијих рефорама на хартији, ако се не буде обезбедила сигурна и рационална финансијска основа!

Не вреди у ствари ништа!

Они ће остати као утопијске фикције оних напредних људи, који су хтели да велике пароле човечанства остваре на малим финансијским основама.

Зато су данас комуналне финансије постале читава самостална финансијска наука и о њима се пишу и издају огромни томови књига. Код великих народа установљени су при административним секретаријатима Савеза градова нарочити научно-публицистички бирои, који додуше изучавају све комуналне манифестације, али финансијско кредитне на првом месту. У опште, у целој комуналној науци комуналне финансије чине најтежи и најделикатнији део.

Држава мора омогућити градским општинама што веће изворе прихода. То је предуслов успеха сваког даљег рада. Две једине ограде у комуналним приходима треба држава да постави општинама и то: тамо где је у питању прирез већи од нормалне стопе, да се може тражити само прогресивни прирез; и да се трошарина може завести само на луксузне артикле.

Ова два еминентно социјална момента држава мора имати у виду а у свима осталим

случајевима самоуправних финансија градским се општинама треба што широкогрудније излазити у сусрет, јер то захтевају основни интереси и народа и државе....

Сад да пређемо на по нека места у пројекту закона, која би, по нашем мишљењу, требала да претрпе још једну малу ревизију...

Да би се избегло туторство надзорне власти, како се вели у последњем извештају конференције Савеза Градова, и да би се суверено и потпуно заштитило право најшире самоуправе, које је у осталом основни услов за њен здрав развитак — осећа се једно опште расположење код већине наших градова, да се у будућем закону набацају и обележе само у општим потезима права градова, а да та права они могу рестриктивно или амплификаторно тумачити и примењивати у сваком конкретном случају.

И ми смо категорички против мешања полицијске власти, нарочито противу непотребног мешања њеног у послове самоуправе. Али не треба заборавити да ми имамо људе вредне, експедитивне до пожртвовања, и људе немарне и мртве; људе од темперамента и људе борбене, који слично Сен Симону сматрају да им је сваки онај дан пропао кад не учине какво добро дело; и људе чија је крв залеђена равнодушношћу, а у чијој се празној лобањи давно ухватила паучина. Између ових крајности — колико још има много нијанса! Па зар успех саме ствари не захтева да се рад, као највиши принцип, стави законски у дужност свима?! Бар онај рад због кога и постоји савремена самоуправа и без кога не би имала свој *raison d'être*!

Једна је врло важна и корисна новина, интеркомунална радна заједница у свима великим питањима општег значаја а за чије је решење једна градска општина недовољно моћна. Само је потребно да она буде потчињени орган Савеза градова.

Принцип деполитизације чиновника самоуправних истакнут је у пројекту закона категорички. Сталност је загарантована. За највишу инстанцију узет је дисциплински Суд. Али се и овде, разуме се *bona fide*, поткрало нешто што се после уједињења увлачи у све законе, којима се регулисавају ранг и плате службеника, почевши од државног чиновничког закона па до најмањих општинских статута. То је питање школских квалификација, које се траже као искључиво мерило за способност једног чиновника, као и подела на разреде, класе, групе и категорије! Ми налазимо да неправичнијег, заплетенијег и гломазнијег бирократског мерила није било. Зар не би за комуналног чиновника био сигурнији критеријум: стручна комунална школа и комунални испити у пракси; савесност и пуна продуктивност у раду; национална прошлост; поштење и некорумптивност; смисао и инстинкт за комунално-социјалну акцију. И пре давања

службеничке сталности, да се установи један прелазан период од једне године дана за које време сваки грађанин има право да противу односног чиновника уложи протест, ако за то има ма каквог разлога. Тек после овога рока има да наступи чиновничка сталност и све бенефиције везане за њу.

Општине су темељи државе, општинско чиновништво је темељ општине, и ако ти темељи не ваљају не ваља цела зграда! А ти темељи не могу ваљати, у пркос свих закона и наредба противу корупције ако се чиновници од најмање сеоске општине до највеће престоничке муниципије не обезбеде морално и не осигурају материјално!

Без њиховог моралног и материјалног обезбеђења, у мери коју садашњи живот бар минимално захтева, нема, нити може бити добрих и исправних чиновника, а без исправних чиновника нема добре ни општине, ни државе! Зато држава има императиван интерес да и општинско особље поред државног, буде потпуно исправно и задовољно. И зато се његов положај мора темељито регулисати новим законима о општинама и градовима.

Има, даље, у пројекту закона једна нова и лепа одредба, која нас бар у маломе подсећа на старе римске грађане и њихове трибуне. По тој одредби све државне власти, војне, судске, извршне, дужне су да извести општину ако против којег њеног грађанина предузму ма какав казни поступак. По изгледу то је ситно право општине — али у суштини није тако, јер општина треба и мора да зна судбину сваког свог грађанина!

И статутарно право општине нашло је места у овом законском пројекту. Само нам изгледа да је то право прилично скучено. Добро би било да се оно понова узме у ревизију на овоме конгресу, а под инспирацијама регламентационог права швајцарских кантоналних градова.

Могла би се учинити и та примедба ове иначе одличном пројекту, што је он навео осамдесет наших градова, који се имају сматрати као градови по том пројекту. Место лимитативног навођења боље је да закон да општу дефиницију града. На пример: „Под градом се разуме једно насеље, које има све социјално-привредне услове за урбанистичко развиће, а има сретстава да том развићу обезбеди финансијску основу”!

Исто је тако пропуштено да се предвиди законска установа публицистичко-комуналних бироа. Сваки наш велики град као Београд, Загреб, Љубљана, Скопље, Сплит, Суботица итд. треба да има свој такав биро. Задатак је његов да на територији града прикупља комунално-социјалну статистику, и да из ње извлачи научне закључке, да проучава и своје и стране комуналне проблеме, да прати комунално-социјалну акцију свих културних држа-

ва, да организује комунално-урбанистичке изложбе и музеје, да издаје градске ревије, монографије, годишњаке, да једном речју буде консултативни и иницијативни орган своје градске општине као што централни биро Савеза градова треба да буде консултативни орган владе и земаљског Законодавног одбора кад су у питању не само закон о градовима, него и сва друга питања која се тичу социјално-комуналне акције! У осталом постоји читава серија културних установа и предузећа, која сваки град треба да има, и која му се законски морају обезбедити. Све се може оставити дискреционом праву општинских управа и савета, све, сем онога што представља есенцијалне услове за савремени живот и развој једне комуналне заједнице. И зато је у целом свету усвојено да извесан низ муниципалних дужности буде законом обавезан.

Затим, било би врло корисно да се при доношењу закона о градовима има у виду још и ово неколико момената што ћемо ниже да изложимо:

I) Сви већи, напреднији градови Шведске, Пољске, Чешке, Норвешке и т. д. имају своје комуналне академије, неки само нижу, а неки и вишу. Пре установе ових академија, а дуго чак и после њих, било је у пракси да се млађи муниципални органи шаљу у иностранство на практичне студије у форми измене таквих чиновника са каквом пријатељском државом...

II) Пошто се ни рад градских општина, ни рад самога Савеза градова не да ни замислити без сигурне финансиске основице, то се самим економским приликама неодложно намеће оснивање једне централне Комуналне банке, којој би био главни задатак да финансира градове; да закључује веће зајмове на страни било за потребе свога трезора —

ради појачања свог финансиског капацитета, било за рачун својих градова. Оснивање ове централне Комуналне банке такође треба предвидети у претстојећем закону о градовима.

III) Веће вароши пољске републике као Лавов, Познањ и др. законом су обавезне да установљавају сталне књижевне, уметничке и научне конкурсе: за бољи литерарни рад из градског живота, за најбољу слику или вајарски рад; за најкориснији елаборат из области урбанистичке архитектуре; за студије из социјалне политике, градске привреде и т. д. А копирати напредне народе значи уштедити себи све оне тешке напоре које су велики народи утрошили док су до стеченог искуства дошли.

IV) Све веће градске општине имају своје музеје. По утврђеној пракси то су музеји етнографски, или фолклористички, сликарски, историографски, и т. д. Али се може слободно рећи да ни један од наших градских центара нема ни урбанистички музеј, као ни трговачко-индустриски... Не би било без користи да се једна оваква одредба унесе у пројекат закона о градовима: „Да се у интересу развијања домаће радности и ради живљег привредног полета установи код свију градова — који имају више од 50.000 становника — нарочити индустриски и урбанистички музејски отсеци...”

Ми дубоко верујемо да ће рад овога конгреса бити далеко значајнији и плоднији но свих досадашњих. Нека убрза рад на доношењу закона о градовима, па је само тиме овај конгрес дао огромно; а ако успе још и то да се прими његов јединствен, слободоуман, и рационалан нацрт закона о градовима онда би створио читав датум у историји наших градова.

Др. **Сергије Рамзир**, шеф Јавне хигијене Београда

Здравствено стање у Београду за последње три године

Приказивање здравственог стања града у данима здравствених пропаганди, у данима хигијенских манифестација, обично се компликује са несвесном жељом да ово стање буде што боље и напредније. Ова жеља за светлијим приказивањима фактичког стања мора бити, напротив, потпуно одстрањена из разлога, да се баш у тим данима мора имати тачна евиденција здравственог стања и здравствених прилика без икаквог украса, и без сваке бојазни да ово стање не би евентуално одговарало свечаној хигијенској смотри.

Приликом сличних манифестација нарочито се маркантно познају сви недостатци и незгоде здравствених организација, заосталост и дефекти здравственог стања града. Констатација ове врсте упућује рад хигијенских и здравствених организација новим правцима и више пута успешно коригују њихов рад.

Здравствено стање једне социјалне групе, насеља и већег града је резултанта многих фактора разноврсне природе и значаја. Оно се условљава не само физиолошким особинама организма и његовом конституцијом него и моћним утицајем других чињеница, као што су биолошки агенси, микроби, бактерије, паразити и друга заразна начела, која нас опкољавају са свих страна, од првог дана наше егзистенције, од првог дана детињства. Дечије болести су манифестације утицаја невидљивих агенаса, микроба, који нападају нежни и веома осетљиви организам деце. Патогена флора прати човеков живот до саме његове смрти.

У даљем излагању поклонимо нарочиту пажњу овом фактору, који се испољава као обољења, као морбидитет од хроничних и акутних заразних болести.

Социјални фактор у наглом процесу урбанизације становништва XX века заузима првенствено место у низу осталих чињеница, које условљавају здравствено стање и здравствене односе, појединаца и сталежа. Групација становништва у веће комплексе и агломерације повезала је појединце у професио-

налне заједнице и станбене групе, које се налазе под сталним и перманентним дејством ових фактора. Професионалне и социјалне болести најбољи су докази дејства сличне врсте чињеница на организм.

Иако млада медицинска статистика Београда није још свестрано, потпуно и прецизно одредила утицај социјалних и професионалних фактора, ми ипак имамо данас извесне податке из ове области социјалне медицине.

Физиолошки моменат, као што су начин и квалитет исхране, квалитет пијаће воде, састав и хигијена ваздуха, насеља, станова и радњи играју првенствену улогу у одређивању здравственог стања социјалних агломерација као што су вароши. Поред физиолошког утицаја, исхрана је такође значајан фактор као преносилац различитих врста бактеријских и паразитарних инфекција.

Без обзира на релативну еманципацију савременог човека од елементарних фактора, он се ипак налази под моћним упливом метеоролошких чињеница. Утицај температуре, влаге, ветра, количине атмосферског талога и других елементарних чињеница на функцију наших органа добро је познат не само медицинској науци него и широј јавности. Са гледишта савремене епидемиологије акутних заразних болести неповољни метеоролошки фактори, као што је нагла промена температуре, сувише висока или ниска температура, промена влажности и др. играју улогу предиспонирајућих фактора, који смањују отпорност организма, поремећујући правилну функцију појединих органа са поремећајем опште нервне и психичке равнотеже.

После ових кратких уводних примедба о чињеницама и условима под којим се развија и чиме се одређује здравствено стање једне социјалне групе као што је варош, прећићемо на разматрање здравственог стања са различитих гледишта.

Здравствено стање једног града према томе је један комплекс истина сувише заплетен, али који се ипак да одредити и одре-

дирити, узимајући у обзир све околности. Наука о здрављу насеља и градова постепено се ослобађа емпиричких метода проучавања, и она се развија у једну рационалну, скоро тачну науку, која даје могућности да се предвиди и да се одреди здравље вароши као резултанта многих фактора изражена у тачним бројевима и тачним дефиницијама.

Утицај микробиолошког фактора код нас може се видети из статистике кретања заразних болести у Београду за последње три године. Анализа главних група инфективних болести у току ових година пружа нам следеће податке.

Групу инфективних акутних болести цревног тракта сачињавају у Београду, у главном, трбушни тифус, паратифус и дизентерија. Трбушни тифус је локална болест многих крајева Југославије, где се она јавља, медицински речено, ендемично. Тако исто, до скоро, трбушни тифус био је ендемична болест у појединим крајевима Београда, на име у реонима, где није било водовода ни канализације. (Славујски Поток до 1929 год. увек је давао повећан број обољења, а тако исто и други реони са сличним антихигијенским условима). Трбушни тифус, као и слични му паратифус, повремено је давао егзацербације т. ј. експлозије, које су се повремено развијале у епидемију. Епидемија 1929 год. у Београду била је једна таква егзацербација, која је била потенцирана низом повољних услова по развој трбушног тифуса. Стручним испитивањем ове епидемије било је утврђено, да су порекло скоро 50% свих случајева: контакт или животне намирнице. Тип ове епидемије био је чисто контактне природе. У току последњих година трбушни тифус овако се кретао у Београду:

1928 г. 258; 1929 г. 587; 1930 г. 181; 1931 г. (пет месеца) 26.

Ови бројеви обухватају и паратифусна обољења, којих има знатно мањи број. Највећи број ових обољења дешава се за време топле, летње сезоне и почетком јесени. Већина ових случајева везана је са инфекцијом квареним и зараженим месом, и другим неисправним и инфицираним животним намирницама. Стручно испитивање ових случајева дало је интересантне податке о природи проузроковача ових инфекција. Већина ових инфекција била је проузрокована паратифусом „Б.“ који се често налази у вароши Бреслави, због чега и носи назив паратифус Б. — „Бреслава“. Ове бактерије изазивају акутна тешка тровања, која су симулирала симптоме азијатске колере.

Друга инфективна болест, дизентерија, показала је у току последње три године исту тенденцију смањивања.

Шарлах и дифтерија, сезонске дечије болести, свакогодишње дају већи или мањи

број обољења у Београду, у целој Краљевини, и по целом свету. Сезонски карактер ових заразних болести најбоље говори о значају елементарних фактора. Крајем јесени и почетком зиме 1930 год. ове болести су заузеле мале видно место у целокупном морбидитету становништва, а специјално у морбидитету деце. Кретање ових болести било је овако:

дифтерија 1928 г. 131; 1929 г. 208; 1930 г. 433 1931 г. (за пет мес.) 134;
шарлах 1928 г. 672; 1929 г. 659; 1930 г. 418 1931 г. (за пет мес.) 95

Као што се види, кретање ових болести показало је две кривуље које се укрштају: шарлах опада, а дифтерија расте.

Пораст дифтерије карактеристичан је не само за Београд, већ и за целу Краљевину и за иностранство.

Последњих година примећује се тенденција повећавања морбидитета и морталитета од дифтерије. Гениус епидемикус, еволуира непрестано у правцу повећане вируленције, што је констатовано и код нас у Београду.

Кретање црвеног ветра у већини случајева иде паралелно са шарлахом. Међутим, у току последње три године овај паралелизам не постоји.

Црвени ветар 1928 г. 312; 1929 г. 258; 1930 г. 332; 1931 г. (за пет месеци) 85.

Већина случајева црвеног ветра су спорадични случајеви без икакве везе један са другим. Они су тако рећи аутохтони. Према томе, незнатно повећавање те болести не стоји у вези са недовољним превентивним мерама него са повећаном вирулентношћу проузроковача црвеног ветра.

Остала акутно заразна обољења заступљена су релативно малим бројем случајева.

Свега је било акутних заразних болести у: 1928 г. 1681; 1929 г. 2176; 1930 г. 1548; 1931 г. (за пет месеци) 373

од тога је умрло: 1928 г. 239; 1929 г. 164; 1930 г. 145; 1931 г. (за пет месеци) 28.

Дакле, опадање морбидитета и морталитета у низу три последње године је очигледно. Смањивање цревних акутних инфективних болести стоји без сумње у вези са побољшањем општег хигијенског нивоа града: проширењем канализационе мреже и повећавањем водоводске мреже. Комунална политика Београда у току последњих година поклањала је велику пажњу питању канализације као основног услова колективне чистоте. Утицај повећавања канализационе мреже проучен је од стране многих истакнутих хигијеничара, који су тачно доказали позитиван утицај на смањивање акутних инфекција у вези са проширењем канализационе мреже. Број кућа везаних канализацијом расте у Београду из године у годину. 1927. год. било је везано са канализацијом 3.700 кућа; 1928 г. — 4.200; 1929 г. — 5.450; 1930 г. — 5.866. У току 1929

год. број кућа снабдених канализацијом попео се за 21%, а 1930 год. за 7,6% према претходној години. Овај напредак Београда у канализационом погледу имао је велики хигијенски значај. Сада, по приближном предрачуна, у Београду се служе канализацијом око 120.000 становника т. ј. 50% од целокупног становништва.

Што се тиче пијаће воде, квалитет и квантитет према броју становника непрекидно расте. Садашњи систем уређења водовода и начин испитивања и контроле воде потпуно је модеран и даје потпуну гаранцију за исправан квалитет и хигијенску безбедност воде.

Успеси Београда у погледу канализације и снабдевања добром пијаћом водом, важни су фактори са гледишта сузбијања инфективних обољења. Овом напретку придружује се модернизација начина и система контроле животних намирница. Контрола животних намирница врши се на многим местима од стране многих санитетско-полицијских органа уз помоћ стручног рада хемијске и бактериолошке лабораторије. У последњем погледу учињен је велики напредак у вези са увођењем у живот позитивних законских прописа у погледу контроле животних намирница, који су нормирали важна питања исхране становништва. Перманентна контрола, која се води од стране полицијских органа на улазним станицама у Београду и у самој вароши повећава општи стандард животних намирница и стандард хигијенског уређења радњи.

Све горње мере су прави узроци смањивања морбидитета у групи инфективних акутних цревних обољења у Београду.

Што се тиче инфективних болести, као што су дифтерија и шарлах, видели смо јасно смањивање морбидитета и mortalитета у погледу последње болести. Као главни узрок који је имао утицај за кретање шарлаха треба сматрати успех модерне бактериологије и имунологије. Проналасци америкањских научњака Г. и Г-џе Дика и низа америкањских и европских научњака, упутили су сасвим новим правцем предохрану и лечење шарлаха. Многобројна пелцовања која су вршена у циљу предохране са Диковом вакцином сигурно су смањивали број обољења и тежину болести. Употреба т. зв. Диковог серума за лечење шарлаха, а на бази модерних бактериолошких истраживања водила је смањивању mortalитета од шарлаха. Оболено је 680 — 1928; 659 — 1929; 418 — 1930; умрло је: 44 (6,47%) — 1928; 17 (2,58%) — 1929; 12 (2,87%) — 1930 године.

У погледу дифтерије ми се налазимо у мање повољним условима, јер је морбидитет од исте болести стално у току последњих година у порасту; тако исто и mortalитет од ове болести расте. Као вероватан узрок томе може се сматрати факат да је превентивно

пелцовање против дифтерије код нас занемарено; и тек у току последње године овом се пелцовању поклања већа пажња. Као други узрок повећавања mortalитета треба сматрати егзалтацију или повећавање вируленције и отровности дифтеричне клице. Ова појава констатована је не само код нас, него скоро и у свима другим земљама. Mortалитет од дифтерије овако расте: 1927 — 9; 1928 — 13; 1929 — 23; 1930 — 39.

У групи хроничних заразних болести највећи интерес претставља туберкулоза, — најпроширенија социјална болест, код нас нарочито. Ова се болест зове социјална или друштвена са пуним правом, јер бира своје жртве из целог друштва, из свих staleжа, и зависи од друштвених и staleжних односа. Извесне социјалне групе нарочито су подложне разорном дејству ове опаке болести, о чему ћемо говорити приликом анализе професионалног mortalитета. У току три последње године, почевши од 1927 год. и закључно са 1929 год. mortalитет од туберкулозе, а и морбидитет је перманентно растао. 1930 год. примећено је заустављање тог процеса пораста туберкулозе тако, да се примећује у прошлој години тенденција ка смањивању те болести. Статистика за једну годину наравно, не може се сматрати као једна сигурна база за извођење генералног закључка о смањивању туберкулозе у Београду; али она даје ипак наде на успех у борби против ове социјалне болести. Кретање mortalитета од туберкулозе у апсолутним бројевима било је овако: 590 — 1927; 739 — 1928; 811 — 1929; 568 — 1930.

Релативни mortalитет од туберкулозе или учешће туберкулозе у општем целокупном mortalитету становништва овако је: 1927 — 20,12%; 1928 — 22,97%; 1929 — 23,73%; 1930 — 21,9%. Као што се види, сваки пети Београђанин умире од туберкулозе.

Вероватно је да разноврсне форме анти-туберкулозне акције, које се чине у последње време, на пољу комуналне политике, техничко изграђивање вароши, чишћење града, асанација станова и низа социјално медицинских мера и мера пропаганде биће у стању да зауставе досадашњи стални пораст туберкулозе у нашој престоници.

Горња излагања била су посвећена утицају биолошког фактора-инфекције различитим микроскопским бићима. Сада ћемо дотаћи утицај социјалног и професионалног фактора на организам Београђана. При обрађивању професионалне смртности обично се користимо интернационалном номенклатуром која обухвата све врсте занимања једног модерног великог града. У вези са садашњим стањем наших градова, ми не бисмо могли досада акцентирати у потпуности номенклатуре великих градова, јер се код нас ради о много мањем броју занимања. У нашим приликама

преовлађује тип ситних занатлија и трговаца, јер је модерна индустрија још у зачетку.

Умирање Београђана по занимању било је обрађено у Хигијенском Отсеку за 1929 г. (од стране статистичара г. Николе Илића), а према положајима у занимању и разврстано на две главне групе: на привредно активну и привредно пасивну. У ову последњу групу спадају лица која су издржавана од стране других. Привредно активни заступљени су у 1929 год. са 1.224 умрлих лица или 35,6% општег mortalитета. Од њих било је 1019 мушких или 83,3% и 205 женских или 16,7%. Привредно пасивна или од других издржавана лица заступљена су са 1160 умрлих (89 ђака и 1071 дете) што чини 33,86 општег mortalитета. У овој групи мушких је било 627, а женских 533.

При обрађивању статистике mortalитета узимају се у обзир занимање и доба старости. Према томе, поред одређивања узрочне смрти појединих професија одређује се и њихова професионална просечна дужина живота.

Код узрочности као најбољи индикатори узимају се два главна узрока: туберкулоза, која служи као индикатор mortalитета млађих добних група, и малигни тумори (рак, саркома) који су карактеристични за mortalитет добних група преко 40 година просечне дужине живота. Полазећи од горњих индикатора можемо посматрати умирање становништва по узроку главних професионалних група. Група земљорадника, која има просечну дужину живота 46 година, губи од туберкулозе 20%. Учешће рака у овој професији је минимално, али учешће mortalитета од органских мана срца и нефритиса доста је високо. Група металских радника има најмању просечну дужину живота од свих осталих група професија. Просечна дужина живота у овој групи је 35 година. Туберкулоза у овој групи занимања узима учешће у mortalитету са 45,1%, дакле, сваки други металски радник 1929 год. умирао је у Београду од туберкулозе. Рак је заступљен свега са једним случајем. Међутим, органске мане срца и болести органа за дисање код ове професије, као што је требало и очекивати, стоје на другом месту.

Група радника у индустрији одевања показује сличне односе. Дужина живота ове групе 40,4, а учешће туберкулозе 50%.

Група радника у индустрији исхране налази се у бољој ситуацији. Дужина живота је 42,5 г., а учешће туберкулозе свега 27,5%.

Изузетак сачињава група пекарских радника, који се налазе у нарочито неповољним социјално-хигијенским условима, специјално у Београду, где није извршена реорганизација пекарског заната и производње хлеба на бази модерних захтева индустријске технике и модерних захтева хигијене, као што је случај у другим напредним земљама. Услед спе-

цијалних професионалних услова који су били утврђени у току систематског испитивања пекарница у Београду од стране анкетне комисије у току 1930 год., здравствено стање ових занатлија је веома рђаво.

Главне патолошке појаве код ових радника односе се на проширеност обољења органа за дисање услед прашњавих просторија, недовољног проветравања, недовољне кубатуре и повећане температуре радних просторија. Стални надражај органа за дисање развија тако звани пекарски кашаљ, а ствара исто тако и предиспозицију за почетне форме туберкулозе и за друга обољења органа за дисање.

Недостатак кисеоника и светлости, недовољна храна, периодична тровања са угљеним моноксидом и другим шокљивим продукцијама производње изазива, као професионалну болест, малокрвност.

Примитивни начин производње хлеба у вези са физичким сталним преоптерећењем сачињава услове за професионалне деформације костура пекарских радника који остављају трага на радницима као жалосни печати примитивног начина рада.

Просечна дужина живота пекарских радника креће се око 42 г. Mortалитет пекарских радника је био у 1929 г. 16,1%, а њихових породица још већи, до 18%.

Дужина живота грађевинара слична је претходној групи.

Просечна дужина хотелско-кафанске групе је 41,5% са учешћем туберкулозе од 38,9%.

Група саобраћајца има већу просечну дужину живота, до 48,3 године. Туберкулоза заузима 41,8% целокупног mortalитета. Овде је рак заступљен са 7 случајева (5,7%).

Група чиновника и слободних професија имају просечну дужину живота 53,5, а учешће туберкулозе у mortalитету свега 28,2%. Од рака је умрло 4 лица (6,0%).

Група трговаца има највећу просечну дужину живота, и то 56 година. Учешће туберкулозе је релативно ниско, свега 22,9%. Од рака је умрло 17 лица, а од мане срца 26 лица.

Најмању просечност живота имали су у Београду 1929 год. слушкиње и то 21,6 година; на келнери 27 година; шофери 30 година и т. д.

Највише умиру од туберкулозе — преко 75% целокупног mortalитета — опанчари, ливци, колари, инсталатери, словослагачи, задари, шофери и слушкиње. Највише пак умиру од рака трговци, затим чиновници, саобраћајци и пензионери.

Просечна дужина живота Београђана за 1929 годину била је свега 32,29 година. Као што се види она је релативно мала, чему је узрок високи mortalитет одојчади у првој години живота, а и високи проценат умирања од туберкулозе у млађим добним група-

ма. На 1000 становника у 1929 год. умрло је 14,94 становника, што износи по стандарду 22,0‰. Целокупни морталитет у 1930 години по претходним подацима износи 11,1‰ или по стандарду становништва 16,5‰.

После излагања здравственог стања Београда које се односи на морталитет појединих група становништва интересантно је прегледати кретање наталитета или рађање у току последњих година. Наталитет може се сматрати као мерило или индикатор виталне снаге становништва, он одређује будућност града. У току последњих година рађање у Београду било је овако: 1927 год. рођено је 3792; 1928 г. 4171, 1929 г. 4141 и 1930 г. 4561, или природни прираштај становништва у 1927 г. 4,6‰; 1928 г. 4,4‰; 1929 г. 3,1‰ и 1930 г. око 5‰.

Из природног прираштаја становништва види се, да популација Београда стално расте 1931 год. она се попела до 242.000 становника.

Из горњих објективних статистичких података може се извести закључак да се у низу последњих година јасно осећа успех хигијенске акције и превентивне здрав-

ствене заштите становништва престонице од инфекционих агенаса: морталитет и морбидитет су у опадању.

Опадање морталитета од акутних инфекционих болести може се сматрати као трајна појава која ће се свакако развијати и напредовати у низу идућих година, а у вези са побољшавањем и усавршавањем епидемијске службе у Београду.

Успех на пољу сузбијања хроничних инфективних болести, специјално социјалних болести, може такође бити са задовољством констатован, о чему сведоче податци последње године. Да ли ће ово опадање и даље задржати своју тенденцију или ће се заменити новим таласом пораста показаше посматрања идућих година. Али, узимајући у обзир низ објективних услова, треба очекивати и даље опадање морталитета од туберкулозе.

Демографски податци о наталитету у вези са морталитетом дају повољну слику биолошког просперитета становништва престонице. Наталитет је у порасту, морталитет је у опадању. Популација престонице брзо напредује.

Др. Стојан Павловић, публициста

Друштвена физиономија Београда — Престоница у светлости статистике —

Прошло је већ више од две године од времена када је извршен општински попис у Београду, чији су детаљни и глобални подаци изнети у више публикација у „Београдским Општинским Новинама“.

Све до данас остали су ти ретки и значајни подаци неискоришћени од наше шире јавности. Чудна је и већ постаје легендарном наша равнодушност према стварима највећега значаја: рекло би се да Београђане не интересује ни њихов Београд у коме они раде и живе, рађају се и умиру; у коме негују и сахрањују све своје добре и рђаве особине: амбиције, љубав, бол, срећу и несрећу!

Међутим, ми верујемо ипак да није тако. Јер, Београдом су се интересовале десетине хиљада Београђана и у оним приликама када се то плаћало сопственим животом. У годинама 1914 и 1915 хујале су по Београду гранате и трескале детонације по његовим улицама и двориштима; на његовим су међама — од северо-истока до југо-запада: дакле, на две трећине његовог перифериског простора — дано-ноћно кроз 400 дана цикале пушке.

Тада кад је Београд сав мирисао на барут и сумпор, на карбол и јодоформ, било је много Београђана који су остали и живели у њему. Њих је било на хиљаде чак и онда када је завојевач својим неизбројивим бајонетима инспицирао сву унутрицу Београда.

Данас пак, кад је Београд по становништву три пута већи од предратног, а двадесет пута већи од онога из 1914 и 1915 године, има свакако 20—30 хиљада њих који се интересују за једно **СТАТИСТИЧКО** портретирање Београда као целине.

То интересовање може да буде инспирирано економским, политичким, културним, социјалним, комуналним, научним и психолошким потребама и мотивима.

Модерни живот садашњице компонован је и у Београду од безбројних друштвених, економских, политичких и културних фактора, који су међусобно изукрштани, условљени и опет противположни. Такву животну целину немогуће је ни обухватити ни схвати-

ти снагом обичне људске „здраве памети“; за то су потребна научна сретства која чувају од опасних заблуда, фаталних превиђања и штетних генерализација. Статистика, као метода за истраживање чињеница различитих врста, једина је у стању да нам учини приступачним и прегледним специфичне и опште појаве. Због тога је она и наука за верификацију и конкретизацију. Она је та која се са сигурним успехом пробија кроз непрегледну и обилну разноликост до типичних појава и факата, који су једино меродавни за стварање правилног и корисног мишљења. Због тога је статистика једна помоћна група у служби свих наука друштвених, без које би се многе од њих претвориле у јалове хипотезе и немоћна схоластичка доказивања.

Следећа излагања београдских статистичких чињеница доказале у свему оправданост и ваљаност статистичке публицистичке методе. Кроз ту ће методу доћи до изражаја укупна београдска структура: становништво, класе, професије, друштвене и привредне категорије.

Сразмерни однос између свих тих група показале до ситница социјалну конструкцију нашег највећег града у Југославији. Видећемо га у једној пуној прегледности, у којој се огледају све важније контуре нашег сопственог животног положаја.

То значи много, јер у обичном дневном животу сви ми често пута личимо на онога „што од шуме не види дрвеће.“ Има нас који живимо у Београду по 40 година те зато познајемо све његове појединости, али ћемо се овога пута и ми друкчије оријентисати кад нам се те појединости прикажу у концентрисаној статистичкој целини.

Сензација је за сваког то што у Београду више од пола становништва припада радничкој класи. Али је још већа сензација чињеница, што је индустриско радништво заступљено — заједно са њиховим породицама — у укупној популацији само са 7.23%... И што ово индустриско радништво претставља у сопственој класи само 17.86%...

Посматран кроз призму економије и привреде уопште, Београд се одликује ситном занатском производњом, детаљном трговином, многобројним чиновништвом и још многобројнијим радништвом, али са врло мало индустриског елемента у њему.

Међутим, наше модерно доба пружа нам у општој статистици чак и психотехничке податке о томе колико, рецимо, хиљаду кројача у једној фабрици шашију костима у данима лепог, а колико у данима ружног времена; у данима нервозе и у данима тихих политичко-друштвених догађаја; у данима када им фабричка менаџерска сервира једно, и у данима када им пружи неко друго јело и т. д.

У овој и у области систематског испитивања економских тенденција, са предвиђањем закона даљег њиховог развијања, статистика постаје науком. Њено испитивање узрока разних друштвених промена и закона о њиховом кретању учи нас о постојању утицајних чињеница, а кроз њихово откриће води нас научној објективној оријентацији.

У целој свету постоје многобројни и реномирани статистички бирои за испитивање привредних конјуктура, који, попут метеорологије предвиђају са много вероватноће падање и дизање понуде и тражње на пијаци размене добара. Индекси цена и стандарт живота, па волумен производње и потрошње су творевине које би без статистике остајале у океану људског незнања и непоимања; политичка економија би била без статистичког критичњака у својој обимности приступачна само изабраним појединцима, а за широке масе привредних елемената само једна недокучљивост и штура рутини. Статистика је донекле претворила сваки контоар у кабинет за изучавање; она је популарисала и демократисала економску науку и знатно допринела формирању данашњег економског интелектуалитета.

Статистика као *откриватељ* међусобне повезаности узрока и последица упућује, даје базу за могућност пробитачних научних и практичних одлука, које ће им бити друштвена и политичка противутежа. Без објективне научне и аналитичке статистичке конкретности биле би те могућности минималне или никакве. У практичној социјалној политици је статистичка метода једна читави битност. У овој најосетљивијој друштвеној науци статистика је изразито конструктивно и позитивно средство: она је ту стваралац сигурног мишљења о привидно различитим и одвојеним друштвеним појавама, које тек у једноме сврстаном облику демаскирају своју привидну међусобну независност и неутралност. Без статистичке интервенције те би појаве водиле у заблуду чак и најоштроумније посматра-

че. Без ње би, например, био неразумљив постојећи однос између аргентинске жетве и наше потрошње бразилијанске кафе; краћег радног дана и веће продуктивности радника; умањене потрошње калорија и увећаног морталитета; Гандијевог покрета и цена порхету у нашим трговинама; општинске трошарине и наталитета; пролетаризације и ситне трговине; кинеских ратова и нашег пиринчаног конзума; рационализације и једновременог ограничавања поризводње; кубанске и јаванске трске и наших произвођача шећерне репице; хиперпродукције и субконзума; индексних разлика у продаји на велико и на мало и т. д.

Статистика је та која проверава сва та и слична појединачна и одвојена опажања те својом анализом изналази њихову каузалну везу. Тек после таквог исправљања и уређивања пробраних и сродних чињеница социологија је у стању да ефикасно интервенише у циљу санирања и друштвене заштите.

Социјална политика великих градова не би могла имати ни своју конкретност кад не би било статистике и њене аргументације. *Само кроз призму статистике може се бриљантно рентгенизирати тело и структура града, друштва и његовог система.*

Добар изузетак од констатоване равнодушности, за ствари о којима је овде реч, учинио је само г. Д-р Бајкић у *Народном Благостању*, штампајући читаву малу студију о структури и економском животу Београда. И то је скоро све, јер су остали наши листови доносили с времена на време о овоме попису само кратке званичне комуникее са глобалним цифрама.

Београд је, међутим, веома интересантан у цифрама и пружа о себи драгоцене социјалне податке, којима се *једино* могу објаснити многа иначе актуелна комунална и социјална питања.

Пре свега о његовом привредном стањивштву.

У Београду *више него сваки други становник привређује на овај или на онај начин*. Цифарно: 50.87% је таквих. Осталих 49.13% су ослобођени бремена економског збрињавања: деца, војници, ђаци из провинције (нажалост не сви), робијаша, притвореници и слични.

Од 226.258 Београђана 115.106 их је узето бригом стварања егзистенције или пажњом увећавања богатства.

Овај факат ако се упореди са податцима о малом броју учествујућих у производњи, може нам објаснити, зашто је код нас породични живот мало култивисан, *бројно врло ограничен* и тако често жртвован кафанском животу.

Београђани по привредним и социјалним групама у 1929. години.

Привр. групе	Број привређујућих и њихове породице								Исто изражено у процентима							
	Самостални (послодавци)	Чиновници у предузећима	Квалификациони радници	Неквалификациони радници	Шегрти	Из послуживаче породице	Укупно	Чланови њихових породица	Скупштина	Процент чланова у свакој породици	Послодавца	Чиновника и поверљивих	Квалификационих радника	Неквалификационих радника	Шегрта	Укупно свих радника
Индустрија	623*	532	8.873	729	434	33	11.224	7.165	18.389	0,66	5,55	5,03	79,05	6,49	3,86	89,41
Грађевинарство	1.005	565	4.628	185	178	17	6.578	5.603	12.181	0,87	15,27	8,84	70,35	2,81	2,70	75,87
Саобраћај	592	1.249	5.536	436	17	12	5.842	6.886	12.728	1,18	10,13	21,58	60,52	7,46	0,29	68,28
Занати	4.803	392	16.570	552	2.478	197	24.992	18.515	43.507	0,82	19,21	2,35	66,30	2,20	9,91	78,42
Трговина	4.558	1.207	4.029	305	900	182	11.181	11.215	22.396	1,11	40,76	12,42	36,08	2,73	8,04	46,81
Хотели и кафане	1.264	123	2.215	649	86	86	4.422	3.334	7.756	0,78	28,58	4,72	50,09	14,67	1,92	66,69
Пошта	—	996	243	103	—	—	1.342	1.547	2.889	1,15	—	74,21	18,10	7,67	—	25,77
Држ. режија	—	—	2.138	1.666	—	—	3.804	3.804	7.608*	1,00	—	—	56,20	43,79	—	100,—
Пољопривреда	594	12	884	162	1	497	2.150	896	3.046	0,54	27,62	23,67	41,16	7,53	—	48,70
Збир	13.439	5.076	43.116	4.787	4.093	1.024	71.535	55.161	130.500	0,83	18,78	8,52	60,27	6,69	5,72	72,68

*) Код прераде и моделирања ове пописне статистике није се могло прецизно установити: колики део треба да припада индустриској привреди од шивења одећа, парних пекара, столарства и неких штампарија, те тако имамо ту један непознат минус.

Исто тако није се могло овде прецизно установити: колики део треба да се елиминира из индустриске групе занатског особља ужара, бомбонџија, шећерџија, сапуџија, воскара и произвођача експлозивног материјала, те тако имамо овде један непознати плус...

Кад се онај нешто већи део привређујућих Београђана сврста према привредним групама, добија се следећа ситуација:

1) УЧЕШЋЕ У ПРОИЗВОДЊИ:

- а) сопственици предузећа 7.025
 б) чиновници и повер. 2.245
 в) радништво 39.478
 укупно 48.748

2) УЧЕШЋЕ У ПРИВРЕДИ.

Друга привредна група, у коју улазе трговина, саобраћај, пошта, хотели и кафане:

- а) сопственици предузећа 6.414
 б) чиновници и повер. у предуз. 3.855
 в) радништво у предузећима 12.518
 укупно 22.787

Други мањи део од свих привређујућих Београђана, који не учествује ни у производњи, ни у привреди уопште: цифарно, њих је 37.86%, деле се по социјалним групама свако:

- 1) Самосталних уопште 9.987
 2) приватних чиновника 5.013
 3) званичних чиновника 16.853*)
 4) послужитељи 1.187**)
 укупно 33.040

*) У овој цифри зарачунати су 2245 чиновника саобраћаја и поште, који су већ убројани у 2) привредној групи, али су овде понова обухваћени због специфичног чиновничког класирања.

**) Код радника „државне режије“ установили смо само вероватан број породичних чланова, јер су они код публикације пописне статистике заједно са породичним члановима државних чиновника. По једнаком принципу поступали смо код ове разделебе...

Служитеља, фамулуса, болничара, портира и црквењака има свакако више, али се тај вишак утопио у статистици чиновника у саобраћају и пошти, и, у броју радника државне режије.

У другу групу непродуктивних и непривредних, а безрадно приходејућих Београђана, долази:

- а) Кућна послуга 6.013
 б) Домаћице 2.579
 Укупно 8.592

У трећу групу сврставају се:

- а) квалифик. радници непоз. струке 2.810
 б) неквал. рад. непозн. запослено. 1.374
 Укупно 4.184

Ови бројеви: $48.748 + 22.787 + 33.040 + 8.592 + 4.184 = 117.351 - 2.245 = 115.106$, изражавају бројно учешће Београђана: у производњи, у привреди и у безрадном приходевању уопште.

Четврта и најмања група: радници непознате струке и запослености, вероватно су тадашњи незапослени радници, а једним делом можда они несрећници из лумпенпролетаријата.

Из ових статистичких података већ јасно видимо економску и социјалну структуру нашег Београда. То нам свакако доказује високу практичну вредност статистике.

Све значајније и опште појаве које егзистирају у процесу друштвеног живота уопште: становништво, привреда, политика, просвета, право, техника, финансије, бракови, рођења, смртност, здравље, саобраћај и оста-

Београђани по занимању и њиховим социјалним групама у 1929 години.

Г Р У П Е	Број привређујућих и њихове породице									Исто изражено у процентима								
	самосталних	чиновника	служитеља	радника квалификов.	радника неквалифик.	кућна послуга	домаћице	укупни број привређујућих	чланова јачкових породица	ЗАЈЕДНО	чланова пород.	самосталних	чиновника	квалификов. радника	неквалифик. радника	кућне послуге	служитеља	заједно служитеља и чиновника
Приватни чиновници	—	2.289	—	—	—	—	—	2.289	1.792	4.081	0.78	—	100	—	—	—	—	100
Санитетска служба	443	1.155	343	—	—	—	—	1.941	1.338	3.279	0.69	22.2	59.5	—	—	—	17.66	77.17
Настава и просвета	160	1.279	144	—	—	—	—	1.583	1.606	3.189	1.01	10.11	80.79	—	—	—	9.09	89.88
Државна служба	—	9.499	—	—	—	—	—	9.499	9.610	19.109	1.01	—	100	—	—	—	—	100
Војна и морнар. служ.	—	2.493	—	—	—	—	—	2.493	2.059	4.552	0.83	—	100	—	—	—	—	100
Црквена служба	—	182	70	—	—	—	—	252	391	643	1.55	—	72.22	—	—	—	27.78	100
Банкарство	—	1.859	302	—	—	—	—	2.161	2.329	4.490	1.07	—	86.02	—	—	—	13.97	100
Адвокати	351	257	53	—	—	—	—	661	741	1.402	1.12	53.1	38.88	—	—	—	8.02	46.90
Рентијери и пенз.	7.802	4	275	25	—	—	—	8.106	8.706	16.812	1.07	96.25	0.05	0.31	—	—	3.39	3.70
Разно	1.171	546	—	317	151*	—	—	2.185	1.870	4.055	0.86	53.59	24.98	14.50	6.91	—	—	24.98
Радн. непоз. струка	—	—	—	2.189	1.155	—	—	3.344	2.336	5.680	0.69	—	—	100	100	—	—	—
Домаћице	—	—	—	—	—	—	2.579	2.579	1.217	3.796	0.47	—	—	—	—	—	—	—
Кућна послуга	—	—	—	—	—	6.013	—	6.013	314	6.327	0.05	—	—	—	—	100	—	—
Све остало	60	58	—	279	68	—	—	465	6.883	7.348	—	12.90	12.47	60.00	14.62	—	—	12.47
З б и р:	9.987	19.621	1.187	2.810	1.374	6.013	2.579	43.571	41.192	84.763	0.96	24.36	47.86	6.85	3.35	14.66	2.89	50.76

* Овде су, свакако, код пописа убројани и сви служитељи по надлежностима.

ло, све то долази до свога публичног и документованог изражаја само кроз статистику.

Уопште узевши статистика је једна неопходност за све: од метеоролошких станица до гробљанских капела; од цркава до општинских трошарина; од амбуланата до клиника; од јавних купатила до сметлишта и т. д. Она нас једино може обавестити јесмо ли у овој години имали већу производњу и трговину према оној из прошле године. Још више од тога: она ће нам својим упоредним цифрама, шемама и дијаграмима објаснити и све оно чиме смо то успели да постигнемо и од какве је то ефективне користи било.

Свака радна мишица, свака машина, силовина, мерица, грло или саобраћајно средство; свака платежна јединица и манипулација долази до свог прегледног и видљивог изражаја само кроз статистику.

Тамо где је статистика неразвијена тамо нема ни објективне друштвене воље за сазнавање правага стања ствари. То, међутим, лишава све могућности за употребу превентивних мера које би ублажавале зле последице. Тамо се оскудева и у самој контроли догађаја који судбоносно делују на цео живот. Без статистике нема ни индикација за друштвено унапређење. Статистика је: број, математика, метода, сретство и наука, чија је егзактност најочигледнија. Она ће због тога у будућности све више превлађивати и у практичној публикацији, замењујући празну визију и голу претпоставку конкретном и необоривом

чињеницом. У добу перманентне рационализације статистика ће имати своје све константније и угледније место.

Строжијом деобом привређујућег дела становника по социјалним категоријама добија се ова слика Београда.

1) Самостални уопште 23.426 лица, или 20.35% свих привређујућих;

2) чиновника и службеника уопште 26.942 лица, или 23.40% свих привређујућих;

3) радника уопште 56.180 лица, или 48.72% свих привређујућих;

4) кућне послуге 6.013 лица, или 5.22% свих привређујућих;

5) Домаћице 2.579 лица, или 2.24% свих привређујућих у Београду.

Још је карактеристичније од овога дељења Београђана, на радничко-чиновничко-сопственичку групацију, ово: што у ПРОИЗВОДЊИ учествује од свих (20.35%) самосталних само 6.10%.

Код свих чиновника (23.40%) тај однос је једва као 1.21%.

Иначе у привреди: трговина, саобраћај, хотели и кафане, учествују самостални са 5.57%, а осталих 8.68% су изван привреде.

Чиновници пак, учествују у трговини, саобраћају, кафанама и хотелима само са 3.20%, али ипак два и по пута више но у производњи.

Колико сугестивних и инспираторских открићења лежи у закључцима ових цифара?! Поезија и трагедија живог и људскога Београда говори кроз ове цифре речитије од сваке уметности.

То је глас многољуднога града и многобројних потреба!

У свима добима било је и биће институција, колектива и појединаца који су посвећени убеђивању и доказивању савремених актуелних проблема и питања, задатака и могућности, потреба и истина уопште. Све је то бивало, бива и биће пропраћено релативним или апсолутним успесима и неуспесима, пошто се претходно искушају све моћи убеђивања и реторике. Свака пропаганда и агитација увек су били и остали само сретство убеђивања, јер све оно што се читаоцу, слушаоцу или саговорнику демонстрира у једноме одређеном питању везано је за моменте времена и конкретну ситуацију чија је снага у импресионирању и сугерирању. У томе је главна вредност сваког убеђивања, али је у томе и њено профанисање уопште, јер тој вредности недостаје трајност учења и несумњивост оспособљавања. Има због тога нечега стационарног и непрогресивног у свакоме убеђивању које иде само затим да природи добро или рђаво, корисно или штетно, умно или лајичко схватање о овој или о оној појави; о овом или о оном интересу.

Међутим, оно што је у стању да увери, или бар да уверава човека или неки његов колектив, није ни реторика, ни спекулација, ни философија, ни дијалектика: то је у стању пружити само чињеница и статистика. Само њој припада вредност и вредина егзактности, која средство сугестије замењује средством доказа и факата. Она броји и упоређује уместо да слика и копира. Она је доказ уместо претпоставке: чињеница уместо хипотезе.

Само су ретки и велики дијалектичари јачи и заслужнији педагози од просечних статистичара у свету стварнога изучавања и учења себе и других.

Али, ми живимо још у интимним схватањима која статистичку методу потцењују и одбацују, сматрајући је лајичком и особачком: она је по појмовима наше још немодернизоване средине тек нека врста литерарне мизантропије, којој увек треба претпостављати аристократску елеганцију спекулативног духа. Кома ће још импозовати димљиво огњиште статистике поред пламеног стила и реторике!

Статистика је код нас само један рудиментални део одштапаног текста, преко којег само склизне поглед већине читаоца. Чак ни најбоља интерпретација у статистичким закључцима није у стању да пробуди читалачку вољу публике: један психолошки фрагмент у стању је да код многих обесцени читав аналитички систем статистичара.

Међутим, независно од нашега укуса, друштвени развитак тражи да се животу посвећује велика пажња статистичкога испитивања и оријентисања. Свести широке, много-

бројне и сложене градске, националне и међународне проблеме из привреде и размене, економије и продукције, одржавања и развијања, на степен *корисне* публицистичке популарности задатак је статистике.

Али, наша дневна штампа није никада била потребан проносер ове публицистичке методе, ни онолико колико би могла да буде. У њој је довољно легализована само спортска статистика. У нашим новинарским редакцијама се страхује од рукописа са статистичком више него од гимназијалских песама и матурантских романа. Није та зловоља према статистичким шемама ништа мања ни у нашим штампаријама, где се на њих гледа као на рђаву клиентелу. Тај скептицизам потискује статистику која је са својом садржином концизна и концентрична и зато неупоредиво плоднија од сваког другог текста. Статистика је бескрајно шира од своје папирне запремине и има ту специјалну моћ, да инспирише читаоца — чак и независно од пишећих схватања — на многа критичка размишљања и самостална истраживања.

Код нас је једним делом и сама статистика допринела своје компромитовању, јер је обично излагана у једној мртвој форми. Жива статистика се разликује од мртве на тај начин, што је разумљиво компонована, коректно тумачена и прецизна.

У ове пописне интересантности спада, несумњиво, и пропорционални однос између управног и радног особља у предузећима. Тај однос је као 21.52 : 78.48% код производње уопште: Индустрија, грађевинарство, занати и пољопривреда.

У трговини, саобраћају, пошти, хотелима, ресторанима и кафанама је учешће радника као 51.88, а администратора као 48.12%...

Ове чињенице — велики број администратора у производним и другим привредним предузећима — показује слабо организационо и концентрационо стање тих предузећа.

Тако у грађевинској струци долази на свака 3.1 радника по један администратор. Код заната на сваких 3.6, а у индустрији на 8.4 радника.

Карактеристични су следећи подаци Радничке Коморе о веома различитом капацитету разних привредних предузећа у Београду.

Из табеле се види, да је више од 1/10 предузећа запославало тек нешто више од 1/3 радништва. Да је седамнаести део предузећа запославао скоро другу трећину радника, и, да је сто тридесет трећи део од свих предузећа запославао безмало трећу трећину радника...

Ови нам подаци чине очигледним најдубље и најзначајније привредне лабиринте, о којима се без статистике не могу имати никакве реалне претставе. Овакви и слични статистички примери нам показују сву штетност од непознавања економских прилика у којим

Број послодаваца	Њихов процент од укупног броја	Просечна разлика од броја њихових радника	Број код њих запослених радника	Процент од укупног броја свих радника
4.362	58.79	1	4.362	11.78
1.152	15.52	2	2.304	6.22
532	7.17	3	1.596	4.31
303	4.08	4	1.212	3.27
178	2.39	5	890	2.40
159	2.14	6	954	2.57
265	3.57	7-10	2.242	6.05
6.951	93.66		13.560	36.60
148	1.99	11-15	1.924	5.19
127	1.71	16-25	2.603	7.03
73	0.98	26-40	2.409	6.50
40	0.53	41-60	2.020	5.45
32	0.43	61-100	2.576	7.95
420	5.64		11.532	31.12
21	0.28	101-150	2.635	7.11
7	0.09	151-200	1.228	3.31
9	0.12	201-300	2.254	6.08
5	0.06	301-400	1.752	4.73
2	0.02	401-500	901	2.43
1	0.01	501-600	550	1.48
1	0.01	601-700	650	1.75
1	0.01	901-1000	950	2.56
1	0.01	1015—	1.015	2.74
48	0.61		11.935	32.19
420	5.64		11.532	31.12
6.951	93.66		13.560	36.60
7.419	99.91		37.027	99.91

живимо. Та колико јуче доказивали су претставници занатлија — оних што их ова статистика бележи као 6.951 послодаваца са око 14.000 радника — да је евентуално укидање трошарине смртна опасност за опстанак и развитак производње у Београду. Податци нам показују, да развитак производње стагнира баш под заштитом трошарине: јер, Београд има да уложи толике милијарде у нове грађевине, а „нема“ да организује и подигне производњу на један колико толико виши и продуктивнији ступањ!..

Треба само помислити на велике економске губитке од режије оних 4362 локала и радионице, где се окреће по 1 радник и 1 послодавац! Ма какви били ти локали они су скупи, јер су подигнути или импровизирани на прескупом београдском земљишту.

Из прве табеле се види, да је број свих оних Београђана што учествују у производњи и у привреди 71.535 лица, а број чланова њихових фамилија јоште 55.161 лице.

Тако заједно живећих од приноса добијеног директно од производње и привреде је 130.500 становника.

Просечни број чланова код ових породица је 1.83, рачунајући ту и храниоца породице. Најмање су овде оне породице чији су шефови запослени у ПРОИЗВОДЊИ, а између ових опет оне чији су шефови запослени у ИНДУСТРИЈИ.

Боље од оваких стоје породице — бројно разуме се — саобраћајног и поштанског особља и код трговаца.

Из друге табеле се види, да је број свих осталих Београђана који уопште приходују, али који не учествују у производњи, размени и транспорту, 43.571 лице.

Број њихових фамилија има још 41.192 лица. Тако заједно живећих је 84.763 лица.

Просечни број чланова код ових породица је 1.96.

У овој другој групи најгоре стоје породице чији су храниоци запослени у санитарској служби, и оне приватних чиновника, а најбоље код оних из црквене службе или код адвоката.

Те разлике иду од 88—110 на сто, а код индустриског и код црквеног особља та је разлика чак за 114.84 на сто...

Пописна статистика од априла 1929 године показује, да смо у Београду једва превазишли 60.52% становништва на живљење од привреде уопште, а од тога 39.36% на живљење од производње а цигло 8.54% на живљење од индустрије, док „остатак“ од 39.38% свега становништва живи још од средстава која немају директне везе са производњом, разменом и транспортом.

Ово је међутим од пресудног значаја за укупни економски, морални и културни живот Београда.

Јер, ето, у Београду има у подједнакоме броју индустриског радништва и кућне послуге са домаћицама, што живе од личних услуга и од издавања меблираних соба.

Главне групе београдског становништва — не рачунајући ту 11.000 војника — деле се овако:

Запатска	43.507
Трговачка	22.396
Држав. чиновника	19.109
Индустријска	18.389
Рентиј. — пензионер.	16.812
Грађевинарска	12.181
Саобраћајна	12.728

Свега ових група 145.122

Осталих 70.136 становника деле се на 16 мањих група.

На крају ових излагања статистичких података о Београду, ми наглашавамо још једанпут велику потребу популарисања свих животних и социјалних манифестација у њему.

Ми смо уверени да оваке публикације пружају најбољу прилику за афирмацију статистичке методе уопште. Том методом,

опет, треба практично индицирати јавни, комунални, друштвени и породични живот Београђана.

Само један очигледнији пример о овој последњој могућности.

Код нас у Београду огромна већина становника нема ни појма о калоричноме систему исхране, а има их доста који још не заборављају ону стару *пауперску* мотивацију за хронично гладовање: „стомак нема прозора да би се могло видети шта је у њему“. Или ону сељачку ругалицу варошкој култури исхране: „што је круха у њему је, што је руха на њему је“.

Цео тај свет потребује обавештеност како ће и својим оскудним средствима одабрати *хранљивије* врсте животних намирница и како да их комбинује у сврху рационалније исхране. Имамо ми многа домова у Београду у којима се доста троши црна кава, а мало или нимало млеко. Где се лети ручава са две

салате, а деца даје рибљи зејтин због мало-крвности.

Разноврсност наше исхране често пута је у обрнутој сразмери са оним средствима која већ издајемо на нашу домаћу кујну. Све су то једним добрим делом последице наше неупућености у савремена учења физиологије и у познавање различитих хранљивих процена појединих намирница. Отклањање ове убиствене неупућености није ни могуће без публикације очигледних података калоричних бројева и хемијских анализа, које ће маса читати и разумети. Само кроз популарну статистику може се данашњој широкој популацији у варошима јасно показати да не постоје последице без узрока и да се на узроке може утицати. Јер, треба знати, да је статистика говор чињеница: она уверава и утврђује, па је зато и најбоља метода за учење где, кад, шта и како треба предузимати.

Сузбијање алкохолизма у градовима

— Једна дужност Београдске општине према својим суграђанима. — Лечење и спасавање алкохоличара и њихових породица.

Између многих социјалних болести свакако да алкохолизам заузима једно од најважнијих места, али само по својим штетним последицама. До скоро се на ово веома важно питање није од стране надлежних обраћала готово никаква пажња. И још су једино приватна друштва трезвености радила на обавештавању, прибирању података а у многобројним својим резолуцијама и претставкама захтевала да се и од стране државе и општине на првом месту варошке, предузму потребне мере за сузбијање ове најкобније друштвене болести, противу које би се могло врло успешно борити, и чије би се зле последице много лакше могле отклонити, него и многих других болести. На пример, ако хоћемо да лечимо туберкулозу, потребна су веома велика материјална средства. Туберкулозни болесници потребно је да се годинама лече по санаторијима, а да би се спречила туберкулоза код широких слојева народа, потребно је да се боље хране, да имају здрав стан и све друге хигијенске услове при раду. А то све захтева огромне материјалне жртве. Међутим сузбијање алкохолизма, тиме само што се сузбија алкохолизам, и што се људи одвикавају од алкохола, имамо двоструку корист: Добија се у средствима која су раније у огромним сумама трошена на алкохол и која би се у овом случају могла трошити на бољу храну, стан и остале потребе, а с друге стране, добија се у здрављу, времену, радној способности, и општем побољшању у погледу безбедности и поправци свих оних штетних последица које за собом алкохол повлачи (криминалитет, пауперизам, проституција итд.)

Смањивањем алкохолизма, у целом свету је доказано, да напоре иде не само лични, већ и општи напредак — повећање радне способности, квалитативно и квантитативно, повећање потрошне моћи, могућност уштеде, и на тај начин опште повећање целокупног обрта у друштву.

Бојазан, да ће се услед смањене потрошње алкохола нанети ма каква штета општој

привреди, апсолутно не стоји, јер ће се сиров материјал који се до сад трошио на алкохол, у том случају трошити исто тако, али у свежем стању (воће), или прерађено у безалкохолне производе који нису више штетни и убитачни по здравље, већ служе као веома корисне животне намирнице.

Исто тако и локали где се трошио алкохол, нема опасности да ће се затворити, већ ће се у њима трошити безалкохолни производи, а и број посетилаца и потрошача повећао би се (као што је случај у Америци) јер безалкохолне производе троше не само здрави, већ исто тако жене, деца па и болесници. Задатци покрета трезвености данас су тројаки:

1) Предузети све превентивне мере — а то је васпитање младежи и целог народа у духу трезвености, обавештења, забрана потрошње алкохола младима, забрана и ограничење продаје на свима местима на којима нарочито може да буде опасан, као што су: школе, војска, саобраћајне установе и саобраћајно особље (да би се избегли сви несрећни случајеви).

2) Да се створи замена алкохолним локалима и алкохолним производима, тиме што ће се алкохолни локали реформисати у безалкохолне локале, а производња алкохола постепено замењивати безалкохолном производњом, од чега ће у првом реду имати користи у општеј привреди — повећањем цена безалкохолним производима, и отклањањем такозваних винских и других криза, а нарочито повећањем нашег извоза за знатне суме, у виду свежег и прерађеног воћа у безалкохолне производе и тиме уравнотежење и општег нашег биланса извоза и увоза.

3) Лечење и спасавање свих оних који данас као тешки болесници алкохоличари — јер су они у ствари болесници — страдају од алкохола и чије породице још више невинне страдају и сви скупа падају на терет општини и држави.

У сва ова три посла дужна је, као што рекосмо у првом реду општина, да узме учешћа, јер је то не само једна хумана дужност — лечење и помагање оних који страдају, већ је исто тако то и социјална њена дужност да у друштву буде што мањи број социјално слабијих (неспособних за рад) и тиме мањи терет друштву.

Због тога и за појединце и за општину много ће боље бити да на превентивне мере и лечење тешких случајева утроши сразмерно много мање средстава, него да се излаже огромним трошковима које као неминовна последица раширеног алкохолизма долазе.

Пре него што бисмо изнели конкретне предлоге шта би требала Општина београдска да уради у том погледу, потребно је да одговоримо на још једно питање кога сматрамо за *алкохоличара*, и у којим је случајевима потребна наша *интервенција*. У исто доба то би било и питање шта је *умерено* а шта је *неумерено* пијење алкохола. Врло је тешко и готово немогуће одредити не само уопште, већ и појединачно, која је граница нешкодљивости алкохола. Једна чаша у стању је да код једног човека под извесним околностима изазове појаве правог акутног тровања, док код другог или код истог лица у другим приликама, не изазива никакве видне промене. У обзир би могле доћи као нешкодљиве само тако мале количине од 1—2 грама алкохола, које уопште у животу никакву практичну примену немају. Према свему томе има само једна оштра граница између потпуне апстиненције, кад се ни једна кап алкохола не узима ни у којој прилици и ни у каквом облику, а с друге стране дошли би сви они други случајеви кад се узима алкохол ма у којој количини, облику или прилици. Те према томе у *алкохоличаре* морамо рачунати све оне на којима се ма кад и ма у ком облику, *опазе било физичке или душевне, пролазне или трајне промене проузроковане употребом алкохола ма у којој количини и раствору*. Према свему томе све алкохоличаре можемо поделити према степену њиховог алкохолизма на више група. У прву групу дошли би сви тако звани умеренаши, сви они на којима се не примећују никакви видни ни упадљиви знаци њиховог алкохолизма. Али сама чињеница да они осећају макар и по кад што потребу да узимају алкохол, значи да је њихов организам под извесним утицајем алкохола и да је код њих створена извесна жеђ за алкохолом. И све зависи од њихове отпорне снаге и јачине воље, да ипак остају у границама мањих количина. Али у сваком случају они су *кандидати за алкохоличаре* у већем степену, о којима ћемо доцније говорити. Није ретко да се деси једном таквом „умеренаку“, који можда само неколико пута у години пије, да се једанпут опије и да учини у том стању непоправиму ствар од кобних последица

за цео живот. Само потпун апстинент може бити сигуран свакад и у сваком случају од искушења и прилике да постане жртва алкохолног дејства.

У другу групу долазе сви они алкохоличари на којима се још не примећују видне органске промене, али код којих се опажају јасне промене у њиховим поступцима, који иако често обављају свој редовни посао, ипак чине чешће изгреде, злостављају породицу и школу, троше велики или највећи део своје зараде на алкохол. Ово су обично они који су раније били „врло умерени“, али које је друштво, или друге какве прилике или неприлике у животу, довеле до веће употребе алкохола, а многи од њих имали су већ од природе наслеђену слабу отпорност према алкохолу.

У трећу групу дошли би алкохоличари са видним и тежим органским променама, од којих су све појаве још у већем степену, и где је поред нервног система оштећен у опште цео организам.

И најзад у четврту групу дошли би случајеви алкохолизма са јасно израженим душевним поремећајима, било као појаве наследног алкохолизма, или другог наследног оптерећења, нарочито душевних болести које су алкохолом изазване или појачане. Ове три последње групе изискују неминовну интервенцију друштва, како у интересу самих алкохоличара, тако још више у интересу њихових породица и околине.

Да се сад запитамо каква је у ствари болест алкохолизам? Можемо одговорити да је алкохолизам једна од најраспрострањенијих и најтеже приступачна лечењу.

Ми истина немамо тачан број свих алкохолних болесника, јер се у статистикама под алкохолизмом бележе само они најтежи случајеви акутног тровања алкохолом, а безбројни случајеви где је алкохол непосредни или посредни проузроковач, уопште се и не бележе, међутим тачнијим испитивањем доказано је да је алкохол проузроковач у 40—50% свих оболења, да за 20—40% скраћују живот, не рачунајући ту многобројне несрећне случајеве и безбројна морална оболења данашњег друштва. Сама чињеница да се у нашој земљи троши с главе на главу годишње 7. л. чистог алкохола, довољна је да проузрокује многобројно оштећење организма поред огромне материјалне штете коју наноси.

Потребно је сад да одговоримо на друго једно важно питање, да ли треба алкохоличаре лечити и могу ли се они излечити?

У лекарској науци постоје два начина лекарске помоћи: предхрана и лечење. У сваком случају начело је лекарске науке да *отклони узроке* због којих постају болести, па било да болест у опште није још наступила или већ постоји. Узроци оболења могу да се отклоне или од појединца или из целе једне

средине. Ако од појединца отклонимо узрок, у овом случају алкохол, онда смо заштитили само једног човека. Али опасност увек постоји, јер алкохола свуда око њега има. Ако дакле хоћемо да отклонимо уопште узрок — алкохол, онда се морамо старати да он уопште не постоји у људској средини. И увиђајући људи доиста су видели да је једини начин да се људско друштво асанира од алкохолизма, ако се алкохол забрани.

Забрана алкохола прохибиција тј. његове производње и целокупног промета већ је у многим напредним земљама остварена, и показала најбоље резултате.

И ми у нашој средини где не постоји никаква забрана ако хоћемо да лечимо алкохолизам и алкохоличаре морамо радити у два правца: и путем предохране — васпитањем народа и омладине у духу трезвености и тежњом да се и код нас проведе забрана — прохибиције као и непосредним лечењем алкохоличара.

Ма како да је много успешније и од већег утицаја радна предохрана од алкохолизма, ипак има пуно разлога да се лече и алкохоличари.

Многа антиалкохолна друштва у овом погледу су врло активна. И наша најстарија и најактивнија организација *Гут-темплерски* ред бави се поред ширења трезвености, нарочито код омладине, и лечењем алкохоличара. Разлози за ову интервенцију су: 1) Чисто хумани, помоћи ономе који страда, 2) заштитити породицу алкохоличара од невоље и беде у коју их алкохоличар увлачи, 3) заштитити друштво од опасних алкохоличара и тиме избећи многе несрећне случајеве који се дешавају највише услед непажње и немара алкохоличара — (на возовима, аутомобилима, лађама, фабрикама рудницама итд.) као и многе криминалне случајеве који се дешавају под утицајем алкохола. 4) ослободити друштво од паразита алкохоличара који не само што нису привредни чланови друштва, већ често стају друштво огромних сума услед разних својих штетних поступака и оболења њих самих и њиховог дегенерисаног потомства. 5) Придобити за друштво корисног члана, а често из редова бивших алкохоличара и одушевљене борце против алкохола чије су зло на себи најбоље осетили. 6) Уклонити из друштвене средине заразан пример, јер сваки алкохоличар наводи друге на пиће и подржава алкохолне обичаје. 7) И најзад излечен алкохоличар показује најбоље разлику стања у коме се пре и после лечења налазио и тиме се показује најбоље вредност начела потпуне апстиненције.

Што се тиче нарочитог метода и плана рада у лечењу алкохоличара важе ова основна начела:

Алкохоличар је болесник као и сваки други болесник, и мора се лечити по прави-

лима лекарске науке. С највише успеха може лечити само онај лекар који је сам убеђен трезвењак-апстинент.

Алкохоличари се могу излечити само тако, ако се потпуно одуче од пијења сваког алкохолног пића. Путем умереног пијења никад се пијанство не лечи.

Не постоје никакви нарочити лекови ни прашкови против пијанства. лечење се састоји у јачању тела и јачању воље, а пре свега мора се тело ослободити од отровног дејства алкохола. То се постиже кад се дуже времена не уноси никакав алкохол у тело.

Лечењу се мора одмах приступити. Лечење је могуће и у већини случајева има трајног успеха.

Као што рђаво друштво утиче на алкохоличара, тако исто и добро друштво може да утиче. И зато бивше алкохоличаре треба уписивати у друштво Трезвеност. Многи од њих постану одушевљени трезвењаци. Храна и начин живота су од највећег утицаја на постанак као и на лечење алкохоличара. Храна треба да буде, лака, без зачина и без много масти, с мало соли, без меса. Треба давати што више свежег воћа и зелени. Алкохоличари имају услед алкохола и обично јако зачињене хране болесне органе за варење, од овога се једино могу излечити ако потпуно оставе алкохол и јаку храну.

Код алкохоличара је ослабила воља. И вољу треба ојачати. То се постиже ако се уопште ојача цело тело пажљивом исхраном, кретањем по чистом ваздуху, купањем, масажом и електризирањем.

Ако по занимању нема довољно кретања, треба им препоручити што више ручног рада и занимања у пољу. Избегавати посеђивање локала где се пије и пуши. Упућивати их на рад у друштва са хуманим и социјалним задацима. Кад тело ојача ојачаће и воља.

Алкохоличару треба створити боље хигијенске прилике и трезвено друштво које ће на њега утицати. Ако није запослен треба га упослити. Ако га занимање и посао који ради наводи на пиће, треба по могућству да га промени.

На алкохоличаре који су побожни треба утицати вером (заклети их у цркви пред свештеником у моменту кад се кају). На школоване људе као и на просте треба утицати и на срце и на разум — разлозима.

За сваки случај мора се подесити нарочити начин лечења. У томе мора се имати истрајности, стрпљења и љубави за тај посао.

Случајеви који не могу да се поправе убеђивањем и саветима морају се лечити у нарочитим заводима — опоравилиштима. Најтеже случајеве — неизлечиве који прелазе у лудило морамо смештати у луднице.

У опште алкохоличаре морамо преваспитати — поново васпитати хигијенски и морално. Оно се састоји: 1) у буђењу свести

од опасности алкохола за себе и породицу, 2) у упознавању са алкохолним питањем и његовим штетним утицајем, 3) у хигијенском васпитању и моралном осећању. 4) У јачању воље; при том важну улогу игра пример, идеализам и вера онога ко ради на спасавању и лечењу.

Поред лекара послом око спасавања алкохоличара и њихових породица, најпозванији су да се овим послом баве свештеници, учитељи и жене.

Према свему овоме и београдска општина, у којој има око 3000 локала где се продаје алкохол, и у којој се троши на алкохол годишње 150.000 динара и где, према врло интересантним статистичким подацима, које је на овом истом месту изнео г. Слободан Ж. Видаковић, потрошња алкохола несразмерно се повећава са потрошњом других животних намирница*, дужна је:

*) Види студије г. Сл. Видаковића о сузбијању туберкулозе и сифилиса са гледишта социјалне политике „Београдске Општинске Новине“ св. 8 и 9 — 1931. год.).

1) Да успостави најтешњу сарадњу са антиалкохолним удружењима и да их обилно помогне како би ова могла развити што већу активност;

2) Да у сарадњи са трезвењачким организацијама *попише* број свих оних случајева алкохоличара, којима би била неопходно потребна интервенција;

3) Да се установе потребна *лечилишта* за алкохоличаре амбуланте и бар један завод у околини Београда у коме би се морали лечити случајеви који су искључиво за заводско лечење.

4) *Средства* за све ово требало би узети из прихода трошарине на алкохол, као и од нарочитог приреза, који би се узимао од бруто прихода од свих алкохолних локала и произвођача алкохола.

Тиме би Београдска општина учинила да се у знатној мери смањи број оних, који у толикој мери пате од алкохола, и да се повећа број способних и трезвених грађана, што је свакако и у појединачном и у општем интересу.

Прилози за историју Београда:

Див. генерал Душан П. Стефановић,
канцелар Краљевих ордена, Министар Војни 1914. године

Београд у првим данима Светског рата

После атентата у Сарајеву, догађаји су се почели развијати таквом брзином, да је цео свет оправдано предосећао како стојимо пред судбоносним тренутцима. Већ 10 јула, по старом, аустро-мађарски посланик барон Гизл предао је ултиматум Аустро-Угарске заступнику Претседника владе Д-р Лази Пачу-у, јер је Пашић био по Србији ради припреме избора народних посланика. Овај чин, као и факат да су се сви политичари наши налазили по својим изборним срезovima; припреме за нови парламент који се имао састати у јесен, и разни предмети већ спремљени за мирно решавање у парламенту, најбоље показују факт, да званична Србија није имала никакве везе са догађајима у Сарајеву, и да нам се рат просто намеће. Л. Пачу је о ултиматуму одмах обавестио Пашића и позвао све остале министре у Београд.

Још оног дана кад је ултиматум предат, Л. Пачу ми је наредио да затворим мајора Танкосића, што сам ја и учинио преко Команданта дивизије пуковника Анђелковића.

У исто време видећи по садржини ултиматума сву озбиљност ситуације, још истога дана без знања Претседника владе саопштио сам свима командантима дивизије да прегледају припрему за мобилизацију и да се сви официри који су на одсуству и боловању позову натраг у своје команде.

Позвао сам заступника начелника Главног генералштаба пуковника Душана Пешића и наредио му, да одмах позове војводу Путника и пуковника Живка Павловића из Главног генералштаба, који су били ван земље на лечењу, да се најхитније врате у Отаџбину.

Свима окружним пуковским командама наредио сам да прекину рад на регрутацији, и да се врате у своје команде.

Лично сам позвао команданта Дунавске дивизије пуковника Анђелковића и саопштио му да изведе све трупе београдског гарнизона у логоре.

Генералу Бојовићу, команданту трупа по-

вих области, телефоном сам наредио, да се врати са обиласка своје територије у Скопље.

Предосећало се на рат и морало се је за тај случај најнужније припремити.

Генерал Степа, који је био у Чачку на одсуству позван је да одмах дође у Београд. Генерал Божановић, који је са пуковником Стеваном Хаџићем, командантом Шумадишке дивизије и са комисијом био у Јужној Србији ради њеног утврђивања, добио је наређење, да се одмах врати у Београд, а пуковник Хаџић у Крагујевац.

Команданта коњичке дивизије пуковника Бранка Јовановића позвао сам да одмах дође у Београд.

Истога дана када су преко целе земље телефонска и телеграфска наређења бацала први сигнал ближења ратне опасности, позвао сам и директора железница г. Владу Марковића, и саопштио му да одмах све спреми за случај транспортовања војске.

Дан 10. јула прошао је цео у једној пред-ратној грозници. Са највећом брзином припремало се све да нас догађаји, које нам је ултиматум најављивао, не изненаде.

Пред мобилизацијом

12. јула пре подне отишао сам код Пашића.

— Шта да радимо са војском, господине претседниче, да ли да мобилишемо? — питао сам га.

Са руком на бради, премишљајући Пашић ми је одговорио:

— За сада ништа не дирајте. Вечерас ће се знати.

Вратио сам се у министарство и наредио да се одмах изврши евакуација београдског војног млина за Ниш и да се спреме наређења: да железнице пређу у војне руке, да се минира савски железнички мост и да се спреме за штампу податци о аустро-угарској војсци који ће се раздати нашој војсци.

Наш одговор на ултиматум.

Није прошло ни два дана од предаје аустро-угарског ултиматума, а догађаји су се

толико захукатали да је и одговор с наше стране већ био готов тако да је предат барону Гизлу у путничком оделу. Док је Пашић отишао да преда одговор лично аустро-угарском посланику, у Претседништву владе, у Ристићевој кући били су окупљени тадашњи министри сем Стојана Протића који је био болестан, али је ипак, тешко болестан, при-

Кућа у Бранковој улици у којој је 4. фебруара 1915 год. ударила граната 35 мм. и на спавању убила мајку и две кћерке г. Никодима Васића, учит. у пенз.

суествовао доцнијој седници која је онда одржана под претседништвом Регента, Њ. В. Престолонаследника Александра.

Очекивали смо Пашића. Најзад се он појавио у реденготу. Био је замишљен и озбиљан. Још с врата рекао ми је:

— По моме мишљењу све је свршено; г. посланик Гизл само је очекивао наш одговор па да крене за Беч. Он је у путничком оделу, ствари је спаковао. Аустрија је решена да нас нападне, да нам објави рат. Ја мислим да се одмах кренемо за Ниш и да се тамо сазове Скупштина!

Потом се окренуо г. Јоци Јовановићу, министру грађевина, и наредио му да се спреми воз за министре који ће чекати у Топчидеру.

Мобилизација целокупне српске војске.

12-ог до 10 час. ноћи у Министарству војске са Начелником пуковником Смиљанићем спремиле све указе за образовање Врховне команде и осталих армија. Све је остало по староме, онако како је било у турском и бугарском рату.

Ту је био присутан и војвода Степа који ће заступати војводу Путника док он не дође у Крагујевац.

Око 9 сах. дошао је у Министарство и пуковник Живко Павловић, који је чим је чуо за ултиматум кренуо из бање за Србију и сретно стигао у Београд.

Генерал Степа и пуковник Живко одмах су кренули за Крагујевац, где се образовала

Врховна команда. Они су понели све потребе из Главног генералштаба.

Спасаване Народне Банке.

У току ноћи после пријема ултиматума на молбу гувернера Народне банке, отпочела је војска евакуацију из Београда њеног трезора. Сандуци са златним полугама преносени су на карама и војничким колима на железничку станицу. Свугде око банке, око кола која су трезор преносила и око железничке станице постављене су страже од питомца Пешадиске подофицирске школе.

Исте ноћи био је спремљен нарочити воз у који је трезор унет и под јаком стражом воз је отишао у Сталах.

Када је касније влада стигла у Ниш дошли су код мене најугледнији банкар из Београда молећи ме, да спасем и њихове трезоре. Рекао сам им да донесу новце и драгоцености својих банака у Сталах и да оставе у исти воз у коме је био трезор Народне банке.

Шефу станице у Сталаху, Нићифору Петровићу, било је наређено, да овај воз са трезором пребаци на пругу Сталах—Обилићево и да води рачуна о томе да ако загрози опасност да се тај воз одмах упуту за Скопље.

Тај је воз стајао код Сталаха све до 1915. године када је отпочела евакуација и упућен у Солун.

Мобилизација.

Рат је био одлучен; моја предвиђања испунила су се, и кад је пала одлука о мобилизацији, она је већ била почела.

Још истог дана, свесни догађаја који нас чекају одлучено би да се целокупна наша војска и по други пут стави у мобилно стање. Указ који је тога дана и обнародован, гласио је:

„У име Његовог Величанства

Петра I-ог

по милости Божјој и вољи народној

Краља Србије

Ми

Александар Наследник Престола

На предлог нашег Министра Војног а по саслушању нашег Министарског Савета, на основу чл. 5. Закона о устројству војске решили смо и решавамо:

Да се наша целокупна војска стави у мобилно стање!

12. јул 1914. гдине

у Београду

Министар Војни пуковник

Душан П. Стефановић, с. р.

Александар, с. р.

Београдска општина и Команда Београда

Судбоносне одлуке донете у неколико грозничавих дана у Београду, подигле су га тада на степен ратног хероја и он је остао да прими први ударац, први талас светске ратне

буре која је већ тутњила у даљини и ишла к њему. Влада, полазећи за Ниш, наредила је председнику Београдске општине и команданту Београда да се они постарају за исхрану становништва и оног дела војске који је остао да брани престоницу.

Командант Одбране Београда на кога је ишао да се сручи први ураган, био је пуковник Миливоје Анђелковић ком. Дунав. дивиз. I позива, а његов начелник штаба пуковник Лазин.

Аустро-Угарска нам објављује рат

Овако припремљени и одлучни дочекали смо и дан 15 јула.

Дан 15 (28) јула, који је био пресудан не само за нас, већ за цео свет. У 1 час по подне стигла је из Беча, преко Пеште и Земуна у Ниш депеша која је гласила:

*„Краљевско Српском Министру
Иностранних Дела*

Пошто Краљевско Српска Влада није дала задовољајући одговор на поту, коју јој је предао аустро-угарски посланик у Београду 23. јула 1914. године, Царско-краљевска влада налази за потребно да сама да задовољења својим правима и интересима и да ради тога прибегне оружју. Аустро-Угарска сматра дакле, да се од овог тренутка налази у ратном стању са Србијом.

*Министар спољних
послова Аустроугарске
Граф Бертолд с. р.”*

И ако смо готово били у ратном стању, телеграм је изазвао огромно изненађење. Како је ово ипак био обичан отворен телеграм, то је влада исти проверила и утврдила да је тачан.

Рат је дакле, био објављен.

Прво пушкарање око Београда

Ипак се није очекивало, да ће непријатељства моћи одмах да отпочну. По свима извештајима које је влада примала, веровало се, да аустро-угарска војска која није још ни отпочела коноцентрацију, неће моћи да отпочне своје операције пре 22. јула (по старом календару, односно 4. августа по новом).

Међутим већ истог дана чим је рат објављен, пушкарања су у Београду отпочела. Начелник Општег војног одељења Министарства војног тадашњи пуковник Крста Смиљанић био је стално у телефонској вези са Београдом из кога је добио овај извештај:

„У 11 часова и 48 минута приспела је једна аустриска лађа у Савско пристаниште и одмах отпочела искрцавање. Борба се пешачки води око Града, дивизијски штаб је напуштен. Преко моста још ништа не покушавају.”

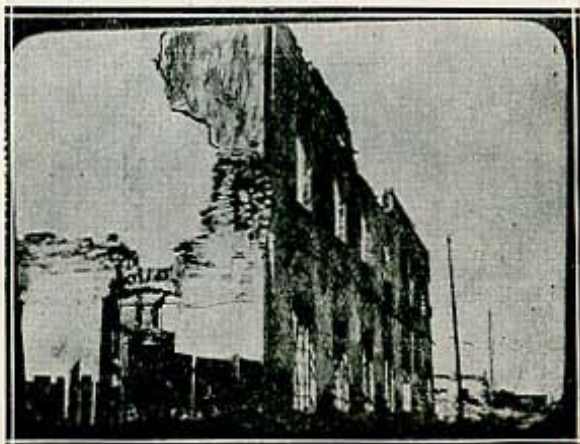
У 12 часова и 10 минута телефонска веза са Београдом била је прекинута. Нисмо више знали шта се догађа у престоници. Најзад у

13 сати и 10 минута веза са Београдом била је поново успостављена.

Начелник, пуковник Крста Смиљанић који је био на телефону поднео ми је на једној цедуљици писмено о догађајима у престоници, које гласи:

„После паљбе око Града изгледа да се све разбегло из телефонске централе и дивизије. Када се ватра утишала једна телефонскиња, која није била на служби, дојурила је у централу и одмах ми се јавила; њено извешће гласи:

„Сада је престала ватра и у Београду је моментално све мирно.”

Кућа разнешена и запаљена аустријским гранатама за време бомбардовања Београда

Она објашњава, да је један аустријски мониторинг долазио у пристаниште и крстарио око Града, а наши су осули брзу паљбу.

Међутим, дан 16 јула, сутра дан по објави рата, отпочео је пут узбуђења. Већ у 5 часова изјутра телефоном из Београда јављају:

„Аустријанци бомбардују Београд. Неколико зрна пало је на варош у разним крајевима. Има штете, али се не зна тачно којих размера”.

У 6 часова јутро стигао је телефоном потпунији други извештај:

„Друга београдска гимназија погођена је са две гранате. Гранд Хотел погођен шрапнелом, а Нови Мајдан једном гранатом.

Француско-српска и Андрејевићева банка, погођене су са по једном гранатом, Андрејевић је повређен. Управа Монопола погођена је једном гранатом. Код чесме у Босанској улици пала је једна граната. На Калемегдану су пале три гранате од којих су две експлодирале.

Испод Вишњице чује се топовски дуел. У Битољској улици број 9. уништена је једна кућа.

Француско-српска и Андрејевићева банка, уложиле су протест код немачког посланства.

Око Савског Моста поћас се развила јака пешадиска ватра и избачено је неколико артиљерских метака, потом је мост бачен у ваздух."

Савски железнички мост — порушен

Доиста те ноћи у 2 и по часа по поноћи Савски мост је једним делом, који је са наше стране, бачен у ваздух.

Дакле рат је не само објављен, него је и отпочео. Овога пута само страшнији и већи, јер се у контурама већ указивало једно велико дело због кога је српски народ по други пут стављен под оружје. Судбина је хтела да то

Дело аустријске артиљерије за време бомбардовања Београда

дело под фијуком првих граната Светског рата отпочне баш над Београдом, жижи велике словенске идеје, и у томе смислу надахнут, Престолонаследник Александар издао је ову прокламацију:

„Мојим јуначким и драгим Србима,

На нашу Србију насрнуло је велико зло. Аустро-Угарска нам је објавила рат. Сад сви имамо да будемо сложни и јунаци.

Невоље наше Краљевине и нашега народа са Аустријом нису почеле од јуче. Кад је год Бечу требало, давана су најсвечанија обећања да ће се са Србима и Хрватима праведно поступати, па је ипак то остало неиспуњено. Залуду су српски и хрватски граничари и толики други наши јунаци лили крв по целој Европи за славу и корист бечког двора; залуду су биле жртве које је Србија за владе Мога деда поднела кад је помогла да се спасава царски престо од незадовољних и побуњених његових народа; залуду је Србија увек радила све што је могла да живи у пријатељству са суседном царевином, — све то није ништа помогло.

И Србија као држава и наш народ где год био, свак и свуда су сумњичени и зато су увек запостављани другим народима. Пре 36 година заузела је Аустрија Босну и Херцеговину, које су устале биле да се ослободе, а пре 6 година коначно их је присвојила бес-

правно, обећавши им уставне слободе, које онакве какве су дане нису ни у колико народ задовољиле. Све је то створило дубоко незадовољство у народу, нарочито код бујне и неразвишене омладине, па је напослетку изазвало отпоре, па и Сарајевски атентат.

Србија је тај кобни догађај искрено ожалела, осудила и изјавила готовост да ће предати суду сваког саучесника, али је убрзо, са запрепашћењем, видела, да аустријанци за њ бацају одговорност не на своју рђаву управу или поједине кривце самога дела, него на Краљевину Србију. Без обзира што је оно убиство извршио само један човек, њин поданик уз припомоћ неколико другова и то у њиховој земљи, пред очима свих њених власти, Аустрија је зато окривила наше чиновнике и сфицуре, српску владу и напослетку целу Краљевину Србију и све Србе где год их има. Такво оптуживање једне независне државе за туђе кривце јединствено је у историји Европе, где онака злочина дела, на жалост, нису ретка. У смислу тог окривљивања поднела је аустро-угарска влада 23. овог месеца Мојој влади необичну представку с тешким оптужбама и захтевима, тражећи од Србије задовољење и остављајући јој рок од 49 часова за одговор. Моја је влада, одговарајући жељама народа и потреби мира, коју осећа не само Србија, већ и цела Европа хтела избећи по сваку цену сукоб, и зато је изашла у сусрет Аустро-Угарској до крајњих граница попустљивости, преко којих не може ићи ни једна независна држава.

Кад је о томе извештен аустро-угарски посланик, изјавио је одмах, да његова влада није задовољна одговором и прекинуо је дипломатске односе с Мојом владом. Тада су све пријатељске нам државе — на челу им братска Русија — покушале склонити аустро-угарску владу да пристане на мирно решење ствари. На жалост бечки државници осташе глуви према саветима мудрости и интересима човечанства. Они нам објавише рат, не презајући да тиме изазову и недогледне последице једног европског заплета.

И ако тешка срца и свестан свих тешкоћа и опасности, баш у часу кад су се српски ратници спремали да прибирају дозреле плодове свога труда, Ја сам принуђен позвати све моје драге и храбре Србе, под српску тробојку с уверењем, да ће се они у овој прилици показати достојни славних предака, онакви, какви су били лане и преклане. С вером у Свевишњег Господа Бога, с надом у симпатије просвећеног света и у коначну победу наше правде, с поверењем у помоћ својих великих сродника и поузданих пријатеља, *примамо*, с нашом јуначком браћом Србима Црне Горе, борбу која нам је обесно наметнута.

У нашој славној прошлости старијој и новијој, има доста сведочанства да Србин кад је

сложен, може победити и много већег противника.

Посведочимо још једанпут, да се Србин уме жртвовати за своју Отаџбину и Обилић-

И Срби су отпочели да бране. Отпочели с оним истим одушевљењем и пожртвовањем као и на Куманову с кога су, такође, тек јуче дошли. Одбрана Београда свесна вели-

Поручени стари универзитет приликом бомбардовања Београда 1915. год.

Ским пожртвовањем, одбранити је пред мно-
гобројним охолом непријатељем.

Срби, браните свом снагом своје огњи-
ште и српско племе.

У нишу 29. јула 1914. године.

Александар с. р."

кога задатка почела је да одолева непријате-
љу и да се храбро носи с бројно надмоћнијим
дивизијама аустро-угарским које се слеглоше
око Београда 1914 године...

Прилози за историју Београда:

Михаило С. Петровић, новинар

Како је постао Београд?

— Наставак —

О Скордисцима грчки географ Страбон каже: „Они су живели поред Дунава, раздвојени на двоје. Једни су се звали Велики Скордисци а други Мали Скордисци. Први су били између две реке, које утичу у Дунав, Ноаре (Саве), која тече поред града Сегестике (Сиска) и Мораве; Мали пак с друге стране те реке (Мораве), сучељавајући се с Трибалима и Мезима.”

Београдом су дакле владали Велики Скордисци.

РИМЉАНИ ОСВАЈАЈУ МЕЗИЈУ И СИНГИДУМУ

Иако су се Скордисци, после великих келтских похода на Грчку, стално настанили поред Саве и Дунава, па ту подигли и своје градове, ипак нису дуго остали без бојева. То је био ратнички народ, који није никако мировао.

Келти су, још при поласку у свој поход на Делфе, свакако прво покорили Аутариате, који су, изгледа, са њима заједно ишли на Грке. Па ипак, настањивање Скордиска око ушћа Саве није могло проћи без крвавих борби са Аутариатама, Трибалима и осталим околним племенима.

О тим борбама, нажалост, не зна се ништа. Ратоборни оснивачи Београда познати су нам само уколико су долазили у везу са Грцима и Римљанима.

Једно време, каже Страбон, Скордисци су се били раширили чак до илирских, панонских и трачких брда, па су били заузели и већину острва на Дунаву и онда су биле њихове вароши Еорта и Капедун.

Кад је то било, то Страбон не опредељује. Али се зна, да је Македонија постала римска провинција 168 године пре Христа и да су 33 године после тога Римљани имали свој први озбиљни сукоб са господарима Сингидума.

Те 135 године римски претор Марко Касконије водио је срећан рат против Скордиска, каже историчар Ливије. Вероватно је, да су Скордисци тада били упали у Македонију.⁽¹⁾

Од тада настају дуги и крвави ратови између римских освајачких легија, које су надирале ка Дунаву свом снагом добро уређене и опремљене војске и Скордиска, који су римској сили супротстављали своју дивљу неустрашивост.

Римљани су Београду носили тековине своје цивилизације, а Скордисци су бранили своју примитивну независност.

Тачно се не зна кад је Сингидунум пао у римске руке, не зна се чак ни то, да ли су га освојиле македонске легије, које су у унутрашњост Балкана продирале са југа или су до њега раније допрле далматинске легије, са запада. Познат је, међутим, читав низ римских војсковођа, који су у току деценија, што су претходили Христовом рођењу, ратовали на домаку Београда. Једни су долазили из Македоније, а други са Јадрана.

Овде се намеће једно питање слично ономе, које се јавља још у преисториско доба, поводом продирања егејске културе у дунавску долину. Тамо је требало решити, да ли је егејска култура допрла до наших крајева дунавском долином са истока, или сувоземним путевима са западних јадранских обала. А у случају римског завојевања занимљиво би било знати, да ли је римска култура донесена у Београд са запада, непосредно из Италије, или са југа из провинција, које су, истина, биле под римском влашћу, али под дубоким отисцима старе јелинске цивилизације.

Ово питање на први поглед може изгледати од мале важности. Може се мислити да је свеједно, да ли су Римљани дошли у Београд са ове, или са оне стране. Међутим по среди је врло важно питање источног или западног утицаја. Оно ће Београд пратити кроз целу његову историју и сваки час искрсавати у разним облицима, не само за време римске владавине, већ и касније, све до наших дана.

Рекли смо да је први озбиљнији римски сукоб са Скордисцима био 135 године. После двадесет и једну годину, 114 године, Скордисци су до ногу потукли римскога конзула

⁽¹⁾ Н. Вулић, Давашња Србија под Римљанима, Просјект издана 1901 г. и Н. Вулић, Глас LXXII.

Гаја Порција Катона, па су се спустили чак до Делфа и на другој страни избили на Јадранско море. Тада су господари Сингидунума били, изгледа, на врхунцу своје силе. Већ после две године настају њихови порази.

Године 112 конзул Марко Ливије Друз успешно је ратовао са Скордисцима. Момзен и још неки историчари мисле, да је Друз, гоњећи побеђене Скордиске, био први римски војсковођа, који је избио на Дунав. Коис вели, да је Друз после победе продужио гоњење Скордиска и одбацио их до Дунава. Године 110, каже даље, варвари су последњи пут успели да продру до Хеброта (Марице), али је Муниције Руф бацио против њих своје коњанике преко залеђене реке и завршио њихово уништење. Рим је тада окренуо против Скордиска њихове крваве обичаје, убијајући их ватром и жељезом, секући им руке и остављајући их после тога живе.⁽¹⁾

Наш историчар г. Н. Вулић не слаже се са овим. Предање каже, вели г. Вулић, да је први до Дунава допро Гај Скрибоније Курион, који је са Скордисцима ратовао од 75 до 73 године пре Христа. У прилог свога мишљења г. Вулић наводи румске историчаре Феста и Еутропија.

Фест каже: „Курион, проконзул, покорио је Дарданце (који су живели између Књажевца и Велеса) и Мезе (северно од њих) и први је од римских војвода допро до Дунава“.

За истога Куриона Еутропије вели: „Он је победио Дарданце и допро је до Дунава и заслужио је триумф и свршио је рат за три године“.

Г. Вулић мисли да је Курион, тада углавном био покорио Горњу Мезију⁽²⁾ а то је била каснија римска провинција, у којој је лежао Београд и која се простирала између Тимока, Колубаре и Дунава.

Може бити да је већ за време Курионовог војевања у Сингидунуму био подигнут први, привремени, римски логор.

Што се самих Скордиска тиче, њих је дефинитивно потукао, каже г. Вулић, и на леву обалу пребацио римски војсковођа Сципион. Кад је то било не зна се тачно. Али је сигурно било много десетина година пре Тиберијевог рата од 15 године пре Христа. Цицел сматра, да је тај Сципион, победник Скордиска, идентичан са Л. Корнелиусом Сципионом Азиагенусом, конзулом од 83 године. Ако је тако, онда су Скордисци уништени још 85 године.⁽³⁾

Али римска власт над ушћем Саве у Дунав и над околним пределом тада још није била дефинитивно утврђена. Као што смо већ видели, у Мезији је после Сципиона ратовао Курион, али ни он није умирио земљу.

Године 62 пре Христа побуне се Дарданци и ослободе се од Римљана, а после њих, тридесет година, навале са севера преко Дунава Германци Бастарне и покоре добар део Мезије.

„Они су покорили Мезију, каже Дион, која је лежала према њима, а затим и њене суседе Трибале и Дарданце, који су живели у трибалској земљи“. Може бити да је за време ове навале германских варвара са оне стране Дунава и Сингидунум био неко време у њиховим рукама.

Како су Бастарне биле зашле дубоко на југ и допрле чак до Марицина извора, Марко Луциније Крас пође против њих, протера их преко Балкана и освоји Мезију. Нема никаквих података о томе, да је Марко Луциније Крас том приликом заузео и београдски крај, мада није искључена могућност, да је допирао до ушћа Саве.

Нешто пре њега, од 35 до 33 године, у Илирији је водио велики рат триумвир Октавијан, каснији цар Август. Он се Београду приближавао са запада. У Илирију је дошао сувим са севера, допро је по свој прилици до Сења, па онда пошао у североисточном правцу ка Сисцији (Сиску). Будући цар у томе своме победоносном походу освојио је данашњу Босну и један део Србије, а могуће је да је допирао и до Дунава.⁽⁴⁾

Последњи је у Мезији ратовао 15 година пре Христовог рођења опет један будући цар, Тиберије.

Тиберије је показао велику истрајност, каже историчар Светоније, покоривши и под римску власт подвргавајући цео Илирик, који се налазио између Италије, Норика, Тракије, Македоније, реке Дунава и Јадранског мора.

Тиберије је, по неким забелешкама, у својој војни употребљавао и покорене Скордиске као савезнике у борбама са осталим варварима.

И тако су, после скоро целог једног века крвавих борби по путевима, који су са истока, југа и запада водили ка Сингидунуму, најзад и Сингидунум и цела Мезија потпали под римску власт.

КАКО ЈЕ ИЗГЛЕДАО РИМСКИ СИНГИДУНУМ

Римљани су свуда, широм свога простора царства, оставили безбројне споменике римске културе, споменике од којих су се неки потпуно, а неки делимично очували све до наших дана.

У Београду, нажалост, над површином зењље из римскога времена нису нам остали никакви трагови. Београд је толико пута рушен до темеља и толико пута изнова подизан, да од старог римскога Сингидунума није остао ни камен на камену.

¹⁾ Cons, p. 14.

²⁾ Н. Вулић, Просв. гласник 1901.

³⁾ Н. Вулић, Глас LXXII.

⁴⁾ Н. Вулић, Глас CXXI и LXXII.

У народној традицији успомена на Римљане сачувала се само још у имену римскога бунара, али ни он у ствари није римски, бар не у овом данашњем свом облику, мада је вероватно, да су и Римљани, можда баш на томе месту, имали сличан бунар, који је касније обновљен.

Ми данас немамо у Београду ни рушевине римских храмова, ни остатке амфитеатра, базилика и аквадукта, ни трагове старих купатила и приватних зграда. Београдско гло сачувало нам је само гробове, многобројне римске гробове, над којима је изграђен Београд и који су нам данас најчешћи сведоци Сингидунумске величине.

Поред њих, овде онде, нађе се још по који остатак од темеља, по који делић римског водовода, по који фрагмент од кипова, по који камени жртвеник, посвећен римским божанствима. Али све је то растурено и разбацано скоро по целој територији данашњег београдског атара.

Римски Сингидунум, међутим, морао је бити у близини градића, а овај се, без сваке сумње, налазио на ћувику изнад самог Савиног ушћа.

„По освојењу Мезије, каже Јиречек¹⁾, постало је келтско утврђење, Сингидунум, један од најважнијих римских гарнизона. На место примитивне келтске тврђаве, подигнут је правилан римски каструм, али је он задржао старо име. У унутрашњости доњег града, баш према ушћу Саве, видео се све до данас тесаником озидан римски пристанишни базен. Њега су тек пре неколико година Срби засули, да би уравнили терен. Куле кастела служиле су као изврсна осматрачнице за осматрање прекодунавске сарматске земље.“

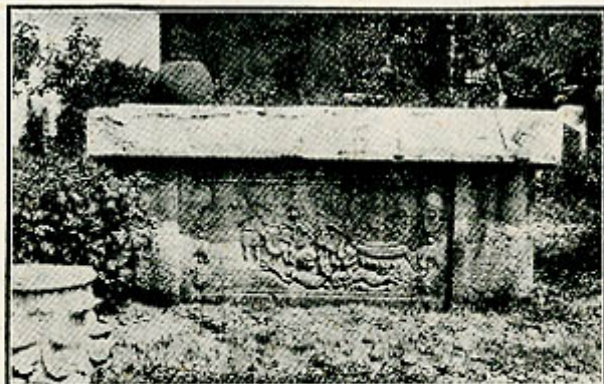
Пристанишни басен, који помиње Јиречек, био је нека врста вештачког залива, који се од Дунава увлачио у Доњи Град, у близини куле Небојше. Он је служио и кроз цео средњи век за склањање лађа од евентуалних напада са Дунава и затварао се једним великим ланцем, који се разапинао између кула на улазу. Од римског времена то пристаниште сигурно није било изменило много свој облик. Затрпано је крајем прошлога века.

Сам римски градић био је на висоравни између данашњег римског бунара, Мештровићевог Победника, Географског института и Зиндан капије, која води ка цркви Јужници. тај простор има облик правилног правоугаоника, са дужим странама у правцу југозапад-северисток. Облик земљишта, дакле, одговара облику римског логора.

У почетку је ту, вероватно, био само обичан привремени каструм, са спкопима и палисадама, а касније је подигнут кастел, опасан зидовима и кулама, о којима говори Јиречек.

На томе простору нађено је више римских споменика. Један римски надгробни камен узидан је, поред осталог материјала од римског кастела, у данашњу Зиндан капију и лепо се још види са десне стране, мада је сам напис већ прилићно оштећен. Приликом зидања Војног географског института нађена је обезглављена мермерна женска статуа и поред ње нека плоча са натписом, коју су радници уништили.

Касније, кад је изграђиван византиски, мађарски и српски град, изгледа да нису мно-

Хришћански саркофаг из римског доба

го мењани облици старог римског кастела, већ да су на његовим темељима зидана нова утврђења.

Где је била цивилна насеобина римског Сингидунума тешко је са сигурношћу утврдити. Али изгледа да се главни део насеља налазио поред кастела, почевши од места где се сада налази Саборна црква, па низ дунавску падину, до већ поменутога римског пристаништа, око кога је касније кроз цео средњи век било главно београдско насеље.

Од пристаништа на Дунаву, па уз дунавску падину, једним делом Јевремове улице, поред Позоришта, преко места где је зграда Нове скупштине и даље правцем Александрове улице изгледа да је водио војнички пут од Сингидунума ка Трикорниуму (Ритопеку) и Виминацијуму (Костолцу).

Око те линије од Јевремове улице, па до Тркалишта нађени су многобројни римски гробови, а познато је, да су Римљани имали обичај, да своје мртве сахрањују поред путева.

Одмах по заузећу сваке нове земље Римљани су, као први посао, предузимали израду путева, које су називали *via militaris* или *via publica*.

Пут, који је из Сингидунума водио до Виминацијума, а одатле моравском долином ка Византу, изграђен је свакако још првих година по уласку римских легија у Мезију. Сви римски друмови изграђивани су врло бриж-

¹⁾ С. Ј. Јиречек, Die Heeresstrasse von Belgrad nach Constantinopel.

љиво. По правилу били су широки по девет корака или шест метара. Калдрмисани су великим полигоналним каменним плочама или наспани песком. Сваки је пут увек био измерен. Свака римска миља (*mile passuum* = хиљаду корака) била је обележена каменом. За сваки дан путовања било је предвиђено коначиште: *mansio*, обично у каквом већем насељу. А свуда успут налазиле су се стражаре, које су штитиле пут, станице за мењање коња (*mutationes*), које су код нас касније називане мезуланама, бараке са продавницама путничких потреба и чесме.

Од Сингидунума до Византа било је тридесет и један дан путовања, четрдесет и три места у којима су мењане запреге и шест стотина седамдесет римских миља.

Пут је ишао два дана поред Дунава, до Виминациума, а одатле је скретао на југ кроз моравску долину. У непосредној близини Београда од тога римског пута и сад се виде трагови источно од друма код Миријева и Малог Мокрог луга, а затим близу Гроцке, на месту које је прозвано Калдрма, због остатака од римског калдрмисаног друма. Негде на Екмеклуку, више Београда, била је мезулана на шестој миљи, *Mutatio ad sextum*.

Близу Ритопека постојао је римски градић Трикорниум, назван тако по варварима Трикорњанима, који су око Ритопека становали. Ту су се мењале запреге, па се Ритопек још звао и *Mutatio tricornia castra*. То је у римско време било значајно место горње Межије. Имало је јаку посаду, која се састојала из римских стрелаца коњаника и домородаца пешака. У Ритопеку је била подневна станица, а до вечери стизало се на Златни брег, *Aureus mons*, код Смедерева.¹⁾

Од Сингидунума до Трикорниума рачунало се да има 13 миља, а од Трикорниума до Златног брега 12.

Други врло важан римски пут водио је од Сингидунума преко Тауранума (Земуна) и Сирмиума (Сремске Митровице) ка Јадранском мору.

Како је сама варош у римско време изгледала, о томе најжалост, као што је већ речено, има врло мало података, али ипак са сигурношћу се може закључити, да је Сингидунум био и велико и напредно место. Он је био логориште једне легије, која је имала пет до шест хиљада војника. Имао је градско право, а кад се појавило Хришћанство, у њему је установљена владичанска столица.

Свега тога не би било, да је Сингидунум био мање насеље, каквих је много било у његовој околини. Он је морао имати многобројне лепе и угледне зграде, велики форум, може бити амфитеатар, базилику, више храмова,

купатила и других јавних зграда, украшених колонадама, богатим капителима, рељефима и статуама богова и царева.

СИНГИДУНСКЕ ГРАЂЕВИНЕ

У уметничком погледу, сасвим природно, далека провинцијална муниципална Сингидунум, са својом архитектуром и вајарством морао је изостајати иза престоници ближих градова, али су се и у Сингидунуму свакако огледали бар далеки одблесци класичне уметности.

Од свега грађевинског, архитектонског и вајарског богатства римског Сингидунума до нас су допрли само бедни остаци. Све остало уништено је у току дугих векова и узидано у темеље београдске тврђаве. И данас још пажљивији посматрач може да види у градским зидинама многи камен, који по своме кроју и по остацима орнамената очевидно није био првобитно намењен, да лежи у грубом дебелом зиду бастиона, грађених да издрже и ударце топовске ђулади.

Па ипак није све уништено.

Сингидунум је имао велики водовод, којим је свежа изворска вода довођена испод Авале. Дobar део тога водовода и данас постоји, мада је испрекидан на многим местима темељима зграда. Он иде гребеном београдског повијарца, данашњом Милешевском улицом, затим између Крунске и Александрове, паралелно са тима двома улицама, па онда испод Дворске баште даље ка граду.

Тај римски водовод израђен је у облику малог тунела, који је висок око једног метра. Зидови су му од тесаног ташмајданског кречњака, а засведен је опеком са дебелим слојевима малтера, који је данас толико чврст, да је лакше разбити опеку, него одвојити малтер од ње. Средином тунелића положене су по поду цеви од црне, печене земље, око осам сантиметара пречника и прилично кратке. У доба када су Римљани изграђивали свој водовод, вероватно да је у околини Београда било много више изворске воде него данас, тако да су њоме могли подмиривати потребе целог града. Сем овога водовода, изгледа да је било и више других водоводних канала, јер су трагови старих водовода налажени и у многим другим крајевима вароши.

По мишљењу г. Е. Цветића, римски храмови посвећени Јупитеру и другим божанствима налазили су се на терену између данашње Народне банке и малог парка на Обилићевом венцу, а близу Саборне цркве било је народно купатило.¹⁾ О томе међутим изгледа да нема никаквих јачих доказа, сем неких недовољно сигурних налазака. Ипак то мишљење, као и тврђење г. Цветића да је центар римског насеља био данашњи Калемегдан, сасвим је вероватно.

¹⁾ Jiriček, Die Heeresstrasse von Belgrad nach Constantinople.

¹⁾ Опис пута III конгреса словенских географа, с. 18.

Близу Саборне цркве, у авлији бивше Богословије, нађен је један вотивни камен, оронуо од воде, која је по њему сигурно дуго текла. Камен је стојао некад у купатилу, задужбини неког Елиуса Терциуса, који га је посветио успомени своје жене. На њему су урезани акростихови. Њих је допунио и дешифрирао један Момзенов пријатељ, коме је научник тај посао био поверио. У преводу г. Чајкановића натпис гласи:

„Ја, благодатна свежа вода за купање, падам са стене, а од камена је начињен леп рибињак. У том веселом месту пливају рибе. То им је право дала моја супруга, још док је била жива, за спомен ислуженим војницима кохорте, која се негда с правом поносила именом Александријом. Са хуком пада вода са каменитог водопада. Скромни господар и творац овог тако чувеног рада, желео је да га посвети успомени своје жене, а да би читалац могао знати њено име, појединачна почетна слова означавају Елију и Клер ове честите жене Терцију.“)

Ови симпатични, наивни стихови првога сингидунскога песника сигурно су најстарији у Београду написани стихови, за које знамо. Занимљиво је да је у Београду, о коме је касније написао безброј крвавих, ратоборних стихова на свима могућим језицима, поезија имала свој зачетак у нежним љубавним стиховима, урезаним у камену плочу рибињака.

Где је био тај весели рибињак, у коме су пливале рибе по милостиивој дозволи честите Елије? Како је био изграђен и откуда је добијао воду вештачки водовод, који се у стиховима спомиње? Све се то у кратком каменом запису не каже.

Александар, чијим су се именом поносили ислужени војници кохорте, којима је купатило било посвећено, није могао бити нико други до цар Александар Север, који је владао од 222 до 235 године. Тај млади цар, као што је познато, био је веома омиљен владалац, штитио је уметност, смањио порезе и подигао велики број корисних установа. Погинуо је у својој двадесет деветој години, приликом једне војничке побуне, од руке Трачанина Максимина.

Београдско купатило подигнуто је, свакако, после његове смрти, дакле после 235 године. Морало је бити слично осталим римским купатилима. Она су у прво време била скромна и налазила су се по приватним домовима, али касније, као јавне зграде, постала су врло раскошна. Јавно римско купатило састојало се из једне одаје, загрејане паром, без базена за купање. Затим из једне топле одаје са топлим базеном, *caldarium*-ом и једне хладне одаје са рибињаком, *frigidarium*-ом. У фригидаријуму београдског купатила налазио се, вероватно, онај вотивни запис. Купачи су

ишли из топлијих просторија у хладније, затим су се масирали и мазали мирисним уљима. Свлачили су се у нарочитој сали, где се одело држало у посебним преградама. Те свлачионице биле су по римским купатилима чувене са крађа, које су се по њима дешавале и поред свег надзора. Нека купатила имала су бану, ресторан, музику, и шеталиште. Римљани су у купатила ишли ради разоноде, као што се сад иде на плажу. Судећи по нађеном натпису врло је вероватно, да је и сингидунско купатило било прилично раскошно удешено.

Врло је мало других архитектонских остатака нађено у Београду. У авлији жандармериске касарне, на данашњем Краљевом тргу, откривен је један капител од неког римског стуба! (*) У престолонаследниковој улици број 85, у близини нове католичке цркве, радници су приликом грађења једне нове виле наишли на римски канал и остатке римског патоса.) У Јевремовој улици нађен је мали жртвеник од кречњака, између два озида стуба, сигурно из темеља какве зграде. На истом месту нађено је и неколико мањих жижака од печене земље. (**)

На територији Београда свакодневно се налазе опеке са утиснутим жигом четврте Флавијеве легије, која је у Београду становала. Опека највише има око тврђаве, али се налазе и далеко од ње. Нађене су и неке опеке за покривање, са уздигнутим крајевима, што сведочи да су Сингидунске грађевине покриване црепом. Те опеке су биле широке 40, а дебеле 3 сантиметра. И оне су носиле жиг четврте Флавијеве легије. (**)

Сем ових остатака, за које је сигурно утврђено да су припадали римским грађевинама, нађени су и други, за које се то без резерве не би могло тврдити. Стари Београђанин Срета Л. Поповић, кога су много занимале београдске старине, забележио је у својим усменома неколико занимљивих опажања, која, нажалост, нису потврђена испитивањима стручњака.

Он је записао да је негде крај Батал-џамије нађен дубок и дебео зид, од кога је читав једна кућа озида и још је од њега остало. У томе крају он је видео и неки подземни канал. При грађењу Влајковићеве куће нађена је, каже, римска плоча са дугим натписом, у коме се вели, да ју је нека Касија подигла у спомен своме брату, бившем градоначелнику сингидунском. Кад су у Кнез Михаиловој улици зидање нове куће, каже даље Срета Л. Поповић, наишло се на неке канале, подруме и дубоке темеље од зидина. При зидању куће Стеве Тодоровића у истој улици

*) Вилоски, Сингидунум.

**) Годишњак А. Н. 1926.

*) Старијар V.

**) Старијар III, 68.

*) Вилоски, Сингидунум.

откопани су дебели и јаки зидови. Мислило се тада, да су то зидови какве старе цркве или базара. Зграда је била патосана каменим плочама, које су такође откопане. Влајковић је причао Срети Поповићу, да је у својој башти (у Влајковићевој улици) гдегод је мало дубље копао nailазио на многе зидине, све од тесаног камена, и да је нашао у своме подруму под кућом и доста римских цигаља и једну гробницу од камена, коју није дирао. У башти је раскопао степенице од тесаног камена.

По тим наласцима и по многобројним гробовима, који су око Батал цамије нађени, Срета Л. Поповић је закључио, да је римска варош била у томе крају. Нема, међутим, никаквих сигурних доказа, да су те грађевине као и оне у Кнез Михаиловој улици римског порекла. У Кнез Михаиловој улици мислило се, да се наишло на римске грађевине и онда, кад су раскопавани темељи Александрове касарне и других грађевина, које су између Коларца и Академије наука биле подигнуте у доба Принца Евгенија.

Римске грађевине у Београду морале су по своме кроју и саставу личити на све остале римске грађевине. Према наласцима у околним римским насеобинама, које су боље очуване, изгледа да су римски домови у Сингидунуму имали и неку врсту парног грејања.

Зграде за становање код Римљана имале су унутрашње двориште *atrium*, оивичено колонадама са *impluvium*-ом, малим базеном за кишницу у средини. Око атриума биле су распоређене поједине кућне просторије: *tablinum* соба за рад, *cubiculum* домаћинова соба, *triclinium* трпезарија и друге. Око куће, споља, били су распоређени мали дућани, *tabernae*.

Скоро се са сигурношћу може рећи, да је Сингидунум имао више храмова, па и амфитеатар, јер су то зграде без којих ни мањи римски градови нису били. Сингидунум је, затим, морао имати и своју базилику, велику правоугаону салу, за јавне скупове, у којој су банкарџи имали своје покретне тезге.

У Губеревцу, испод Космаја, нађен је један римски натпис, који у преводу гласи: „Непобедноме Богу, Изнон, роб нашег цара, управник илирске царине, подиже овај храм о своме трошку, снабдевши га свима потребним стварима.“ Па кад је Губеревац имао свој храм, иако нам од његових кастела ни име није остало, морао их је имати и Сингидунум.

У римским кућама није било много намештаја, јер су све одаје биле мале, али су сви зидови били украшени фрескама и разнобојним мермером. Неке куће имале су спрат и терасе, окићене зеленилом и османлуцима (*pergulae*).

Занимљиво је да је извесан тип кућа, врло сличан римским кућама, бар по распо-

реду, сачуван у Београду све до наших дана. У том погледу најтипичнија је данас она стара кућа на углу Пашићеве и Дечанске улице, са многобројним дућанчићима околу. Раније је у београдској чаршији већина кућа била саграђена по сличном плану. То јест, са улице су били мали дућани, а изнутра, према лепо уређеном унутрашњем дворишту, одаје за становање, пред којима је по неки пут био чак и трем, на место римског перистила.

Са мало смелости, можда би се магло претпоставити, да су те грађевине, све до ово-

Женска статуа без главе

га века, сачувале неке трагове далеких римских традиција. Али је вероватније, да су их у моду увели каснији далматински трговци, чија је колонија у Београду једно време била врло јака.

СИНГИДУНСКИ ЖРТВЕНИЦИ

Свака римска кућа имала је свој жртвеник, на коме је увек требало да буде по мало пепела и жара. Постојала је света обавеза за сваког домаћина, да без прекида одржава ватру на домаћем жртвенику. Сваке вечери жар

се покривао пепелом, да не би сасвим изгорео до јутра. При устајању прва брига је била, да се та ватра разгрне и да се грањем распаљива. (1) Жртвеника је било и у храмовима и у другим јавним зградама. Чак је и свака војска са собом носила жртвеник, који је у логору стављан пред командантов стан.

Готово у свима крајевима Београда нађени су многобројни жртвеници сингидунских домова, са натписима и без натписа, са урезаним орнаментима и без њих.

Становници Сингидунума најчешће су, изгледа, своје жртвенике посвећивали Јупитеру. На Чубури, у једном винограду, док је још тамо било винограда, нађен је један профилирани, потпуно очуван жртвеник, висок 89 широк 44, а дебео 35 сантиметара. На њему је урезан овај натпис: (2)

„Јупитеру, најбољем и највећем, мајци земљи, оцу Либеру и Либеру, Елиус Атикус, ветеран четврте Флавијеве легије, петогодишњи префект сингидунског логора и декурион (општински одборник) сирмијумске колоније, заветовао је радо ово свегилиште по заслуги“.

Можда није сасвим случајно, што је баш у једном чубурском винограду нађен жртвеник посвећен оцу Либеру, латинском Баху, богу вина и веселости и његовој жени Либеру. Отац Либер је, изгледа, био веома омиљен међу ветеранима сингидунског логора. А и винова лоза заступљена је на неколиким фрагментима рељефа. И на самој Чубури нађен је још један натпис посвећен богу Либеру и богињи Либеру. Можда су у томе крају Сингидуњани имали своје виле и винограде.

Један мали жртвеник, намењен Јупитеру, нађен је у бившој Спасовској улици. Поменили смо већ жртвеник из Јевремове улице. (3) Он је висок 62 см. а натпис на њему урезан је невештом руком. Слична два жртвеника нађена су негде на Врачару. На једноме од њих натпис се састоји из неједнаких слова трећег века. (4)

При подизању зграде Народне банке нађен је до сада највећи сингидунски жртвеник, висок 1,25 метра. И он је био посвећен Јупитеру. Зато што је већи од осталих може бити да је припадао каквоме храму или некој другој јавној грађевини.

Занимљив је један блок у облику жртвеника, за који се не зна где је у Београду нађен. На предњој страни горе, утиснут је калкан и у њему орнамент од три акантова листа, чији врхови прелазе у крајеве од калкана. Испод тога, између два коринтска стуба

са капителима од лишћа налази се удубљено натписно поље са словима из трећег века. (5)

Сви ови жртвеници рађени су од белог кречњака, те је, с обзиром на тај материјал, лако констатовати, да су били производ домаће индустрије и да су изграђени од камена, који је вађен било из Ташмајдана, било из кога од многобројних каменолома у непосредној околини Београда.

Све сингидунске куће свакако су имале жртвенике. Може бити да су неке куће биле грађене од дрвета или каквог другог слабијег материјала, а само жртвеници су у њима били од камена, јер, заиста, изгледа чудно, да је нађено толико много жртвеника, а тако мало остатака од грађевина. Али, може бити да би се та чињеница могла објаснити и на један други начин. Жртвеници, због својих орнамената и натписа падали су више у очи налазачима и лако су могли бити идентификовани, док се на обичне темеље није обраћала пажња, или им се са сигурношћу није могла приписати толика старост.

*

И од вајарства старог Сингидунума сачувано нам је неколико остатака.

Најзанимљивија је, бесумње, женска мраморна статуа без главе, која је нађена на месту, где се сада налази Војни географски институт. Та статуа је лежала седам метара испод данашњег нивоа, у вертикалном положају, очигледно у каквој рупи. Изгледа да је ту била сакривена. Претстављала је вероватно какву римску матрону. Обучена је у тунику; преко ове пребачена је пала, коју придржава левом руком, а десном руком, уздигнутом више рамена, држи огртач, који јој пада до повише груди и низ леђа. Крај статуе је нађен и бакарни новац из Константиновог доба. (6)

На Топчидерском брду нађена је ове године једна мермерна рука, која држи јабуку. Она је одломак од статуе каквог императора. (7)

Ван вароши, код Вишњице, нађено је постоље од белог мермера. Од статуе, која је на томе постољу стојала, сачуване су само стопале. На постољу је био натпис са посветом Јупитеру. (8)

Најзад, негде у вароши, нађена је и једна рука од бронзане статуе. Једно орнаментирано камено постоље откопано је на Батал-џамији, а нађене су још и друге неке ситнице, производи сингидунског вајарства.

Сем овога нађен је и велики број фрагмената од надгробних споменика, са орнаментима у рељефу, али на њима ћемо се за-

(1) Фистел де Куланж, Држава старог века, с. 21.

(2) Н. Вулић, Споменик XLVII, с. 142.

(3) Старинар IV, с. 90.

(4) Старинар V, с. 51.

(5) Старинар VII, 55; Н. Вулић, Споменик XXXVIII и XXXIX.

(6) Н. Вулић и А. Премерштајн, Споменик XXXVIII и XXXIX.

(7) Старинар 1924 и 1925, с. 159.

(8) „Време“ 31-XII-1930.

(9) Вилоски, Сингидунум.

држати кад буде речи о индустрији и занати-ма у Сингидунуму.

Зосим, грчки историчар петог века, помиње код Сингидунума и један мост. Каже да је Грациан бежао кроз Норик и Панонију, ка горњој Мезији, али га је Андрогације стигао на мосту крај Сингидунума и погубио.⁴⁾ Тај мост је морао бити преко Саве, јер се из Паноније у Мизију прелази преко те реке.

Сви ови бедни трагови некадашње римске вароши недовољни су да нам у поједино-стима расветле како је изгледао Сингидунум, али су ипак довољан доказ, да је Сингидунум био заиста напредан римски град, са мноштвом великих грађевина, са раскошним палатама и значајним уметничким споменицима.

Јер становници каквог примитивног села не би располагали ни са мермерним и брон-заним статуама, од којих су комади нађени у Београду, нити би своје мртве сарањивали у раскошним саркофазима, каквих је мноштво у Београду откопано.

Да о величини негдашњег Сингидунума немамо никаквих других доказа, мост, који помиње Зосим, велики водовод и велики број камених саркофага и надгробних споменика били би нам за то довољни аргументи.

ВОЈНИЧКИ И ПОЛИТИЧКИ ДОГАЂАЛИ У РИМСКОМ СИНГИДУНУМУ

Док је од варварског келтског градића и насеља постао велики и раскошни римски Сингидунум морало је проћи много времена.

Сингидунум није могао поћи из земље, као што данас ничу нове вароши. У оно доба требало је да протекне много више времена и да се утроши много више напора, да би се створио један велики град.

И заиста, како археолошки налази, тако и забелешке старих историчара говоре нам, да је за неколико векова римске владавине Сингидунум био у сталноме развоју. Не само његов спољни изглед, већ и његов живот и његови обичаји еволуирали су из деценије у деценију и из века у век.

И поред оскудних података могуће је, бар у главним цртама, пратити тај развој римскога Београда и живота у њему.

Римски трговци имали су обичај да прате римску војску кад се куда крене. Они су собом носили различите артикле, потребне војницима. У случају да се војска задржи у каквом сталном логору (*castra stativa*) они су крај логора подизали бараке и брвнаре и у њима се настањивали. Тако су крај логора постојала насеља, која су названа канабама (*canabae*) од латинске речи *canaba*, која значи дашчара.

Неке канабе брзо су се развијале и претварале се у вароши и варошице. Тако је по-

стао и Сингидунум, који су свакако у прво време сачињавале само неколике бараке, подигнуте крај војничког логора.⁵⁾

По другом једном мишљењу канабе су оснивали испуњени војници. Ово мишљење, међутим, не искључује сасвим оно прво. Испуњени војници могли су се настањивати у канабама, које су већ биле у зачетку, крај њиховог логора и увећавати их на тај начин, а може бити да су се већином ветерани и бавили трговином у канабама.

У сваком случају и Сингидунум, као и многи други градови крај Дунава, у почетку је морао бити само мала канаба. Као и многе друге канабе, које су и пре доласка Римљана биле насељене, и Сингидунум је сачувао своје старо варварско име.

Римљани нису имали обичај да уништавају или расељују варварска насеља у која су се смештали. Варварске и римске насеобине постајале су често једне покрај других. Варвари су само били у већој или мањој потчињености према Римљанима. Нема никаквих података да је крај римског Сингидунума постојало и насеље варвара, али је нађен један натпис, на коме је забележено и неколико варварских имена, па се из тога изводи, да су и у Сингидунуму, као и у другим местима, Римљани задржали крај свог логора и варварско становништво.

Канабе нису имале градско право, али оне крај Дунава воле су брзо напредовале. У далеким провинцијама оне су била главна места и главне трговачке тачке, тако да су убрзо постале праве трговачке вароши, иако то званично нису биле. Највеће и најзначајније подигнуте су на степен муниципија, а касније и на степен колонија. Али и пре тога канабе су биле уређене као и муниципије и биле су аутономне. Имале су своје декурione (општински одбор) магистре и едиле. Од тога правила сигурно нису отступале ни сингидунумске канабе.

Главни римско место у Мезији био је Виминациум (Костолац). Његове канабе подигнуте су на степен муниципије под царем Адрианом. (117—138) а нешто касније под Септимом Севером (193—211) постао је и Сингидунум муниципија. Кад је цар Аурелије године 271 напустио Дакију и вратио границе на Дунав, Сингидунум је постао важно погранично место, а вероватно и колонија, али на тај ступањ свакако није подигнут пре Виминациума, дакле пре 239 године. Први пут као колонија Сингидунум се помиње 287 године.

*

Провинција, којој је припадао Сингидунум, звала се Мезија, и њу први помиње Тацит у својим Аналима под 15 годином. Мезија је постала провинција свакако у почетку

⁴⁾ М. Катанчић, Гласник V; Pauly-Wissowa, Real-Enzyklopädie: Singidunum.

⁵⁾ Н. Вулић, Глас LXX, стр. 75.

владе цара Тиберија, који се на престо попео 14 године. Цар Диоклецијан (81—96) поделио је Мезију на Доњу и Горњу. Сингидунум је припао Горњој Мезији.

Источна граница Горње Мезије ишла је нешто источније од данашње бугарске границе, а јужна граница нешто јужније од граница предратне Србије. Са запада Мезија се граничила са Далмацијом, једном линијом која је полазила од Сингидунума на југ преко Космаја и села Губеревца, Бабе и Стојника. Са севера Мезију је ограничавао Дунав.

Сингидунум је, дакле, био на четворомеђи провинција Далмације, Паноније, Дакије и Мезије, а припадао је овој последњој.

Од 11-те године пре Христа, до 6 по Христу у Мезији није било ратова. У то време мезиским легионима командовао је Цецина Север, али се не зна где су били његови логори. По Момзеновом мишљењу један Северев логор био је смештен у Виминацијуму, а други у Сингидунуму. Домашевски напротив мисли, да су ти легиони били смештени у Дарданији, вероватно у Нишу.

Сармати и Дачани, варвари са леве обале Дунава, често су упадали и пустошили мезиске крајеве.

Кадгод би се заледио Дунав, каже римски писац Флор, Дачани су под командом свога кнеза Катизона, прелазили преко реке и плењили околне крајеве. Зато цар Август пошаље против њих војсковођу Лентула и овај их потисне на леву страну Дунава. Исто тако Лентул је прогнао преко Дунава и Сармате, који су на својим брзим коњима упадали у отворену земљу и пљачкали је.

Да би се тим пљачкашким упадима стало на пут подигнут је дуж Дунава низ утврђења (*praesidia*) са задатком да штите границу. Главна президија била су свакако подигнута у Виминацијуму и Сингидунуму, а то је било 12 године по Христу. Тиме је ударен темељ напредном Сингидунуму.

Президија су у први мах поселе ауксилиарне трупе, са по којом легионском вексиллом (деташованим одељењем). По потреби президија су појачавана свакако и провинцијалном милицијом. Тек касније, као што ћемо видети, и Виминацијум и Сингидунум добили су своје легије.

Ауксилиарне трупе у президијама на северној граници Мезије, па дакле и оне у Сингидунуму, биле су до петнаесте године под командом грађанског префекта Мезије и Трибалије, (*praefectus civitatum Moesiae et Triballiae*), а од те године команда и јурисдикција над дунавском војском прешла је у руке једног царског намесника (*legatus pro praetore*).

Тацит помиње као управника Мезије 14 и 15 године некаквог Попеја Сабина, а Овидије, који је био прогнан у Мезију, у писму

своме пријатељу Грецину, писаном петнаесте године, каже:

„Недавно је Флак командовао на овим обалама и под његовом управом, Грецине, дивље обале Истера (Дунава) биле су мирне. Он је знао стално да одржава у миру народе у Мезији и пред његовим мачем дрхтали су Гети и поред свега поверења у моћ својих лукова“.¹⁾

При промени команде вероватно су и легије из Дарданије премештене на Дунав, ако тамо нису и раније биле, као што мисли Момзен. Легије на Дунаву први помиње Тацит и каже да их је било две, али не вели где су биле смештене.

Прве легије за које се зна да су биле у Мезији биле су IV Скитска и V Македонска. Оне су имале заједничког команданта и заједнички табор, можда у Виминацијуму.

Шесетих година дошла је из Далмације у Мезију VII Клаудијева легија и сменила пету Македонску. Ова седма Клаудијева легија сместила се у Виминацијуму и ту дуго после остала.

Око седамдесете године цар Веспасијан основао је IV Флавијеву легију и она је ускоро затим, а сигурно пре 85 година, премештена из Далмације на дунавску границу. Прво је била уквартирена заједно са VII Клаудијевом легијом у Виминацијуму, а затим, најкасније 91 године, премештена је у Сингидунум. Те 91 године цар Домицијан био је забранио да по две легије станују заједно.²⁾

После подизања утврђења у Сингидунуму долазак Флавијеве легије био је за њега други важан датум. Тиме је он стекао услов, да се развије и да постане важан град. И заиста, после неколико деценија, он је већ доbio и градско право.

Први историчар, који помиње у Сингидунуму једну легију, а у исто време и први историчар који је забележио име нашега града, био је Клаудије Птоломеј, који у своме делу каже, да у Сингидунуму и Виминацијуму станује по једна легија. Он је имао у виду доба владавине цара Трајана (98—117), чији је савременик био.

Осим четврте Флавијеве легије, која је становала у самој Сингидунуму, по околним кастелима биле су размештене и друге трупе махом ауксилиарне. Дунавом је владала моћна речна флотила (*classis moesica*) која је како изгледа, бар једно време имала за базу и Сингидунум.

Једна римска легија била је примерно уређена заједница, са чврстом дисциплином и савршеном организацијом. Легије су биле не само претставнице војне силе, већ и носиоци културе и напретка. Оне су изграђивале друмове, мостове, и друге објекте, а њихови

¹⁾ Овидије, IV књ. IX писмо.

²⁾ Н. Вулић, Просветни гласник 1901.

стални логори претварали су се временом у напредне градове. Римска легија није се нигде заустављала ни на најкраће време, а да не подигне свој логор. А римски логори били су праве вароши, са форумом, преториумом и жртвеником, који је ношен за војском. Распоред логора био је увек исти и зато је сваки војник знао своје место и посао који има да уради, кад се где стигне.

Логори су имали четвороугаони облик, а опасивани су шанцем (*fosse*) и бедемом (*vallum*) по коме су побијане палисаде. Два пута *via praetoria* и *via principalis*, пресецала су логор, паралелно странама. У логор се улазило кроз четири капије, са четири стране. У средини и мало напред био је командантов шатор *praetorium*, а крај њега *forum*, тржиште и *quaetorium*, оружница. Мање улице, паралелне оним двома главним

и управне на њих, делиле су логор на четвртаста поља, у којима су биле смештене поједине јединице.

У сталном логору, а такав је био онај, који је Флавијева легија подигла у Сингидуну, распоред је био исти овакав. Само је у сталном логору уместо палисада подизан зид, а шатори су замењивани грађевинама од тврђег материјала.

Готово све нове римске вароши биле су саграђене по плану ових војничких логора. Две велике улице пресецале су их од севера на југ и од истока на запад, а остале улице биле су управне на њих.

План Сингидунума није могао отступати од овога општега правила.

— Наставиће се. —

Владислав Миленковић, новинар

Пола века Београдске трговачке омладине

— Поводом прославе 50-годишњице —

У другој половини деветнаестог века, када је привредни живот у Србији почео да улази у новчану привреду, јављају се и први социјално-политички покрети. Размера ових покрета онога доба није била велика; привредни живот тек је постепено прелазио из натуралног у новчани систем те не беше значајнијих пертурбација и колебања. Сви ти покрети стојали су под непосредним утицајем идеја ондашњег доба, које су углавном долазиле из Русије, јер се тамо школовала наша прва интелигенција. Светозар Марковић, социјалиста онога времена, човек пун социјалног идеализма, успева да идеје у корист слабих и подчињених прошири на велики круг присталица, да својим духовним утицајем унесе, до тада непознати, активитет у живот ондашњег доба. Под утицајем ових идеја а с друге стране гоњени тежином свог социјалног положаја јавља се и покрет међу трговачким помоћницима. Трговачко особље тога доба живи уистини најмизерније. Него ограничено радно време иде од 16 до 20 часова. Шегрт и калфа поред радње обављају и све покућарске послове. Поступак газде према свом млађем строг је и драконски; у млађег се не види човек, већ обична ствар, која мора да се креће по команди и вољи господара. Празник и недеља се не разликују од радног дана; радње се држе отворене до дубоко у ноћ, до 11 и 12 часова. Сем овога о млађима се није старало ни у здравственом ни у просветном погледу. Све је то условљавало да је трговачко помоћно особље онога времена било, такође, у најбеднијем положају. Какве су биле његове прилике најбоље се види по пословици, створеној у ондашње доба: „ако некоме желиш зло, пошаљи га у шегрте“. У појму шегрт биле су изражене све муке, патње и грубости скопчане са почетничким радом у трговини. Код таквог стања сасвим је разумљива појава тежње за организацијом, која би омогућила заједничку и успешну борбу за најосновнија права, за уређење питања радног времена и одмора, опште за уређење сношљивијих радних односа. Појава овакве једне тежње код оних, који су

своје битисање имали да подвргну врховном принципу на коме су почивали радни односи првобитне патриархалне београдске чаршије — „У млађег поговора нема“ — природно није гледана симпатично. Власти су иза тога назирале револуционарне тенденције; стари трговци су се бунили пред нечуvenом дрскости својих млађих, говорећи о „смаку света“. Трећу групу су претстављали просвећенији, млађи трговци. И тако с једне стране зазирањем од власти, а с друге стране у тајности од својих господара требала је да се ствара Београдска Трговачка Омладина као организација, која треба да се стави на чело одбране и заштите интереса трговачког помоћног особља.

Прва организација трговачког помоћног особља, како то казује новинарска хроника, била је основана у Београду 1873. Звала се „Друштво трговачке омладине“. Имала је хумано-просветни карактер, јер је основала и свој вечерњи курс. Ова прва организација није била дугог века. Немање материјалних средстава је учинило да друштво брзо ликвидира. После овог првог неуспеха требало је да прође више година па да се приступи оснивању нечега новог. У томе је протекло скоро пуних седам година. И како су слободоумне идеје узеле ширег маха то се и у круговима трговачког помоћног особља јавља више свести, више одлучности, више борбености. 26 новембра 1880 држи се први састанак десетине покретача идеје међу којима су, сем једног шпедитера, све трговачки помоћници. Круг присталица за оснивање организације стално се ширио. Ускоро су се за ствар трговачких омладинаца и оснивање њихове организације ангажовали и јавни и политички радници међу којима наилазимо на имена Андре Николића, проф., Косте С. Таушановића, Пере Тодоровића, новинара, Николе П. Пашића, Милорада С. Радовановића, правника итд. Улога Андре Николића је била у томе да код министара и надлежних власти отклони сумњу о социјалистичким и револуционарним тежњама новог удружења. Али све је то мало помагало. Психологија ондашњег доба

била је таква да се бојало сваког покрета, а највише заједничке акције. Сав јавни живот тога доба био је у личности и код куће. Власти су пазиле на сваки покрет, прогањале, растеривале састанке итд. Гоњење власти имало је за последицу живљи рад и веће, шире интересовање. То је допринело да већ концем 1880 буде стварно основано удружење ако се за датум оснивања узме избор прве привремене управе.

Као и сваки почетак и овај није био лак. Прве тешкоће су се јавиле у несугласици око друштвених циљева. Једни су истицали да главни задатак удружења треба да буде социјално и здравствено старање. Други су опет тражили просвећивање и стручно образовање. Потребно је било и једно и друго. И то у највећој мери. Али је у оно доба социјално и здравствено старање било од доминантне важности пошто је регулисање радних односа и поступка према млађима било препуштено вољи господаревој, која није знала за границе искоришћавања. Слаба и најгора исхрана, тежак и напоран рад скончан са безброј грубости у личном опхођењу, нехигијенски станови — уништавали су физичку основу и отуда честа и велика оболења, много смртних случајева итд. Због тога је социјално и здравствено старање истицано у први ред. Друштву је дат хумани и просветни карактер. Неколико година доцније, вршећи програмску измену правила, на прво место друштвених циљева, дошла је школа, односно просветна акција. Друштво је почело са којих тридесетак чланова, а у 1929/30 имало је: 2650 редовних, 1112 помажућих, 1600 добротвора, 27 великих добротвора и 46 почасних чланова. У Друштву су учлањени и трговци и помоћно особље. По броју чланова и по материјалном стању Београдска Трговачка Омладина претставља у београдској привреди највећу и најутицајнију организацију приватне иницијативе.

Делатност Београдске Трговачке Омладине развијала се у више праваца. Најважнији је био просветни рад вођен кроз Трговачку Школу Б. Т. О. пуне 43 године. Поред школе, овоме циљу служе читаоница и књижица. Такође су раније приређивана јавна предавања и претреси. Друго поље рада претставља социјално старање. У прво време брига о оболелим и неупосленим члановима била је примитивна; радило се више из хуманости но по неком плану и систему. Од првих дана овога старања истакнут је као главни циљ оснивање болнице Б. Т. О., а доцније и посебног Дома Омладинаца. Половином 1927 ово је старање постављено на новим основама оснивањем Болесничке Благајне Б. Т. О. Исто тако практикује се и помагање чланова у нужди. Друштво исто тако развија своју акцију у циљу постигнућа што бољих закона, односећих се на радно време, уређење радних

односа итд. До рата, кроз своје нарочито привредно одељење, Београдска Трговачка Омладина је своје чланове слала на изучавање заната и других радности у иностранству. Али као три најважније установе, које су остварене иницијативом Б. Т. О., јесу школа, друштвени лист „Трговински Гласник“ и болесничка благајна. Са ове три установе београдска трговина у привреди Београда јавља се, на почетку капиталистичког развоја у Србији, као прва савремена организација привредничког реда. Отуда и велики утицај београдског трговачког staleжа на јавни, културни, социјални и политички живот. Слабење тога утицаја данас објашњава се појавом других привредничких редова, у првом реду индустрије.

Трговачка Школа Б. Т. О. постоји већ 43 године. Основана је 1887 и то као вечерња празнична трговачка школа. Школовање је трајало само три месеца, а циљ је био да се стекну најосновнија знања. Уосталом, доба рабоба и тевтера, општег међусобног поверења и мирног привредног развоја није стављало на трговачки staleж неке нарочите захтеве у погледу знања и образованости. Трговина се могла водити и без прегледности локалне пијаце; трговац је могао шта више бити и неписмен. Али баш то је на другој страни онемогућавало и успешан рад школе. Примитивни газда се бунио да пусти шегрта и калфу у школу, а ови опет нису могли на своју руку, јер се радило недељом и празником као и радним даном. Потребно је стога било школу претворити у недељну и празничну, али пре свега издејствовати законско наређење о затварању трговачких радњи недељом и празником. Овај законски члан издејствован је тек априла 1890, и школа Б. Т. О. одмах је претворена у поподневну недељно-празничну. Али и поред свега са уредним и обилним посећивањем школе ишло је тешко све до 1910, док није донет Закон о радњама. 1894 одлучено је о отварању Више школе са два разреда, а 1900 обе школе — нижа и виша — добиле су име: Трговачка школа Б. Т. О. Требало је да прође доста времена па да се школовање трговачког подмлатка и помоћног особља осети као потреба. Осећање ове потребе дошло је са временом и привредним развојем, који су на трговца, у погледу стручности и образованости уопште, стављали све веће захтеве. По угледу на школу Б. Т. О. осниване су сличне и у унутрашњости. После рата београдска школа је постала матица свих истотипних школа трговачких омладина ван Београда вршећи издавање уџбеника по једнообразном наставном плану. Од 1922/23 виша школа се посећује два пута и преко недеље. Нижа школа ради још увек само недељом и празником. Школа се издржава од школарине и добровољних прилога, који се међу трговцима и осталим

пријатељима трговачког реда скупљају на почетку сваке године у суми 150—200.000 дин. Школа има 40—50 наставника што зависи од броја одељења. Сваке године за свршене ђаке приређују се екскурзије било у земљи било у иностранству. За ове 43 године изашло је из школе свршених ђака и то: 1865 ниже школе, а 731 више школе. Кроз школу је, међутим, прошло више хиљада ђака. Када је основана нижа школа 1891/92 свршило је свега 18 ђака, а 1929/30 160 ђака. Вишу школу је свршило 1891/92 18 ђака, а 1929/30 121 ђак. Трошкови одржавања школе 1888/9 били су 1.695 дин., а 1929/30 они су се попели на 555.921 дин. 1888/9 у школској години било је 176 часова, радила су четири наставника. Последње године, међутим, број часова се попео на 7.242, а наставног особља на 49. Од интереса је напоменути поделу ђака по занимањима родитеља. 1898/9 год. трговачких синова је било 37%, а земљорадничких 26%. У 1929/30 овај се однос битно изменио, јер је трговачких синова било свега 18%, а земљорадничких 49%. Измена овога последица је појачане друштвене диференцијације, која и овде долази до изражаја. Неостварену потребу Трговачке Школе Б. Т. О., која се сваком даном показује све прешнијом, претставља отсуство сопствене зграде.

Трговачка Школа Б. Т. О. утицала је на подизање просветног и културног нивоа трговачког staleжа а и његовог помоћног особља. Одржавајући је кроз пуне 43 године београдски трговци су привукли на себе пажњу и њихова приватна иницијатива је хваљена. Али оно где су трговци као staleж извршили утицај и себи прибавили улогу важног фактора у јавном и политичком животу — то је „Трговински Гласник“. Лист је покренут 1891. Од малог морално-поучног и васпитног листа он је ускоро по своме излагању постао гласило, које је у погледу тона, начина и објективности расправљања проблема постало водеће у ондашњој српској штампи. Стекавши такав углед он га је временом стално увећавао и лист је на јавни и политички живот вршио све већи утицај. Трговци, будући присталице економског либерализма, показивали су и у политици много слободоумља. За све време свога излагања „Трговински Гласник“ је у свакој прилици и по сваком економском, социјалном и политичком питању узимао одређен став. И у колико се више губила начелност код остале штампе у толико је његова више упадала у очи. Таквим држањем он је уздизао углед београдских трговаца, био главни извор њихове снаге и њихова утицаја на јавни живот. Могло би се са пуним правом рећи да је углед установе — Б. Т. О. — створен преко листа. Да нису имали свога листа трговци не би могли вршити скоро никакав ефикаснији утицај на законодавство и привредну политику земље. Нарочито не после рата када су их послови и сувише ап-

сорбовали, а у утицајну сферу ушле нове привредне групе.

Трећу значајну институцију Београдске Трговачке Омладине претставља Болесничка Благајна, као самостална установа за лечење и здравствено старање о свем трговачком помоћном особљу, а која има сва права и дужности окружних уреда за осигурање радника. Благајна је отпочела са радом августа 1927. На крају 1930 имала је, заједно са својом експозитуром у Скопљу коју је основала новембра 1929, 3867 чланова. Колики је значај ове установе по трговачко помоћно особље најбоље се види из тога што је у 1930 од 1.787.828 динара укупног прихода, 1.500.905 дин. или 83,8% издато на лечење и потпору чланова. Оволику суму Београдска Трговачка Омладина, као установа приватне иницијативе, не би могла никада да прикупи и стави на расположење своме чланству. Најзад и број оболења говори о прешности и важности ове установе. У 1930 било је 7070 оболења и 945 кућних посета. Благајна, у заједници са Б. Т. О., стоји данас пред увођењем нових реформа. Ове нове реформе обухватиће стварање могућности за боље и дуже лечење чланова, као и за осигурање у случају незапослености итд.

Београдска Трговачка Омладина претставља прву организацију српских трговаца ове врсте. Она је професионално хумано-просветно удружење, али за разлику од других, њој припадају и власници трговачких радња и радно особље истих. То није случајност. Условљено је недовољном диференцираношћу и оним старим схватањем по коме се у трговину улазило не зато да се заради за хлеб и служи, већ да се по изученом послу постане самосталним трговцем. Отуда и ове уске заједнице између особља и власника, које ће ускоро, под притиском социјалне диференцијације почети да нестаје. Београдска Трговачка Омладина служила је, такође, потстреком да се слична удружења оснују и у другим местима. Данас, у земљи постоји 33 оваква удружења са преко 8000 чланова. Од ових удружења 24 издржавају властите трговачке школе, 11 имају читаонице, а 21 књижицу. Сва су ова удружења организована у Савезу трговачких и трговачко-занатлиских удружења на чијем челу стоји Б. Т. О. Прва заједничка конференција ових удружења одржана је августа 1907 у Београду, а 1911 одржан је, такође у Београду, први конгрес. После ослобођења држана су четири конгреса. На овим конгресима претресају се сва питања у вези са стварањем што бољих услова за рад и за унапређење трговачког помоћног особља.

Сретства за извршење овако широких задатака Б. Т. О. црпи углавном из завештања, која јој остављају трговци било за живота било после своје смрти. Данас удружење

располаже великим бројем легата и фондова и долази у ред најбогатијих приватних установа у Београду. Друштво располаже данас са 11 фондова чија је вредност на крају 1930 овако претстављена: 2,008.684 дин. у новцу, 500.000 дин. у 7% обвезницама инвестиционог зајма, 100 ком. акција Београдске задруге, 408 акција Народне Банке, 74 акције Прометне Банке, 25 акција Врачарске штедионице, 15 акција Врачарске задруге, 38 акција Извозне банке, 104 акције Заложне банке, 34 акције Српског бродарског друштва и 50 акција Централне банке. Ако обрачунамо акције по данашњем курсу видимо да вредност фондова Б. Т. О. износи близу 7 милиона дин. Сем овога Друштво је до сада примило пет легата. Вредност ових легата процењена је на 9 милиона динара (у ствари данашња вредност је знатно већа) а годишњи приход од њих доноси 635.000. Осам легата је непримљени. Ових осам легата састоје се из три у новцу (укупан износ 450.000 дин.), а пет у зградама. Пријемом ових легата вредност непокретности Б. Т. О. подићиће се на неколико десетина милиона динара.

Од пројектованих планова треба истаћи: друштвену болницу, Трговачки Двор и Дом Омладинаца и Школе. Питање трговачке болнице ушло је у своју завршну фазу. Б. Т. О. добила је од Суда Општине београдске велики плац на Топчидерском брду (16.000 кв. м.). Исто је тако на путу да се реши и питање

Трговачког Двора. Зграда би се имала подићи на имању званом „Уједињење“ (преко пута Општинског Дома) и служила би за смештај свих трговачких установа у Београду. Изгледа да ће у подизању ове зграде учествовати још и Трговачка Комора и Берза. Како Фонд Дома Омладинаца и Школе располаже данас са минималном сумом од 196.181 дин., то изгледа да ће ова идеја чекати дуже времена па да буде остварена.

*

Тако у најкраћим потезима изгледају развитак и делатност Београдске Трговачке Омладине кроз ово пола века. Славећи данас свој јубилеј она може да буде задовољна постигнутим успехом. Кроз своју школу она је београдску и српску трговину освежавала стручнијим и способнијим снагама, старала се о здравственом и културном подизању својих чланова, а помоћу листа увећала свој углед и српском трговачком staleжу прибавила утицај, који је у предратној Србији био на завидној висини, а и после рата не може се рећи да је опао. Отуда значај Београдске Трговачке Омладине излази из уског, професионалног оквира, и приказује се у ширем опсегу. У историји привредног и културног развитка Београда она заузима важно место и као таква заслужује да јој се данас, о прослави 50-годишњице, ода признање за учињена дела и изрази нада да ће у будућности умети и хтети још више да учини.

Друштвена хроника:

Конгрес Пољско-југословенске антанте штампе у Београду

У недељу, 7 јуна т. г., допутовали су у Београд брзим пештанским возом делегати пољског комитета Пољско-југословенске антанте штампе, да узму учешћа на конгресу који је истог дана свечано отворен у великој сали Новинарског дома, у Мишарској улици.

Од пољских новинара, чланова антанте штампе, допутовали су: председник пољског комитета г. Витонд Ђелжински са г-ђом, г. г. Роман Пожарж, уредник варшавског листа

На жељезничкој станици госте су дочекали чланови Југословенског новинарског удружења, на челу са својим председником г. Франом Смодејом, председник националног комитета Пољско-југословенске антанте штампе г. Мих. Живанчевић, претставници Министарства спољних послова, Централног пресбирора, чланови комитета, чланови пољског посланства са министром на нашем Двору г. Бабинским, пољска колонија у Београ-

Са банкета Општине београдске у част пољским новинарима

„Курјера Пороњег“, Тадеуш Повицки, уредник „Оредовника“ из Познања, Хијероним Пшибиловски, сарадник агенције „Пат“, Вацлав Чаиновски, претставник пољског Министарства спољних послова, Матеуш Глински, уредник часописа „Музика“, Михајло Рогујски, уредник „Месажер Полонез“, Адам Сенберг-Горски, уредник „Републике“ из Лођа, Стефан Михалски, уредник „Дуијена Пољског“, Хијероним Вјержински, уредник „Газете Варшавске“. Са гостима је допутовао и наш аташе за штампу у Пољској г. Властимир Мареш.

ду, београдска академска омладина са певачким друштвом „Обилић“ и многобројни Београђани.

Уз бурно и одушевљено клицање Пољској и Југославији, у име комитета госте је поздравио добродошлицом г. Живанчевић, а у име Југословенског новинарског удружења г. Смодеј. На поздраве је једним лепим и срдчним говором одговорио г. Ђелжински, истичући да су многи од њих већ били у Југославији и да су им добро позната њена лепота и гостопримство, и да баш у томе они виде најлепше гаранције за напредак искре-

ног словенског пријатељства и нераскидљиве срдчане везе која везује словенске народе.

Са конгреса су послати поздравни телеграми Њ. В. Краљу Александру и председнику Пољске републике г. Мошницком, који гласе:

Њ. В. Краљу Александру Првом
Загреб

Са свога Другог конгреса у Београду, посвећеног стварању што тешњих и што разгранатијих духовних веза између Пољске и Краљевине Југославије, представници пољске и југословенске штампе моле Ваше Величанство, ујединитеља и препородитеља Свога народа, да благодизволи примити изразе њихових најлепших жеља за узвишеној личности Вашег Величанства, цео Краљевски Дом и просперитет Југославије.

Председник конгреса
Михаило Живанчевић

Њ. Е. Господину Мошницком
Председнику Пољске Републике
Варшава

Са свога Другог конгреса у Београду, посвећеног стварању што тешњих и што разгранатијих духовних веза између Пољске и Краљевине Југославије, представници пољске и југословенске штампе моле Вашу Екселенцију да изволи примити изразе њихових најлепших жеља за своју личност и за просперитет Пољске.

Председник конгреса
Михаило Живанчевић

На конгресу су сви говорници најсрданије истицали потребу за што тешњу сарадњу на свима пољима између ова два словенска народа.

— Готово на исти начин, истим духовним напорима и пожртвовањем, сличним огромним жртвама створили смо ми и Пољаци своје државе. У заједници са другим цивилизованим народима, ми смо извојевали садашњи политички статус на континенту...

— Штампе двеју земаља имају за задатак само да укажу на те моменте опасности по садашњи статус и по уговоре о миру. Оне имају за дужност да те случајеве једноставно прикажу, и да их учине јасним и најширим слојевима — рекао је између осталог у своме говору г. Мих. Живанчевић.

Пољски посланик на нашем Двору, г. Бабински, овим лепим речима поздравио је рад београдског конгреса:

— Срећан сам да у својству пољског посланика могу поздравити заједно овде сакупљене представнике пољске и југословенске штампе, и желим вам свима успешан рад за оба наша народа, рада тим важнијег што се он врши на пољу публицистике, чија је улога сваки даном све важнија.

Истог дана у подне Општина београдска приредила је гостима банкет код „Српског Краља“, на коме је Београд претстављао г. инж. Милан Нешић, председник Београдске општине, са директором г. Д-р Драгољубом Ђулизибарићем и осталим шефовима одељења.

На банкету је председник инж. г. Милан Нешић поздравио у име Београда пољске новинаре овим лепим и срданим говором:

— Драги гости,

Срећан сам што Вас у име Београда, као његов Председник, могу поздравити и пожелети Вам најлепшу добродошлицу.

Ваша посета нашој земљи пријатна нам је неизмерно, али је она неоспорно и од огромног значаја за наше међусобно упознавање и зближавање.

Београд, престоница Југославије, овом приликом жели да преко мене изрази сву своју љубав према братском нам пољском народу и да зажели прокламовање и оживотворење идеје пуне међусобне сарадње његове са Варшавом, Познањем и осталим градовима словенске сестре Пољске.

Престонице наших народа, Варшава и Београд, својим прогресом, својим душевним васкрсом, својим толико сличним, скоро истоветним животним импулсом, као и сличношћу својих мученичких историја, могу у слици најбоље претставити симбол стваралачког полета наших народа, моћ и снагу у формирању и здравој изградњи наших историских држава; напредност акције у културном, социјалном и цивилизаторском препороду нашег националног живота!

Зато, поздрављајући те две зрачне жице народних снага Пољске и Југославије, главне градове Варшаву и Београд, ја поздрављам идеал словенског ослобођења, васкрс снаге и полета, идеју међусобне словенске љубави и братства; поздрављам братски нам народ Пољски! Живели!

После банкета гости су разгледали Калимегдан, старе градске тврђаве, отишли на Авалу, где су положили венац на гроб Незнаног јунака и остатак целог идућег дана провели у разгледању Београда. Одељак за штампу О.Г.Б., који руководи организацијом пропаганде и упознавања страних новинара са Београдом, пољским гостима предао је неколико албума Београда, колекцију уметничких репродукција слика Београда из ранијих векова, као и по неколико специјалних бројева „Београдских општинских Новина“.

Пољски новинари отпutoвали су из Београда за Скопље.

Скупштина Материнског Удружења

У недељу 7. т. месеца одржало је Материнско удружење у 10 ч. своју двадесет прву редовну годишњу скупштину. Познато је већ да се удружење стара о одојчадима које родитељи нису у могућности да негују или због здравственог стања или због запослености. Но још и више удружење подиже децу без родитеља и без порекла, што нарочито подвлачи његов хумани смисао с погледом на доскорашње па и садашње предрасуде.

У име Њ. В. Краљице скупштини је присуствовала дворска дама г-ђица Мирка Грујић. Међу многобројним одличним гостима и угледним јавним радницима налазили су се и гг. Д-р Драгољуб Аранђеловић проф. универзитета и Д-р Јосип Шиловић професор универзитета и бивши бан.

Пошто је отворила скупштинску претседница г-ђа Зорка Влајић, у име управе упутила је телеграм Њ. В. Краљици највишој заштитници Материнског удружења.

Овај телеграм гласи:

*Њеном Величанству Краљици Марији
Београд.*

Са своје двадесет и прве скупштине, управа Материнског удружења поздравља Ваше Величанство, шаљући најлепше жеље за срећу Вашег Величанства и целог Краљевског Дома.

Онда је г-ђа Влајић укратко изнела успех удружења али и тешкоће које су се појављивале у току рада од прошле године. Г-ђа Влајић, жалећи, изјављује да велики труд Управе и много добре воље и позваних и грађана често није довољан да Материнско удружење може одговорити својим дужностима онако како оно то жели и каква је уистини потреба.

Затим је г-ђа Љубица Маринковић, секретар Материнског удружења, прочитала извештај о годишњем раду Управе. У Дом су посведневно доношена новорођенчад, но и поред веома марљивог рада, Управа ове године није била у могућности да збрине сву децу. Број постеља и просторије ограничени су тако, да не могу примити више од седамдесет и петоро деце. Међутим, број оних који су се обраћали далеко је премашио ову цифру.

Министарство социјалне политике и народног здравља а исто тако и Општина гра-

да Београда непрестано пружају помоћ Материнском удружењу, па и поред тога удружење морало је ограничити рад у овој години на 227 деце. Од тога броја примљено је 92 ванбрачна детета у току ове године.

После овог извештаја настала је занимљива расправа о потреби јавне заштите детета код нас.

Г. проф. Д-р Амброжић, управник Дома Маринског удружења и шеф Универзитетске дечје клинике и Завода за здравствену заштиту матера и деце, навео је неколико мучних примера из своје праксе, где није било никакве могућности да се остављеном детету помогне. Ове године враћено је 307 деце за коју су се разна лица обратила за помоћ. Јавна заштита код нас је сведена на неколико установа и на прегнуће појединаца.

У овој дискусији узели су учешћа и гг. Д-р Аранђеловић и Д-р Шиловић.

Г. Д-р Шиловић износи неопходност образовања једног врховног органа у земљи, који ће се старати о социјалним установама за заштиту деце. Предлог гг. Д-р Аранђеловића и Д-р Амброжића да сеоске и гратске општине у својим буџетима предвиде позицију за заштиту деце, г. Д-р Шиловић сматра унеколико неизводљивим, јер најсиромашније општине обично имају највећи број ванбрачне деце. Младе, сиромашне девојке готово све одлазе у службу ван села. Кад се деца ових сиромашних девојака врате, општина није кадра да их збрине, и она пропадају. Богатије општине имају мањи број ванбрачне деце. Зато је ово питање тешко решљиво. Овим је г. Д-р Шиловић одговорио г. Д-р Аранђеловићу на његово интересовање шта бива с децом која су прошла кроз удружење.

У име Народног женског савеза Г-ђа Лепосава Петковић изразила је признање раду Материнског удружења и нагласила је да је оно имало тежак задатак да се бори са дубоко укореним предрасудама у друштву. Но ипак оно је успело у овој борби. Зато има да му се честита и захвали.

Око једанаест и по часова скупштина је била завршена. Закључујући скупштину претседница је изјавила захвалност удружења свима добротворима и пријатељима ове установе.

Друштвена хроника:

Слава Дома стараца и старица

У недељу, 7 јуна о. г. скромно је прославио своју славу Св. Цара Константина и Царицу Јелену Дом стараца и старица у Београду, једна од најхуманијих установа Општине београдске.

Вредни и пожртвовани управитељ Дома, г. Д-р Војислав Рашић, са својим штићеницима, у нарочито декорисаном Дому за ову тиху и побожну свечаност, дочекивали су госте, који су долазили да у овај Дом, у коме тихо проводи дане читава једна старост, својим присуством унесу мало живота и радости, потсећајући старце и старице на оне срећне дане када су и они у својим породичним домовима о крсној слави дочекивали своје госте и пријатеље.

Неко тихо, као према родитељима, поштовање према овим симпатичним старинама осећали су сви гости. Њихова изборана, измучена воштана, готово светитељска лица, блистала су овога дана од притајеног задовољства што нису још сасвим заборављени, а ипак се осећала и у њиховим благим погледима читала нека мала туга, туга која нам је свима била потпуно разумљива...

У присуству потпредседника, г. Н. Крстића, који је на слави заступао домаћина инж. г. Милана Нешића, председника Београдске општине, управитељ Дома г. Д-р Рашић, уједно је славску свећу.

Славу су посетили: у име Краљевске Владе г. Ђорђевић, инсп. Мин. унутрашњих дела, одборници Општине београдске г. г. Милош Радојловић и инж. Мисирлић, управник општ. добара г. Покорни, шеф културног отсека г. Сима Пандуровић, шеф Јавне хигијене г. Сергије Рамзин, шеф. персоналног отсека г. Мија Игњатовић, шеф отсека за сиротињску помоћ г. Д-р Ђура Ђуровић, представнице Кола Српских Сестара, Друштва Књегине Зорке, као и многих хуманих друштава и грађанство.

Уз одговарање на јектенија Певачког друштва „Никола Тесла“ радника електричне централе Општине београдске, прота г. Пера Милојевић, прво је одржао помен умрлим добротворима и штићеницима Дома, па је затим са г. Крстићем, г. Рашићем и једним старцем и старицом пререзао и вином залио славски колач.

Управник Дома, г. Д-р Рашић, обраћајући се г. г. В. Крстићу, Ђорђевићу и осталима, топлим говором захвалио је у име своје и својих штићеника срдачну благодарност на посети и помоћи коју они указују овоме Дому позвавши присутне да клицањем Њ. В. Краљу и Његовом Дому, одају Му захвалност као највишем заштитнику Дома.

— Пре 36 и више година, рекао је г. Д-р Рашић, иницијативом Београдског женског

Са славе Дома стараца и старица: потпредседник г. Крстић са управником г. Д-р. Рашићем и штићеницима дома

друштва, 1900 год., покренута је идеја о оснивању Дома стараца и старица, а 1903 год. ову идеју прихватила је Београдска општина и 1908 год. ударила камен темељац овој првој најсоцијалнијој својој установи, која је довршена и модерно уређена тек после рата 1919 год.

Даље г. Д-р Рашић наглашава, да се данас све савремене општине у културним државама највише поносе својим социјалним установама, међу које у првом реду спадају: дечја обданишта, ђачка и радничка склоништа, домови стараца и старица итд. Уједно сматра да би Београд, потпомогнут од стране грађана и Општине, требао да има бар још десетак оваквих домована.

Затим је гостима приређена закуска са концертним делом, који су на опште допадање извела дечица Друштва „Мајка Јевросима“ и Певачко друштво „Никола Тесла“.

У просторијама Дома штићеницима је приређен богат славски ручак.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Рад општинског одбора:****ЗАПИСНИК**

XIII. — Друге Редовне Седнице Одбора Општине београдске, одржане 25. марта 1931 г. у 6 часова по подне

Претседавао Претседник г. Милан Нешић.

Деловођа, г. Божидар Павловић.

Потпретседници г.г. Д-р Милослав Стојадиновић и Никола Крстић и кмет-правник г. Исидор Протић

Од одборника били су: г.г. Драгољуб К. Милошевић, Д-р Букић Пијаде, Светозар Гојевац, Јован Дравић, Д-р Лазар Генчић, Никола Ђорђевић, Б. Ј. Антонијевић, Т. Здравковић, Негослав Илић, Д-р Драг. Аранђеловић, Влад. К. Петровић, Петар М. Гребенац, инж. Јован Мисирлић, инж. М. Сокић, инж. К. Букавац, арх. Ђ. Бајаловић, Тјеш. Старчевић, Д-р Драг. Ђ. Новаковић, Д-р Љуба Стојановић, Богдан Крекић, Милош П. Радојловић, Драг. Матејић, Дим. Станчуловић, Д-р Страшимир Љ. Милетић, Ст. К. Трпковић, Д-р Мића Анић, К. Гиноввић, Јосиф Фрид, инж. Павле Миљанић.

1.

Примљени су записници XI и XII редовне седнице.

2.

Деловођа одбора саопштава да су се извинули одборници г.г. Милован Матић, Шемајо де Мајо, Милан Радосављевић, Михајло Ђурић, Д-р Милорад Недељковић и Ранко Живковић.

Претседник г. Милан Нешић обавештава Одбор да је Суд у циљу спровођења штедње, донео решење да се Претседнику, Потпретседницима, кмету-правнику и финансијском директору не исплаћују особене награде за рад у седницама појединих комисија и одбора, почев од 1. априла ове год.

Одборник г. Др. Букић Пијаде изјављује, поводом примедбе г. Ставре Трпковића учињене на прошлој седници у току дискусије о радовима Опште Грађевинског А. Д. који је тврдио да је било одборника, који су на један миг претседника прошле Управе гласали за ову или ону ствар, и том приликом поменуо његово име, да је он још од почетка имао свој одређени став, непоколебљив и неизменљив. Тај став га је нагнао да се сам искључи из сарадње са тадашњом Управом, због чега дуже времена није долазио на одборске седнице. Први пут појавио се на одборској седници онога дана, када је г. Нешић примио дужност претседника. Инсинуација г. Трпковића је у дија-

метралној супротности са правим држањем, које је г. Пијаде имао, због чега је и дао ову изјаву.

3.

На предлог Суда О.Бр. 5873 Одбор је РЕШИО:

Да се за потребе Управе Водовода а за пречишћавање савске воде за пиће набавља директном погодбом непосредно из дотичних фабрика за ову 1931. год. и то:

1. — Алуминијум сулфат $A 1 \cdot SQ_3 + 18H_2O$ од кемичке Товарне Мосте при Љубљани по цени од 2,70 дин. по 1 кгр. Набавка да се врши најмање од 1 вагона од 10.000 кгр. пошто је подвоз јевтинији, а одговарајући износ унапред полагати Прашкој Банци у Београду за рачун горње Творнице.

Трошкови подвоза падају на терет Општине, као и општинска такса.

2. — Амонијачна Сода $N a_2CO_3$ од Југословенске Солвај Творнице у Јукавцу „Босна“ по цени од 207,50 дин. за 100 кгр. Набавка да се врши најмање од 1 вагона од 10.000 кгр. Потребне ценове узимати од фабрике по фабричној цени. Подвоз пада на терет Општине, с тим да се сума плаћена за подвоз одбије фабрици приликом ликвидације рачуна.

Новац слати у напред, преко Поштанске Штедионице за рачун фабрике.

3. — Течни хлор Cl_2 од Босанског Део-ничког Друштва за Електрику у Јајцу по цени од 6,50.— дин. за 1 кгр. Набавка да се врши у количинама према потреби. Подвоз и све остале таксе (државне и општинске) као и други трошкови падају на терет општинске касе. Потребне цилиндере — флаше за хлор откупљивати од фабрике по цени од Дин. 950.— комад. Потребне оправке на цилиндерима и вентилима вршити у фабрици по фабричној цени.

Сви напред наведени артикли да се набављају благовремено у довољним количинама, а издатци падају на терет парт. 103. поз. 6. за 1931. год.

4.

На предлог Суда О.Бр. 5767 Одбор је РЕШИО:

Да се образује комисија одборника, која ће по тражењу Пореске Управе за град Београд извршити избор тридесет проценилаца-вештака за процену масалних имања.

У ову комисију да уђу г.г. одборници Клементије Букавац, Милош П. Радојловић и Драгољуб Милошевић.

5.

На предлог Суда О.Бр. 5754 Одбор је РЕШИО:

Да се Фонду занатлиског ученичког дома, у замену за уступљени му општински плац у улици (Ратарској бр. 46) Краљице Марије, а по одлуци општинског Одбора А.Бр. 10464 од 10-V-1929. год., уступи општински плац у улици Млетачкој, парцела 84 и 85, у укупној површини 1.130,07 м², на уживање за 25 година под следећим условима:

1. Фонд је дужан да на томе земљишту отпочне подизање зграде најдаље у року од две године. Зграда мора одговарати намењеном циљу означеном у правилима Фонда и његовој молби. План зграде, поред Грађевинског Одбора, поднеће се на одобрење и општинском Суду.

2. Фонд ће уживати дато му земљиште у границама горњег рока све дотле, док зграда коју подигне служи хуманим циљевима друштва. Фонд је власан да повећава грађевину или подиже нову која не сме бити мања од првобитне.

Општина има права да контролише употребу зграде за наведени циљ.

3. Фонд може земљиште задужити само код Државне Хипотекарне Банке чију ће интабулацију Општина одобрити тек када зграда буде подигнута. Никакво друго задужење Општина неће одобрити.

4. У случају да Фонд ликвидира, или да престане дотичну грађевину употребљавати за наведени циљ, Општина ће је преузети у својину без икакве накнаде. Но Општина може исту дати каквом друштву које би се образовало са истим циљем.

5. Ако се према плану грађевине покаже да је земљиште веће но што је потребно, Општина задржава право да тај вишак уступи каквој другој хуманој установи.

6. Порез на земљиште, ако га буде, плаћаће Општина, водоводне и остале таксе плаћаће Фонд. Ако Фонд не би уредно отплаћивао дуг и одговарао осталим обавезама, Општина је власан да грађевину делимично или у целини преузме и да обезбеди правилну исплату обавеза.

7. По истеку горњег рока право уживања продужиће се и даље, ако дотична установа буде на сувременој висини, о чему ће тадањи одбор општински решавати. Ако право уживања не буде продужено, земљиште са свима зградама припада Општини, која ће примити и још неисплаћене дугове код Државне Хипотекарне Банке.

6.

На предлог Суда О.Бр. 5751 Одбор је

РЕШИО:

Да се Дечијем Обданишту бр. 2, повећа уступљени плац, парцела 39, (Ратарска ул. бр. 46) Краљице Марије, одлуком Одбора О. Бр. 2689 од 7-II-1930. год., на коме је Обданиште подигло нови дом; општинским плацем у величини 251,97 м² (позадина парцеле бр. 40), који се налази до већ уступљеног плаца Обданишта бр. 2 и до граничара: Панте Михајловића пензионера, Софије Ловчевић и парцеле бр. 40, која је од стране Суда предложена општинском Одбору, да се уступи Удружењу студенткиња Београдског Универзитета.

Повећани плац има да служи за игралиште за децу, и како ће овај ново уступљени плац са већ додељеним плацем, одлуком Одбора О.Бр. 2689/930. образовати једну целину за Обданиште бр. 2, то се овај ново додељени плац заједно са раније уступљеним има сматрати као један плац, који Општина уступа Обданишту бр. 2, а по општим условима утврђеним одлуком Одбора од 10-V-1929. г.

7.

Код тачке дневног реда: „Предлог о уступању плаца звани „Текија“ Соколу Београд II“, прочитан је предлог Суда, па је одборник г. Јован Дравић ставио примедбу, да овај плац није подесан за соколе, јер се налази близу пијаце и на врло живом месту. Општина би требала да нађе други плац, који би боље одговарао циљу, а ако таквог плаца нема, онда би могла купити једно земљиште подесно за соколе. С тога предлаже да се ова тачка повуче с дневног реда.

Претседник г. Милан Нешић скреће пажњу да су соколане потребне свакој жупи, и да за жупу Београд II. нема подеснијег земљишта, него што је ово. У овом крају и нема погоднијег плаца од овога.

Одборник г. Д-р Драгољуб Аранђеловић помиње случај подизања Соколског дома на Врачару, чије је зидање обустављено из недостатка материјалних средстава. Пита се, да ли ће Соко Београд II имати новаци, да на овом лепом месту у центру вароши подигне свој дом? Мисли да би се могло наћи неко друго земљиште ближе Дунаву, које би боље одговарало потребама сокола.

Одборник г. Милош П. Радојловић истиче да родитељи често пута не уписују своју децу у соко због тога, што соколане немају довољно чиста ваздуха, и не одговарају свима потребним хигијенским условима. Кад се подигну нове, видне и светле соколане, родитељи ће се више заинтересовати за соколство и радо ће уписивати своју децу.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 6978 Одбор већином гласова (против један)

РЕШИО:

Да се Соколском Друштву Београд II (код Саборне Цркве), за зидање соколског дома, уступи општински плац на углу Вишњићевој улици и Краљевог Трга, у површини 1.010 м² — лице према Краљевом Тргу 35,20 м, а лице према Вишњићевој улици 32 м., по следећим условима:

а) Друштву се уступа напред назначени плац на уживање за 25 година с тим, да плаћа годишње на име кирије по 100.— динара.

б) Друштво је дужно да на томе земљишту отпочне подизање зграде најдаље у року од године дана. Зграда мора одговарати намењеном циљу назначеном у правилима Друштва и његовој молби. План зграде поред Грађевинског Одбора подиће се на одобрење и Општинском Суду.

в) Друштво ће уживати дато му земљиште у границама рока, све дотле, док зграда коју подигне служи хуманим циљевима Друштва. Друштво је власно да повећава грађевину или подиже нову, која не сме бити мања од првобитне. Општина има права да контролише употребу зграде за наведени циљ.

г) Друштво може земљиште задужити само код Државне Хипотекарне Банке, чију ће интабулацију Општина одобрити тек кад зграда буде подигнута. Никакво друго задужење Општина неће одобрити.

д) У случају да Друштво ликвидира или да престане дотичну грађевину употребљавати на наведени циљ, Општина ће је преузети у својину без икакве накнаде. Но Општина може исту дати каквом друштву које би се образовало са истим циљем.

е) Ако се према плану грађевине покаже да је земљиште веће но што је потребно, Општина задржава право да тај вишак уступи каквој другој хуманој установи.

е) Порез на земљиште, ако га буде, плаћаће Општина. Водоводне и остале таксе, плаћаће Друштво. Ако Друштво не би уредно отплаћивало дуг и одговарало осталим обавезама, Општина је власна да грађевину делимиче или у целини преузме и да обезбеди правилну исплату обавеза.

ж) По истеку горњег рока право уживања продужиће се и даље, ако дотична установа буде на савременој висини, о чему ће тадањи Општински Одбор решавати. Ако право уживања не буде продужено, земљиште са свима зградама припада Општини, која ће примити и још неисплаћене дугове код Државне Хипотекарне Банке.

8.

Код тачке дневног реда: „Предлог Суда, да се прода Удружењу Јужносрбијанаца плац, који им је био уступљен за подизање дома” прочитан је предлог Суда, па је од-

борник г. Јован Дравић ставио примедбу, да не постоји потреба, да се Удружењу прода овај плац, кад му је већ уступљен за двадесет пет година, и кад се по истеку тога времена може поново уступити. Можда би га пре требало поклонити, него продати, јер 100.000 динара не претставља велику суму за Општину београдску.

Одборник г. Милош П. Радојловић предлаже, да се земљиште прода по 100 дин. од 1 м².

Одборници г. г. Драгиша Матејић и Петар Гребенац такође предлажу, да се Удружењу Јужносрбијанаца прода ово земљиште по сниженој цени.

Одборник г. Д-р Драг. Новаковић слаже се са г. Дравићем, и додаје да у случају продаје Удружење постаје сопственик плаца и може га употребити за нешто друго, а не за намењени циљ. Земљиште би се могло поклонити, али да се на њему подигне дом Јужносрбијанаца и да тако остане.

Одборник г. Негослав Илић изјашњава се против тога, да општина отуђује своја имања, и да их продаје по минималној цени. Општина треба да купује земљишта, јер ће доћи време када ће она скупо коштати. Код нас постоје многа удружења: Тимочана, Ужичана и т. д. и сва она могу се позивати на овај преседан, и тражи да им Општина уступи, прода или поклони земљиште, и кад они постану сопственици тих земљишта, онда их могу продавати и на томе зарађивати.

Претседник г. Милан Нешић изјављује, да Суд стоји на гледишту, да треба куповати што више земљишта, и он то чини због тога, да би имао чиме подмиривати своје потребе, али и уступањем земљишта за хумане сврхе сматра такође као једну потребу и једну дужност. Не постоји опрека између куповања што више имања и давања имања у случајевима као што је овај. Јужна Србија је наша колевка и ми немамо разлога да њеном Удружењу не изађемо у сусрет. Суд због тога прихвата предлог, да се земљиште прода по 100 динара од 1 м².

Одборник г. Д-р Драгољуб Аранђеловић налази да је Удружењу потребна својина тога плаца, да би се могло задужити на њега. Кад оно не тражи поклон, онда Општина не треба ни да га даје. Сигурно је, да Удружење неће правити спекулације са овим плацем, али ради сигурности може се унети одредба да, ако наступи случај да Друштво продаје плац, првенство откупа припада Општини по садашњој цени.

За овим је на предлог Суда Обр. 6977 Одбор

РЕШИО:

Да се Удружењу Јужносрбијанаца уступи продајом по цени од 100.— динара од 1 м²

општинско земљиште на углу Римске и Новосадске улице, парцела 79 и 80 у укупној површини 1.122,45 м² а које је земљиште по одлуци Општинског Одбора ОБр. 23811/30. било уступљено Удружењу у закуп за двадесет пет година ради подизања Друштвеног дома.

Ова цена утврђује се с обзиром на све околности, како у погледу места, величине и облика самог земљишта, тако и на сврху и на циљ за који се земљиште уступа, с тим да је Удружење дужно, у случају продаје овог земљишта, понудити Општини да га откупи.

9.

Код тачке дневног реда: „Закуп зграде за потребе Среског суда у Београду“ Претседник г. Милан Нешић је изјавио, да ово питање повлачи с дневног реда, пошто ће се у споразуму са Министарством Правде дати више времена, да се нађе погоднија зграда.

10.

Код тачке дневног реда: „Предлог за измену регулације Мајке Јевросиме улице на делу од Кондине до Скопљанске улице“, прочитан је предлог Суда, као и мишљење стручног Техничког Одбора, па је Претседник г. Милан Нешић образложио предлог Суда, и изјавио да прихвата мишљење стручног Техничког Одбора, да сопственици, чија имања добијају у вредности просецањем ове улице, поднесу трошкове експропријације.

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић ставља примедбу, да је приликом решавања о просецању нове улице, која ће спајати Пенкареву са Скопљанском, било решено да сопственици поднесу трошкове око експропријација, а сада излази да Општина то треба да плати, пошто има сопственика, који неће бесплатно да уступе своје земљиште. Требало би поставити један принцип, који би важио за цео Београд и за просецање свих нових улица.

За овим је на предлог Суда ОБр. 6086 Одбор већином гласова (против један)

РЕШИО:

Да се одобри измена регулације новог дела ул. Мајке Јевросиме од Кондине до Скопљанске, како је то у плану плавом бојом означено, с тим да сопственици, чија имања добијају у вредности, изјаве да ће платити експропријацију тако, да Општину просецање улице не кошта ништа.

11.

Тачка дневног реда: „Предлог за измену регулације Таковске, Шајкашке и Трга бр. XIV“ повучена је, да је претходно проучи стручни Технички Одбор.

12.

Код тачке дневног реда: „Колаудација извршених радова на подизању нове школе Краља Александра I у Дечанској улици“ прочитан је извештај комисије и предлог Суда,

па је одборник г. Д-р Страшимир Љ. Милетић ставио примедбе, да су после извршене колаудације наступиле извесне измене на згради, које би требало да прегледа нека комисија. Отпочело је неко пуцање од сутерена до другог спрата на једном делу зграде, а и бетонска плоча при улазу пукла је на неколико места. Можда је то све услед слегања терена, али би требало ипак ствар испитати.

Одборник г. Ђура Бајаловић као члан колаудирајуће комисије изјављује да му није познато садашње стање ствари, али и ако је тако, ствар није страшна, јер у случајевима слегања као што је овај, деси се да напукне малтер, али то не значи ништа велико.

За овим је на предлог Суда ОБр. 6065 Одбор

РЕШИО:

1. — Да се усвоји протокол колаудације за изведене радове на подизању нове зграде за основну школу Краља Александра I. у Дечанској ул., које је извело предузеће „Рад“ према којем вредност свих радова износи суму од 3.861.675,77 динара.

2. — да се одобри накнадни кредит у суми од динара 155.776,69 и то: 140.853,92 на тач. 7. швајц. зајма од 26 милиона шв. франка, колико још има слободног кредита, а динара 14.927,77 на тач. 3 унутрашњег зајма од 125 милиона динара.

3. — да се предузећу врати допунска кауција, која је приликом исплате појединих рата сходно чл. 26 Општих Улова задржата.

4. — да се предузећу „Рад“ исплати сума од динара 779.224,37 колико износи остатак његовог примања, а као разлика између вредности извршеног посла и до сада исплаћених рата.

13.

На предлог Суда ОБр. 5056 Одбор је

РЕШИО:

Да се решење Суда Општине ТДБр. 30602 од 13.-XII.-1930. године измени у толико, што се предузећу А. Д. за Трговину и Индустрију за израду трамвајских бетонских прагова у улици Краља Александра од Теразија до Београдске улице има исплатити остатак потраживања у суми од 82.844,08 динара место 49.262,78 динара.

У осталом да остане на снази решење Т. ДБр. 30602. од 13.-XII.-1930. године с тим, да цео издатак има да падне на терет тач. 4. унутрашњег зајма од 125.000.000,— динара из кога је већ ангажована сума од 49.262,78 динара.

14.

На предлог Суда ОБр. 5753 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије, и да се расходују четрнаест комада неупотребљивих када, које се налазе у општинском топлом купатилу.

На предлог Суда Обр. 6626 Одбор је
РЕШИО:

Да се усвоји нови ценовник општинске
бактериолошке и хемијске лабораторије, ко-
ји гласи:

I. Опште одредбе.

Бесплатно се врше прегледи:

- а) за сва лица која поднесу уверење О. Г. Б.
о сиромашном стању као и за њихове
чланове породице.
- б) за чланове Дома старица и стараца О. Г. Б.
- в) за особље О. Г. Б. и чланове њихових по-
родица.
- г) за пензионере О. Г. Б.
- д) за сва епидемиолошка и научна испитива-
ња по сопственој иницијативи или по на-
логу општинских санитетских установа.
- ђ) за лица која потпадају под станицу за
спасавање.

Судски прегледи са протоколом рада на-
плаћују се десет пута више од доњих такса.

II. Таксе Општинске бактериолошке лабораторије.

- 1) Микроскопска дијагноза на па-
разите и бактерије — — — 15.— дин.
- 2) Бактериолошка дијагноза: кул-
туре, серолошке диференци-
ације изолованих клица свих
екскрета и секрета — — — 30.— "
- 3) Бактериолошка дијагноза са
експериментима на одговара-
јућим животињама — — — 50—100.— "

III. Хематолошки прегледи.

- 1) Физикални преглед (седимен-
тација, густина и т. д.) за сва-
ки преглед — — — 20.— дин.
- 2) Морфолошка диференција — — — 30.— "

IV. Дерматомикоза и микозе у опште 20.— д.

V. Серолошка испитивања.

- 1) аглутинација крви по Видалу
и Вајл-Феликсу — — — бесплатно
- 2) одређивање крвних група — — — 30.— дин.
- 3) преципитација — — — 20.— "
- 4) Вассерманова реакција и једна
флокулациона реакција — — — 30.— "
- 5) Вајнбергова реакција — — — 50.— "

VI. Кичмена течност (ликвор).

- 1) Бактериолошки преглед — — — 30.— дин.
- 2) Цитолошки — — — 30.— "
- 3) Вассерманова реакција и једна
колеидална реакција — — — 40.— "

VII. Животне намирнице и вода.

За сваки бактериолошки преглед 100.— дин.

VIII. Таксе Општинске хемијске лабораторије

Целокупна анализа:

воде (минералне са алкали-	јама)	— — — — —	1.500.—	дин.
воде (хигијенске)	— — — — —	200.—	"	
" са радиоактивитетом	— — — — —	800.—	"	
млека	— — — — —	150.—	"	
масти од млека	— — — — —	80.—	"	

Анализа	зачина (бибера, па- прике, цимета и т. д.)	250.—	"
"	кафе — — —	400.—	"
"	шећера и шећерних производа — — —	300.—	"
"	бозе, крахера, лиму- наде, синалко — — —	250.—	"
"	целокупна вина — — —	300.—	"
"	вина (на алкохол) — — —	150.—	"
"	ликера, коњака, ра- кије — — — — —	300.—	"
"	меса и меснатих про- извода — — — — —	200.—	"
"	сардине и свих риба	300.—	"
"	масти — — — — —	200.—	"
"	бутера, кајмака, сира	200.—	"
"	хлеба, брашна — — —	300.—	"
Анализа	квасца — — — — —	250.—	дин.
"	јаја — — — — —	100.—	"
"	меда — — — — —	300.—	"
"	зејтина за јело — — —	300.—	"
"	сирћетне киселине — — —	200.—	"
"	целокупна угља — — —	800.—	"
"	угља - калорије - без елементарне анализе	400.—	"
"	минерал. уља и кон- зист. масти — — — — —	250.—	"
"	бензина, петролеума, нафте — — — — —	200.—	"
"	фирнајза и лака — — —	300.—	"
"	боје минералне — — —	250.—	"
"	боје органске — — —	400.—	"
"	кабловске масе — — —	400.—	"
"	асфалта — — — — —	600.—	"
"	руда целокупна кван- титативна — — — — —	400—1.000.—	"
"	руда целокупна квалитативна — — —	200.—	"
"	метала и металних предмета — — — — —	200—600.—	"
"	штофа — — — — —	200.—	"
"	платна — — — — —	200.—	"
"	коже и ђона — — — — —	400.—	"
"	хемијских и орган- ских производа — — — — —	500—1.000.—	"
"	хемијских неорган- ских производа — — — — —	200—500.—	"
"	хартије — — — — —	200.—	"

IX. Хемијски преглед желудачног сока.

- а) Општи преглед, изглед, боје,
мирис реакције, целокупна ки-
селина, везане кисел., слободн.
кисел., млечне киселине, жуч-
не боје крв, све квалитативно;
микроскопски преглед — — — 30.— дин.
- б) Поједини састојци у случају
контроле или истраживања на
састојке који не долазе у об-
зир под а) и б) сваки по — — — 20.— "

X. Хемијски преглед мокраће.

- а) Општи преглед, изглед, спец.
тежина, боје, реакције мирис,

беланчевина и шећер квантитативно, крв жучни пигменти, ацетен ацет. сирћетна киселина, индикан, микроскопски преглед седимента; диацет-реакције — — — — — 25.— „

б) Поједини састојци из а) само у случају контроле сваки по 10.— „

в) Квантитативно одређивање врсте шећера и угљена хидрата, лекова и друге субстанце, металне соли, и сви поједини остали састојци као целокупни азот, уреа, мокраћна киселина, хлориди, фосфати, оксална киселина, амонијак, ацетен, ацетат, сирћетна киселина, одређивање тачке смрзавања све по — — — — — 35.— „

XI. Хемијски преглед крви.

Остатни азот, целокупни азот, уреа, мокраћна киселина, шећер, индикан, натријев хлорид, билирубин, хелестадин сваки по 45.— дин.

XII. Поред наплаћених такса наплаћивање се и

а) за вађење крви из вене — — — — — 10.— дин.

б) за вађење желудачног сока — — — — — 20.— „

в) за вађење осталих секрета — — — — — 10.— „

г) за узимање материјала ван лабораторије, а у месту поред таксе за преглед и превоз стручњаку — — — — — 30.— „

XIII. Начин плаћања такса.

1) Таксе од приватних лица наплаћивање се у канцеларији хемијске или бактериолошке лабораторије при пријему материјала, о чему ће се издати признаница. Таксе, које наплаћује полицијска власт или Судско Одељење, упућују се Књиговодству Дирекције за социјално и здравствено старање.

2) Сва лица која имају право на бесплатан преглед или попуст, поднеће о томе уверење или легитимацију при предаји материјала.

3) Од прегледа намирница упућених од санитарних органа тражиће се наплата само на оне прегледе, где су намирнице нађене хемијско-бактериолошке неисправне.

XIV. Награде стручном персоналу.

Од укупно наплаћених такса, сем такса за преглед животних намирница, 50% задржаће референти бактериолошке и хемијске лабораторије за стручњаке и особље лабораторије, а осталих 50% полагаће на каси Књиговодства Дирекције за социјалне и здравствено старање сваког месеца најдаље пет дана по истеку месеца.

Од такса за преглед животних намирница лабораторији припада 40%. Од осталих 60% — 10% служи као награда контролорима животних намирница, а 50% у корист О. Г. Б.

16.

На предлог Суда ОБр. 5431 Одбор је

РЕШИО:

Да се допуни члан 4 Правилника о повлашћеној возњи на трамвајима и да се у ставу б) тога члана после речи „ратних инвалида“ дода следеће: „као и сви други признати ратни инвалиди“.

17.

На предлог Суда ОБр. 6075 и 6076 Одбор је

РЕШИО:

1) Да се Радован Здравковић-Копривица, купац општинског стана бр. 3 у улици Св. Николе бр. 168 ослободи плаћања кирије за месеце: март и април 1931. год. у укупном износу од 328.— динара због тога, што је оптерећен ситном децом и болесном женом, а уз то је сиромашног стања, за доказ чега је поднео уверење о сиромашном стању.

Да му се за 1. мај 1931. год. изврши отказ, и да се из стана исели.

2) Да се дужна кирија у 450.— динара колико је остао дужан Љубомир Миладиновић бив. општински надзорник, за општински стан у улици Војводе Мишића бр. 43, а за време од 1. јуна до 1. новембра 1928. године отпише, са разлога, што се према извештају Правног отсека ПБр. 348/931. дужна кирија није могла наплатити услед немаштине.

18.

Код тачке дневног реда: „Измена и допуна уговора са Друштвом „Снага и Светлост“ о подизању Електричне централе“ прочитан је судски предлог, па је Претседник г. Милан Нешић образложио потребу измене уговора, које у овом случају иду у корист Општине.

За овим је на предлог Суда ОБр. 6947 Одбор

РЕШИО:

Да се у уговору закљученом између Општине Града Београда и Друштва „Крафт унд Лихт“ А. Д. у Базелу од 2. септембра 1929. год. измени и то:

1) Да § 9. тач. в. став 2. концесионог уговора од сада гласи:

Општина се обавезује, да ће одговарајућом тарифом дејствовати да индустрија и занатство нађе интереса, да се у реону Општине за своје потребе прикључе општинској мрежи, да нове централе не диже и да постојеће напусти.

2) Да § 19 став 1. концесионог уговора од сада гласи:

Сва постројења и уређаји, које друштво подигне на теренима, које му општина стави на расположење, прелазе заједно са овима по истеку двадесетпетогодишње концесије бесплатно у својину Општине.

19.

На предлогу Суда ОБр. 4900 Одбор је

РЕШИО:

Да се г. Брадни Еду, инжињеру Инжињерског отсека Техничке дирекције, призна за напредовање у општинској служби две године и девет месеци приватне инжињерске праксе.

20.

На предлог Суда ОБр. 3446 Одбор је

РЕШИО:

Да се г. Вељковићу Петру, архивару Техничке дирекције, призна за напредовање у општинској служби три године и четири месеца самоуправне службе.

Седница је закључена у 8 час. увече.

Оверавају:

Деловођа,
Бож. Л. Павловић, с. р.

Претседник
Београдске Општине
инж. Милан Нешић с. р.

Извештај о раду Београдске општине у 1930 години

„Београдске општинске новине“, као службени орган Београдске општине, доносе на овоме месту детаљне извештаје о делатности и резултатима рада појединих дирекција и одељења Општине града Београда у 1930 години.

У овом броју „Београдске општинске новине“ доносе извештај о раду привредно-финансијске Дирекције.

(Наставак)

III

Извештај о раду Привредно-финансијске Дирекције за 1930 годину.

Током прошле године у Привредно-финансијској Дирекцији спроведене су неколике значајне реформе, које су својим дејством допринеле да се Дирекција са свима својим подручним одељенима коначно формира, а у исто време у њеном делокругу рада успостави потребна привредно-финансијска колаборација између свих општинских Дирекција. Ближи циљ овим реформама био је тај, да се на првоме месту рационализује целокупна служба у интересу штедње и тачнијег и експедитивнијег отправљања посла, а на другоме месту изврши делатна селекција особља, које за успешан рад Финансијске дирекције мора да располаже стручном спремом и довољним познавањем наше привредно-финансијске комуналне политике.

Овако проведена реорганизација службе и успостављена колаборација показале су одличне резултате. Затечени а неокончани послови из ранијих година са малим изузетком потпуно су свршени, а текућим дефинитивно одређен правац и редован ток. Од великог ће значаја бити ова реорганизација, нарочито колаборација, то ће се манифестовати тек у току ове године, пошто је 1930 година била полазна тачка за увођење једног новог метода у раду и једног новог система у спровођењу финансијске политике.

Код реорганизације службе, важно је овде поменути преустројење Главне благајне и формирање Контролног отсека у вези са оснивањем буџетско-фискалне статистике.

Главна благајна, поред својих редовних послова, водила је и евиденцију о свима депозитима, било да ови припадају Општини, односно њеним службеницима, било да су сопственост приватних установа, односно општинских испоручилаца. Такав начин рада онемогућавао је да Главна благајна одговори својим задацима, те су услед тога исплате вршене споро, а често и неправилно. Да би се олакшало њеном пословању, нужно је било да се депозити одвоје од општинске гото-

вине. То је учињено на тај начин, што је устројена Депозитна благајна, која сада води, расправља и регулише све послове око депозита. Тако растерећена, Главна благајна у стању је данас да удовољи свима потребама да рад на исплатама тече правилно, редовно и експедитивно.

Што се тиче Контролног отсека, његово формирање дало је већ у самој почетку његовог постојања доказа да је такво једино контролно тело за правилно обављање дужности у свима областима општинске службе било у истини од велике потребе. Мало даље у овоме извештају доказаће се тачност овога тврђења.

Није без значаја истаћи овде и то, да је код набавка, које су у надлежности Привредно-финансијске Дирекције, извршена темељита рационализација у допуну реорганизације општинског Економата. Његова улога, раније запостављена и споредна, добија пун свој значај у току прошле године: Економат постаје јединим средиштем свих општинских набавка и једином споном између Општине и њених испоручилаца. Усредсређење послова у овој грани општинске службе уродило је племенитом утакмицом понуђача, тачном евиденцијом кретања квалитета и цена општинских набавка и знатном уштедом за општински буџет. Сада се све набавке врше путем лицитације, које се благовремено објављују и извршују под непосредним надзором сталне комисије тако, да је овако обављање службе Економата најповољније деловало на општинске расходе. Детаљи и резултати овог усредсређења послова код набавка приказује се под засебним насловом у овоме извештају, те ће се том приликом моћи да нарочито констатује разлика у ценама ранијих и прошлогодишњих општинских набавка.

Поред напред наведеног, у току прошле године била је посвећена специјално пажња извршењу и саставу општинског буџета. За његово правилно извршење и његову систематску израду недостајао је служби Финансијске дирекције стручан и специјалан орган, те је у томе циљу основан Буџетски одељак. Његова је дужност, да научно и стално прати кретање прихода и расхода и да путем поређења проучава њихов ефекат; да статистичким приказима сређује потребне податке и приправља реалну основу за израду буџета; да анализом буџетске политике прилагођава приходе и расходе систему који би за општинске финансије био најцелисходнији и најповољнији, и да путем сређене статистичке службе благовремено предлаже мере за

отклањање свих оних појава, које би непо-
вољно дејствовале на остварење буџета. Ос-
нивањем Буџетског одељка може се претпо-
ставити да се у будуће неће више дешавати,
да буџет ступа на снагу тек у току друге по-
ловине године на коју се он односи. Тиме не
само да неће више трпети административна
служба, односно књиговодство и ликвидату-
ра, већ ће се у опште моћи да развије пот-
пуно правилан и благотворан рад, који ће се
огледати у реалним предвиђањима прихода
и расхода, а специјално у отклањању нерегу-
лисаних обавеза из ранијих година.

Оваквим систематизовањем службе и по-
делом рада знатно се је реорганизовало и
само финансирање општинских радова, наба-
вака и свих осталих издатака. С једне стране,
Општини је на бази хартија од вредности
отворен код Поштанске штедионице пово-
љан текући рачун у износу од 30,000.000.—
динара, који код исплата надопуњава текућу
општинску готовину, а с друге стране инау-
гурисано је начело, да се ванредни буџетски
издаци, као што су расходи инвестиционог
карактера, покривају из ванредних финансиј-
ских средстава. С тиме у вези могло се је
приступити ликвидацији летећег дуга, а по-
том и закључењу унутарњег зајма од 125 ми-
лиона динара из чијег је приноса, поред
осталог, осигурано довршење радова на
модерној кланици, која је, као што је по-
знато, отпочела рад 1 априла ове године. На
овај начин створена је потребна еластичност
и експедитивност у финансирању, а у исто
време, задобивеним поверењем, омогућена је
поуздана и сигурна база за здраву финан-
сијску политику Београдске општине.

Ближе посматран рад у Привредно-фи-
нансијској дирекцији могао би се изложити
овако:

І ТАКСЕНО-ПРИВРЕДНИ ОТСЕК.

Таксено-привредни отсек у сарадњи са
пијачним и кланичним одељком показао је
у 1930 години леп успех. У сталноме насто-
јању да се код наплате општинских такса
спроведе ажурност, овај отсек је у току про-
шле године извршио наплату такса од 23.201
лица. Финансијски ефекат остварених такса
достигао је цифру од 32,262.324.— динара.

Упоредним посматрањем рада у Таксе-
ном отсеку између 1929 и 1930 године кон-
статује се, да је у протеклој години од бу-
џетом предвиђених прихода наплаћено више
за 5,102.324.— динара, док у 1929 години
постигнути вишак износи 2,498.582.— динара.
Овај успех објашњава се ревноснијим врше-
њем фискалне службе, код које се, као и код
осталих, од прошле године негује статисти-
ка, а у вези с тиме и тачна евиденција о на-
плати сваке таксе. Пијачни одељак, који је у
саставу овога отсека, поред инкасирања пи-
јачне таксе, нарочито је обратио пажњу, уз

сарадњу са Техничком дирекцијом, на уређе-
ње пијаце и одржавање доброга стања, као и
на организовање нових пијаца. То се исто
може рећи и за Кланични одељак, који данас
располаже одлично и модерно устројеном
Кланицом, која у погледу хигијене сада прет-
ставља једну савршено савремену и културну
тековину Београдске општине. Поред тога,
Кланица је постала и један добар извор оп-
штинског прихода.

Детаљни и упоредни преглед наплаћеног
прихода од такса у 1929 и 1930 години може
се видети из табеле на стр. 841.

У допуну приказане табеле потреб-
но је овде навести то, да је у току про-
шле године уведена нова 1% преносна такса,
која је на снагу ступила тек септембра месе-
ца 1930 године, док је 1929 године потпуно
укинута такса на чисту добит новчаних заво-
да и осигуравајућих друштава. На основу
овога објашњења може се индиректно за-
кључити, да је код наплате општинских такса
постигнуто знатно побољшање, јер поред већ
реченога треба потсетити на чињеницу да су
прошле године привредне прилике престони-
це биле много лошије од прилика ранијих
година.

Није без интереса приказати у овоме из-
вештају и кретање путника на основу напла-
ћене таксе на странце. Тако је:

1929 године било 1,311.603 путника

1930 године било 1,432.304 путника

У овај број, разуме се, нису унесена она
лица, која су била ослобођена плаћања ове
таксе.

За наплату таксе по ТБр. 333—379 про-
писан је Правилник о изради, продаји, упо-
треби и контроли таксених општинских ма-
рака. Ступањем на снагу овога Правилника
15 августа 1930 године, пуштене су у промет
општинске таксене марке. Овом новином, ко-
ја резултира из потребе новог времена, из-
мењен је дојакошњи примитиван начин на-
плате таксе у готовом новцу по напред поме-
нутим таксеним бројевима. Колико је овом
новином начин наплате речених такса постао
ефикаснији, у толико је и самоме грађанству
олакшано да може без дангубе и чекања
уредно да таксира своје молбе и претставке
упућене Суду.

II. ОТСЕК ОПШТИНСКИХ ДОБАРА.

Старање о општинским добрима, било
покретним било непокретним, спада у домен
послова овога Отсека. Оно што је за општин-
ске набавке Економат, то је за покретна и
непокретна добра Отсек општинских добара.
Он према томе води евиденцију о целокуп-
ном инвентару општинском.

У протеклој години, овај Отсек у главно-
ме извршио је све потребне радње на конач-
ном попису општинске имовине тако, да ће
се у току ове године на основу тога записа

Упоредни преглед прихода од такса у 1929 и 1930 год.

Тар. број	НА ИМЕ ЧЕГА	1929 година	1930 година
379	За пренос и изд. сточ. пасоша	374.000,90	322.153,50
381	За лекарски преглед стоке	325.335,90	341.477,60
"	Од говеђе аренде	1.691.054,55	1.571.052,80
"	" телеће	1.531.091,80	1.241.653,80
"	" свињске	2.417.169,50	2.816.138,40
"	" ситне стоке	500.608,20	195.393,80
395	Дозвола за вађење леда	2.270,—	—
396	Запрем. тротоара и улица	761.977,10	777.250,03
397	" земљ. на трговима	9.036.140,—	12.317.025,70
398	Пловни објекти — обаларина	897.833,43	477.181,93
399	Улична продаја	50,—	—
400	Држање луксузних кола и фијакера	161.310,—	166.265,—
401 и 401а	Држање аутомобила за личну употребу	576.075,—	667.205,—
402 и 402а	Држање такси аут. — јавни саобраћај	190.390,58	208.695,—
404	Таксе на фирме	2.492.965,—	1.646.312,—
405 и 405а	Таксе на рекламе	5.400,—	38.290,—
406	Таксе на псе	82.900,—	74.630,—
407	Музика, забаве и биоскопи	2.654.762,84	3.075.896,32
409	Такса на странце	1.320.085,50	1.432.304,—
410	Такса на чисту добит	1.968.475,60	—
	Овера аутомоб. карата	339.287,—	310.500,—
	Израда асфалт. тротоара	—	1.276.894,19
	1% преносна такса	—	1.060.157,66
	Дугована такса	1.625.399,30	2.245.848,16
	Свега остварено Динара	28,954.582,70	32,262.324,89
	Предвиђено по буџету	26,456.000,—	27,160.000,—
	Више остварено	2,498.582,70	5,102.324,89

доћи до тачног инвентара, слетствено до тачне вредности свих општинских имања. Мора се признати да у томе погледу раније стање није било сасвим повољно. Ово важи нарочито за многобројна заузећа и многобројне закупе за које се или није знало или који су били нерегулисани. Тако затечена ситуација током прошле године знатно је промењена у смислу побољшања како по интересе Општине тако исто и по интересе београдских житеља. То исто важи за попис имања која су била додељена разним хуманим друштвима, а на која је Општина сасвим неумесно и даље порез плаћала. У ове године смислу стање је сада такво, да се у оудуће неће више дешавати да Општина плаћа порез и за она имања која је она отуђила, т. ј. која она више не ужива.

Овако радећи, Отсек општинских добара у току прошле године провео је потребне мере и код свих општинских потраживања, која су претстављала несигуран приход за општински буџет. Требало је испитати сва та сумњива потраживања и расходовања их као таква. На тај начин у тој области пословања, овај Отсек је ликвидирао највећи део затечене ситуације и посветио пажњу садаш-

ности, која обилује задацима на чијем решењу треба да покаже урбанистичку конструктивност.

У овоме реду излагања треба напоменути, да је Отсек општинских добара током прошле године показао нарочито добре резултате у збрињавању многобројне сиротиње, којој је у недостатку других средстава требало обезбедити бар кров над главом. У томе правцу, овај Отсек је за непуну годину дана из разлога социјалне беде и немаштине отписао и расходовао на име закупа износ од преко 120.000.— динара. То је један губитак за општински буџет у погледу прихода, али с друге стране то је у ствари доказ, ма како жртва била незнатна, да је на овај начин многој сиротој породици београдској био омогућен кров над главом.

Што се тиче прихода, и ту се може констатовати бољитак. Према доле изложеној табели разлика код реализованог прихода између 1929 и 1930 године износи преко 190.000 динара у корист протекле године.

Преглед прихода који је наплатио Отсек добара даје табела на стр. 842.

Ова разлика на боље проистиче искључиво из реорганизације службе овога Отсека,

Преглед прихода Отсека добара у 1929 и 1930 години

Ред. број	Наиме чега:	1929 г.	1930 г.
		Динара	Динара
1	Од земљишта	3,408.403,16	3,257.323,05
2	Од зграда	2,112.984,17	2,466.590,22
3	Од киоска	496.091,48	551.900.—
4	Од клозета	35.668,25	30.000.—
5	Од рекламе	—	237.979.—
6	Од шлепова	276.656,75	127.065,49
7	Од циглана	184.000.—	22.634,97
8	Од казукарине	149.709,45	—
9	Од опште таксе	71.516.—	97.052.—
10	Од грађевинске таксе	599.775,70	742.574,57
11	Од таксе за премер и скицу	100.—	—
12	Од ванредног прихода	1.249,50	6.412,02
13	Од седишта у парковима	8.100.—	—
14	Од судских трошкова	733.—	486.—
УКУПНО:		7,344.987,46	7,540.017,32

а специјално од тачног вођења евиденције о свима имањима и објектима који Општини припадају. За доказ томе служи бројно стање општинских станова, дућана и киоска. Тако је крајем прошле године било издано: станова 384, дућана 22 и киоска 23. Међутим, у току 1930 године порушено је ради регулације улица 66 станова и дућана, а поред тога уступљена су многа општинска земљишта хуманим друштвима. У толико је са ових разлога смањен приход, али и поред тога, као што се је из напред приказане табеле могло видети, овај приход у својој крајњој и укупној цифри показује вишак, истина безначајан али ипак вишак, који говори у смислу овде изложених објашњења о побољшењу службе код Отсека општинских добара.

Као код службе других отсека, Дирекција Привредно-финансијског одељења спровела је између Отсека добара и надлежних отсека Техничке дирекције најтежи сарадњу, те је овом напоуњена потребна координација између администрације и изградње, односно рушења општинских добара. Овај моментат колаборације, која раније није постојала, дао је одличне резултате, те са правом може очекивати да ће оваква реорганизација службе имати у будуће најкориснија дејства на целокупну комуналну политику Општине београдске.

III. ЕКОНОМАТ.

Улози Економата било је можда посвећено најмање пажње све до друге половине прошле године. Од тога момента наступа потпуна реорганизација службе и Економат постаје централним органом за све набавке које се у границама буџетских кредита врше за рачун Општине. Престају подвојене набавке, које сада обавља за све Дирекције и Одељења искључиво Отсек Економата. Исто тако

престаје набављање ван једне сталне комисије, која, састављена од општинских одборника, уз сарадњу стручних општинских органа цени требовања, сазива лицитације и надметања, проучава понуде и предлаже Суду извршење набавке. Међутим, то није све. Поред овако сталне комисије, која се један пута месечно смењује, у прошлој години организовано је код Економата и једно специјално књиговодство. Оно води дневник и регистар набавка, из којих се књига у свако време може тачно и поуздано констатовати за чије је потребе, од које фирме, под којим условима и по којој цени извршена једна набавка. Оваква евиденција допустила је извођење поређења између индекса цена на тржишту, односно берзи и индекса цена које се Општини предлажу. Па и ово није све. Поред сталне комисије установљују се од случаја до случаја и од набавке до набавке специјалне комисије за пријем од сталне комисије предложеног материјала. Те специјалне пријемне комисије у сарадњи са органима Контролног отсека врше анализу, поређење и премер, тако да је у свима набавкама контрола протегнута не само на квалитет већ и на количину купљене робе.

Наравно, овакав начин рада створио је сасвим нову ситуацију у овој области пословања. На бази опсежних утакмица, које се редовно и благовремено објављују, Општина успева да заинтересује најбоље и најсолидније фирме, долазећи тако до првокласне робе, као и то, да, захваљујући овако опсежним утакмицама, купује под повољнијим условима и по повољнијој цени.

Овако инаугурисани и установљени поступак код набавка напуњен је још и тиме, што се сада све набавке врше за готов новац, исплаћују брзо и експедитивно. На овај на-

чин омогућено је учешће у набавкама и оним фирмама, специјално нашим домаћим занатлијама, које не располажу великим капиталом, да би без штете могле да чекају на исплату. То је врло значајна околност кад је реч о нашој домаћој и националној радиности, која је, као и код државних набавака, код Општине повлашћена.

Скупа узев, реорганизација Економата којом му је сада одређена права, ефикасна и целисходна улога допринела је осетном побољшању код набавака и одличним резултатима, који се у осталом могу уочити на ниже приказаној табели.

У ову табелу нису ушли они предмети, где су набавке вршене једанпут у години (било у првом или другом полугођу).

Да би могли тачније просудити рад у Економату морали би да упоредимо цене по којима је роба купована у првом полугођу 1930 са I полугођем 1931 године, јер су ове последње набавке биле извршене у 1930 години за 1931 годину. Тако добивамо нову та-

белу кретања цена набављеног материјала, (види табелу на стр. 844).

Да би колико толико приказали да је разлика у ценама, уз које је Општина набављала потребну робу, била инспирисана поред привредне депресије која се појавила у току 1930 године и систематским испитивањем сваке набавке, морало би да се позовемо на индексе цена. На жалост, наша привредна статистика у томе је врло сиромашна. Индекси цена се воде више мање слободно на неколико места, по разним системима (узимају се разне врсте робе). Највећи део артикла које смо навели у нашим табелама нису уврштени у те индексе зато ћемо моћи да говоримо само о неколико артикала, који су најупадљивији, тако на пр.:

Шлески угаљ показао је у току године извесне тенденције пораста цене. Док га је Економат куповао у другом полугођу 1930 године јефтиније него у првом за 25,2% а у I полугођу 1931 јефтиније него у исто време у 80—100 вагона годишње, те се може слободно 1930 за 40%. Шлеског угља се троши око

Кретање цена у првом и другом полугођу 1930 године:

НАЗИВ РОБЕ:		1930 год.		Разлика:	
		I. пол.	II пол.	у дин.	у %
Набављено јефтиније:					
асфалт	1 кгр.	2,65	1,50	115	43,3
цигле	1000 ком.	450 пр.	378	72	16,0
песак колубарски	1 м ³	55	42	13	23,6
„ ситан	1 м ³	55	27	28	50,9
цемент	100 кгр.	63	59	4	6,3
асфалт у табл.	1 „	1,50 пр.	0,98	0,52	34,6
челик за алат	1 „	12	10,90	1,10	9,2
машинско уље	1 „	5,70 пр.	4,98	72	12,6
турбинско „	1 „	6,50	5,80	70	10,7
цилиндар. уље за прегрејану пару	1 „	17	13,50	3,50	20,5
цилиндар. уље за засићену пару .	1 „	18	7,10	10,90	60,5
Ауто уље летње	1 „	14,30	10,20	4,10	28,6
Дрво I класе	1 м ³	145	134	11	7,6
Ковачки угаљ	1000 кгр.	568 пр.	513	55	9,6
Ливачки кокс	„ „	910	810	100	10,9
Шлески угаљ	„ „	554	540	14	25,2
Креч негашен	100 „	54 пр.	39 пр.	15	27,7
Метле сиркове	1 ком.	8	6	2	25,0
Свега: јефт. 46 артикла.				Просечно:	23,4
Набављено скупље:					
Шаматско брашно	100 кгр.	138	145	7	5,1
Бензин	1 „	8,09	8,25	16	2,0
Жута маст	1 „	6,99	7,75	76	10,8
Гвожђе окр.	1 „	3,60	3,75	15	4,2
Минијум	1 „	13,50	14,80	1,30	9,6
Свега: шест артикала.				Просечно:	6,3

Непромењено стање: 31 арт.

Кретање цена у првом полугођу 1930 и 1931 године

НАЗИВ РОБЕ		I. пол. 1930 г.	I. пол. 1931 г.	Разлика:	
				динара	%
Набављено јефтиније					
Асфалт тер	1 кгр.	2,65	2,39	0,26	9,8
Јасеново талпе	1 м³	2500	1200	1300.—	52,0
Песак колубарски	1 фр. ст.	55	40	15.—	27,3
Песак ситан	1 "	55	25	30.—	54,5
Цемент	100 кгр.	63	59	4.—	6,3
Асфалт у табл.	1 кгр.	1,50	0,90	0,60	40,0
Кабловска маса	"	11,50	10,10	1,40	12,7
Бесемера	"	18	7	11.—	61,1
Челик за алат	"	12	8,40	3,60	30,0
Машинско уље	"	5,70 пр.	4,72	0,98	17,1
Цилиндар. уље за прегрејану пару	"	17	9,26	7,74	45,5
Цилиндар. уље за засићену пару	"	18	5,40	12,60	70,0
Ауто уље	"	14,30	9,50	4,80	33,5
Фирнајз (II пол.)	"	16	13,50	2,50	15,6
Млеко	1 лит.	3,74	2,40	1,34	35,8
Месо овчије	1 кгр.	14	11,90	2,10	15,0
Бензин	"	8,09	6,50	1,59	19,6
Конзистентна маст	"	22	5,85	16,15	73,4
Ковачки угаљ	1000 кгр.	568 пр.	530	38.—	6,6
Ливачки кокс	" "	900	650	250.—	27,8
Шљески кокс	" "	900	540	360.—	40,0
Креч негашен	100 "	54 пр.	37,50	16,50	30,5
Метле брезове	1 ком.	4,15	2,50	1,65	39,7
Метле сиркове	"	8.—	4,50	3,50	43,7
Гуме за тер. аутомобиле спољне	"	3000.—	2500.—	500.—	16,6
Гуме за тер. аутомобиле спољне	"	5918.—	2800.—	3118.—	52,6
Гуме за пут. аутомобиле спољне	"	4060.—	2054.—	2006.—	49,4
У свему: код 68 артикла				Просечно	34,4
Набављено скупље:					
Гвожђе округло	1 кгр.	3,60	3,66	0,06	1,6
Турбинско уље	1 "	6,50	7,50	1,00	15,3
Милијум	1 "	13,50	14,50	1,00	7,4
Холц-шрафова	1 пакла	4.—	5,50	1,50	37,5
Штел-шрафова	100 ком.	18.—	20.—	2.—	11,1
Свега: код 5 артикала				Просечно:	14,5

Непромењено стање било је код 6 артикала.

но закључити да је Општинска каса уштедела на њему пар стотина хиљада динара.

Креч негашен имао је скоро непромењене цене у току године. Цене купљеног креча за Општину падају за 27,7%, односно 30,5% у 1931 према 1930. Креча се троши око 20 вагона годишње.

Фирнајз, показао је, према постојећим индексима о ценама, мали пад (16, 17, 18 дин.), док их Економат обара за 15,6%.

Цилиндарског уља, (за прегр. пару) пала је цена са 17,80 на 13,50 (за 1 кгр.) док је Општина куповала по 9,26 динара т. ј. за 45,5% крајем 1930 године јефтиније него у почетку.

Цигле су, према индексу цена Народне банке, скочиле од 350.— динара за 1000 комада у децембру 1929 на 410 динара у децембру 1930 године, што чини 17,9%. Према табели на

стр. 843 Економат је куповао јефтиније за 72.— динара односно за 16,0% повољније.

Цемент имао је највећим делом стабилне цене, док га Општина плаћа 6,3% мање крајем него у почетку 1930 године.

Машинско уље пало је према индексу од јануара до децембра 1930 године за 50 пара по 1 кгр., док према првој табели пада за 72 паре, односно 9% према 12,6%.

Ако би се проматрао општи ниво цена у току 1930 године, онда према „Народном Благостању“ Бр. 3 из 1931 г. цене падају према тоталном индексу, за 14,8%. Највећи пад имале су прерађени пољопривредни артикли и то за 26,16%, док су горива и мазива пала за 7,7%, дрво и грађевински материјал за 18,3%. Наше табеле јасно показују разлику између пада цена према индексима и цена које је

Општина плаћала за купљену робу. Према табели на стр. 843 цене падају за 23,4% односно 34,4% у децембру 1930 према децембру 1929 године. То доказује да се ни у ком случају не може утврдити да је једино општи пад цена оборио и цене општинским набавкама, јер су ове стајале у почетку 1930 године над општим ниво-ом а крајем 1930 године испод њега.

Овим преокретом у ценама — раније се куповало над, а сада под тржишном ценом, — уочује се разлика у раду око набавка који је био и који је сада.

Не треба заборавити и већ поменути факт, да је пад цена набавка проузроковало и само брзо плаћање лифероване робе. Како је сваки лиценцијант био сигуран да ће му се новац исплатити у најкраћем времену по испоруци робе, то му је дозвољавало да своје цене сведе на најнижи ниво.

IV. ОТСЕК ГЛАВНОГ КЊИГОВОДСТВА.

И овде је, као код осталих отсека Приредно-финансијске Дирекције, у току прошле године проведена темељита реорганизација целокупне књиговодствене службе. Почев од увођења Партијалника дужника па до оснивања Депозитне благајне и рационалне поделе рада, који се у овој области огледа специјално у разним сконтрима, Главно књиговодство је сада тако устројено, да у свему одговара позиву који му је Статутом прописан. Служби извршења буџета посвећена је била нарочита пажња, те је благодарећи извршеној реорганизацији постигнута савршена евиденција и код прихода и код расхода. У томе погледу као пример послужиће буџет за 1931 годину, који је израђен на основу тачних података код којих је иначе са великим напором извршено потребно сређење, тако да се у томе правцу више не може уочити никакав недостатак. Тиме је постигнут један велики резултат, јер без тачних података нема ни тачног буџета, слетствено правилног газдовања.

У главноме се књиговодству стичу све перфектне рачунске радње Дирекција, Одељења, Отсека и Подотсека општинских из групе буџета имовине и дуга, прихода и расхода, било да су благајничке било приманотне природе. Из Главног је књиговодства, једино унеколико изузета због специјалне природе својих послова Дирекција трамваја и осветљења. Позивом на чињеницу, да за целу Општину важи један буџет, то би ваљало да и књиговодство Дирекције трамваја и осветљења буде инкорпорирано у Главноме књиговодству и завршноме рачуну општинскоме. Тога до сада није било. Књиговодство Дирекције трамваја и осветљења извршује свој буџет прихода и расхода, врши књижења ових и израђује свој завршни рачун —

све независно од главног књиговодства општинског. Међусобне рачунске односе са Општином као централом у току буџетске године извршује преко простог текућег рачуна. Лако је и на први поглед уочити све незгодне стране и недостатке ове књиговодствене подвојености, услед које је онемогућен једновремени и на једном месту преглед кретања свих прихода и расхода општинских, преглед који је тако нужен по извршењу општинског буџета, а користан по саму Општину у погледу њена гласа и угледа на финансијскоме тржишту нашем и страном.

Главно књиговодство води све рачунске главне и споредне књиге и обрасце, у које уводи све имовинске промене, приходе и расходе реализоване и све остале рачунске промене по свима одељењима и установама општинским, које — промене — спадају у извршење буџета. Према овоме Главно књиговодство садржи у себи опште рачуноводство и, у ужем смислу речено, Главно књиговодство. Рачуноводство у својим књигама води детаљан преглед кретања реализованих и нереализованих прихода и расхода личних и материјалних све по партијама и позицијама како је то у буџету претстављено, затим, о ангажованим, резервисаним, дерезервисаним, утрошеним и неутрошеним кредитима, као и о свима врстама општинске имовине, непокретне, покретне, живе, неизрађеног материјала (сировина) и др. по јединачној вредности сваког објекта. Према овоме рачуноводство би се поделило у три гране: рачуноводство прихода, рачуноводство расхода и рачуноводство имовинско.

Главно књиговодство извршује у глобалним цифрама по принципима двојног књиговодства књижења свих рачунских радња по податцима рачуноводства прихода, расхода и имовинског; израђује тромесечна, шестомесечна, деветомесечна и годишња стања и, најзад, завршни рачун.

Тачност, исправност и ажурност рачуноводства и Главног књиговодства довољно су у својој важности и значају горњим претстављене. Све ово пак постиже се тачним, исправним и благовременим свим претходним радњама, као што су: уредна документа, тачна ликвидација у погледу одређивања — назначења буџетских партија и позиција — исправни предлози за вирманисање, резервисање и дерезервисање кредита, као и све остале рачунске радње, које морају бити саобразне решењима Суда, општим одредбама буџет и Закона о општинама. Само овако стално поступајући омогућава се рачуноводству и Главноме књиговодству да одговоре како ваља својој важној задаћи и да у свако доба верно и на време претставе стање општинске имовине и дуга, прихода и расхода,

извршење буџета, као и општег газдовања општинском имовином.

Међу осталим важним новинама заведеним у Главном књиговодству током 1930 године напомињемо ове: партијалник дужника, партијалник поверилаца и сконтра. Раније овога није било. Што је нарочито отежавало и повећавало ризик, када је ваљало у даноме случају да се утврди рачунски (поверилачки или дужнички) однос Општине према трећем лицу, најчешће предузимачима и лиферантима.

Дирекције, Одељења и Отсеци воде ове књиге: „Контролник кредита“, „Контролник расхода“, „Контролник прихода“, „сконтра“ за сваку врсту прихода, депозита, обустава, забрана, кауција и гаранција; инвентар намештаја, алата, прибора и потрошног материјала, живи инвентар, списак особља сталног, месечног и дневничара, експедициону књигу и све остале по природи свога посла нужне књиге, формуларе и обрасце. Када је интересовани упућен у сложеност и обимност рачунских, благајничких и књиговодствених послова престоничке Општине он лако сазнаје свеколику важност свих врста ових сконтра књига, јер оне до крајњих танчина и могућности детаљишу сваки, од најнезнатијег до најважнијег, конкретни рачунски случај у извршавању буџета имовине и дуга, прихода и расхода, као и сваки рачунски однос Општине према трећем лицу.

Главније су сконтро књиге ове: а) сконтро општинских хартија од вредности, у којима се посебно за сваку врсту ових вреднос-

них папира води тачно означавање броја комада, серија и бројева, редни број купона, номинална вредност, је ли папир слободан т. ј. у Општинској каси или ангажован и т. д.; б) сконтро свих врста обустава као: 1. обуставе за рачун Општине од њених службеника у виду улога за пензион фонд; 2. обуставе од лифераната и предузимача у виду основне и допунске кауције; 3. обустава за рачун Државе у виду обртне порезе и уреда за осигурње радника и 4. обуставе за рачун приватних у виду судских забрана. Велика важност ових сконтра књига, њихова документована тачност и ажурност правилно се уочава тек при изради предлога буџета, јер су она у стању да пружи драгоцене податке о свима разноврсним приходима и расходима општинским, њихову кретању и тенденцији. Ово се не може да тражи ни од рачуноводства ни од Главног књиговодства, која приказују глобалне износе имовине и дуга, прихода и расхода, а ови се морају увек да сложе са цифрама односних Одељења, Отсека и Подотсека, у којем се циљу врше савињања на крају сваког месеца.

У надлежност књиговодства спадају Ликвидатура и Благајне. Ликвидатура је једна за целу Општину. Благајна има: а) Главна благајна примања; б) Главна благајна исплата и в) Депозитна благајна. Посебне су благајнице: а) водовода; б) општинских добара; в) таксено привредног отсека; г) гробљанског отсека; д) кланична; њ) извршног отсека и е) купатила.

(Наставиће се)

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

ПОЗИВ ЗА НАПЛАТУ ДОПРИНОСА ЗА ИСКОРИШЋАВАЊЕ ПУТОВА

Суд Општине Града Београда, на основу § 22 Закона о државним, и § 33 Закона о недржавним путевима као и чл. 1 и 2 Упутства Министарства грађевина од 16. XII. 1930. г. Бр. 80862/30 за наплату доприноса за ванредно искоришћавање државних и недржавних путева, издао је објаву, којом позива све интересанте, да поднесу податке, у року од 20 дана. Техничкој Дирекцији О.Г.Б. ради разрезивања доприноса за одржавање путева у атару општине београдске.

Овај допринос морају платити:

а) Фабрике, циглане, пиваре, рударска предузећа, трговци са горивом и грађом, увозници и извозници, прерађивачи сировина и полу сировина, гресисти, детаљисти, и у опште сва лица која се баве прерадом или продајом фабрика, мануфактуре, колонијала и животних намирница и која те артикле превозе државним и недржавним путевима.

Податци се подносе у тонама (1000 кг.) превезене, увезене или извезене робе годишње.

б) Аутобуска предузећа и сопственици аутомобила, која превозе путнике, а ако не служе за личну употребу и ако њима управљају лично сопственици.

в) Сопственици теретних аутомобила (камиона) теретних кола свих врста, фијакера и свих осталих превозних средстава, ако ова саобраћајна средства не служе им као једина за издржавање њихово и њихове породице и ако сами сопственици не рукују овим саобраћајним средствима.

Детаљна упутства налазе се у поменутој општинској објави.

Од стране Суда Општине града Београда.

Т. Дбр. 15146/31.

ОФЕРТАЛНА ЛИЦИТАЦИЈА ЗА ЗИДАЊЕ ПОЖАРНЕ СТАНИЦЕ.

Према решењу Суда Општине Града Београда ТДБР: 13108 од 12-V-1931. год. Техничка Дирекција Општине Београдске одржаће на дан 26. јуна 1931. год. у канцеларији Архитектонског Одсека — Књегине Љубице ул. бр. 21/III спрат, у 11 часова пре подне 1. оферталну лицитацију за зидање нове зграде за пожарну Станицу код Господарске Механе (Топчидерски Друм) и зидање нове зграде за Пожарну Станицу на Смедеревском Бџеру.

Кауција се полаже на каси Главне Благине Општине београдске и то држављани Краљевине Југославије 5% а странци 10% од укупно понуђене суме и то најдаље до 10 часова одређеног дана за лицитацију.

Технички елаборат: планови и предрачун могу се добити по цени од 150.— динара један комплет сваког радног дана у време канцеларијских часова у Архитектонском Одсеку.

Предузимачи су дужни собом донети и показати комисији за примање и отварање оферата: Уверење о плаћеној порези, реверс о положеној кауцији и доказе о испуњењу чл. 87 Зак. о Државном Рачуноводству.

Из канцеларије Техничке Дирекције ТДБР: 13108/31.

ЛИЦИТАЦИЈА ЗА КАЛДРМУ, ВОДОВОД И КАНАЛИЗАЦИЈУ, НА ПИЈАЦИ У УЛ. ВИДИНСКОЈ

На основу решења Суда Општине града Београда Т. Д. Бр. 15837-31. Техничка Дирекција одржаће на дан 22 ЈУНА 1931. 1 оферталну лицитацију за уређење калдрме, водовода и канализације на пијаци у Видинској улици.

Лицитација одржаће се истог дана у 11 час. у просторијама Техничке Дирекције (угао Југовићеве и Књегине Љубице ул. приземље).

Предрачунска сума износи 495.509,06 д.

Кауција се полаже Главној Благини Општине Београдске најдаље до 10 час, на дан лицитације и то: наши држављани 25.000,— дин. а страни 50.000,— дин.

Накнадне понуде као и оне, које нису поднете по условима неће се примати.

Сва потребна обавештења могу се добити сваког радног дана у радно време у Инжињерском Отсеку Техничке Дирекције (соба бр. 4.) где се може добити и образац понуде бесплатно.

Из канцеларије Техничке Дирекције Општине града Београда Т. Д. Бр. 15837-31.

ПАЖЊА ГРАЂАНСТВУ

Од 30. маја ове године сваке суботе и недеље, трамваји за Топчидер, радиће до пола ноћи, тако да ће са крајњих станица: Кнежев Споменик и Топчидер, трамваји одлазити сваким четврт часа.

Последњи трамвај из Топчидера полази тачно у 12. часова ноћу.

О горњем се обавештава грађанство ради знања и управљања.

Из Саобраћајног одељења Дирекције Трамваја и осветљења ОГБ. Дбр. 17440.

ПУТНА ОБАВЕЗА

Министарство иностраних послова под К.Т. Бр. 3666 од 29. априла ове године извољело је објаснити: „да су сви страни држављани, који плаћају порез у Југославији, дужни одговарати ПУТНОЈ ОБАВЕЗИ (обавези кулчарине). Ова обавеза нема свој основ

у поданичкој дужности већ је један редовни порез специјалног облика."

Из Суда општине града Београда О. Ф. Бр. 21063 9. маја 1931. године у Београду.

ПОРЕСКА ОБЈАВА:

На основу чл. 116. закона о непосредним порезима а у вези захтева Пореске Управе за град Београд од 3. јуна 1931. год. Бр. 51930, Суд Општине града Београда извештава грађане — пореске обвезнике, да ће се код Пореске Управе за град Београд — улица Царице Милице број 8 — расправљати о основицама за порез на течевину и то:

НА ДАН 16. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Тракслерима, стругарима, ужарима, мутавцијима, казацијима, лончарима и седларима из квартова: Врачарског, Теразијског, Савабалског, Палилулског и Топчидерског Комесаријата у IV Пореском Одбору.

Упозоравају се порески обвезници означених занимања, да могу, пре горе означеног дана расправе, доћи у Судско Одељење Општине града Београда (Књ. Љубице улица број 21, партер соба број 5) сваког радног дана од 7½—12½ и од 16½—18½, суботом од 7½—12, а недељом од 9—11 часова да виде, у послатим списковима Пореске Управе, пореску основицу, предложену од стране пореске власти и тачан дан обављања расправе за сваког пореског обвезника посебно, да би истој могао присуствовати и евентуално примедбе чинити.

Из канцеларије Суда Општине града Београда 4. јуна 1931. године СБр. 19117 у Београду.

ПОРЕСКА ОБЈАВА:

На основу чл. 116. Закона о непосредним порезима а у вези захтева Пореске Управе за град Београд од 8. јуна 1931. године Бр. 52718 Суд Општине града Београда извештава грађане пореске — обвезнике, да ће се код Пореске Управе за град Београд — улица Царице Милице број 8. — расправљати о основицама за порез на течевину и то:

НА ДАН 18. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Димничарима, пеглерима и хемијским чистачима одела у IV Пореском Одбору.

Упозоравају се порески обвезници означених занимања, да могу, пре горе означеног дана расправе, доћи у Судско Одељење Општине града Београда (Књ. Љубице улица број 21., партер, соба број 5.) сваког радног дана од 7½—12½ и од 16½—18½, суботом од 7½—12, а недељом од 9—11 часова, да виде, у послатим списковима Пореске Управе, пореску основицу, предложену од стране пореске власти, и тачан дан обављања расправе за сваког пореског обвезника посебно да би истој могао присуствовати и евентуалне примедбе чинити.

Из канцеларије Суда Општине града Београда 8. јуна 1931. године С. Бр. 19748 у Београду.

ПОРЕСКА ОБЈАВА:

На основу чл. 116. закона о непосредним порезима а у вези захтева Пореске Управе за град Београд од 3. јуна 1931. год. Бр. 511116 Суд Општине града Београда извештава грађане — пореске обвезнике, да ће се код Пореске Управе за град Београд — улица Царице Милице број 8 — расправљати о основицама за порез на течевину и то:

НА ДАН 19. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Адвокатима и лекарима из кварта Палилулског у III Пореском Одбору.

НА ДАН 22. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Адвокатима и лекарима из кварта Палилулског у III Пореском Одбору.

НА ДАН 23. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Адвокатима и лекарима из квартова: Палилулског, Теразијског и Савабалског у III Пореском Одбору.

НА ДАН 19. и 22. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Тањигашима са 1 и 2 коња, шпедитерима са 1 и 2 коња, фијакеристима и сопственицима ауто-такси-а из кварта Топчидерског у III Пореском Одбору.

НА ДАН 23. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Тањигашима са 1 и 2 коња, шпедитерима са 1 и 2 коња, сопственицима ауто такси-а из кварта Савабалског и Теразијског у III Пореском Одбору.

Упозоравају се порески обвезници означених занимања, да могу, пре горе означених дана расправе, доћи у Судско Одељење Општине града Београда (Књ. Љубице улица број 21., партер, соба број 5.) сваког радног дана од 7½—12½ и од 16½—18½, суботом од 7½—12, а недељом од 9—11 часова, да виде у послатим списковима Пореске Управе, пореску основицу, предложену од стране пореске власти, и тачан дан обављања расправе за сваког пореског обвезника посебно, да би истој могао присуствовати и евентуалне примедбе чинити.

Из канцеларије Суда Општине града Београда 4. јуна 1931. године ОБр. 19118 у Београду.

ПОРЕСКА ОБЈАВА:

На основу чл. 116. закона о непосредним порезима а у вези захтева Пореске Управе за град Београд од 6. јуна 1931. године Бр. 52283, Суд Општине града Београда извештава грађане — пореске обвезнике, да ће се код Пореске Управе за град Београд — улица Царице Милице број 8 — расправљати о основицама за порез на течевину и то:

НА ДАН 24. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Адвокатима из кварта Теразијског.
НА ДАН 25., 26. и 27. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Адвокатима и лекарима из кварта Теразијског и Комесаријата Топчидерског — пред III Пореским Одбором.

Упозоравају се порески обвезници означених занимања, да могу, пре горе означеног дана расправе, доћи у Судско Одељење Општине града Београда (Књ. Љубице улица број 21, партер соба број 5) сваког радног дана од 7 $\frac{1}{2}$ —12 $\frac{1}{2}$ и од 16 $\frac{1}{2}$ —18 $\frac{1}{2}$, суботом од 7 $\frac{1}{2}$ —12, а недељом од 9—11 часова да виде, у послатим списковима Пореске Управе, пореску основицу, предложену од стране пореске власти и тачан дан обављања расправе за сваког пореског обвезника посебно, да би истој могао присуствовати и евентуално примедбе чинити.

Из канцеларије Суда Општине града Београда 8. јуна 1931. године СБр. 19722 у Београду.

ПОРЕСКА ОБЈАВА:

На основу чл. 116. закона о непосредним порезима а у вези захтева Пореске Управе за град Београд од 2-VI-1931 године Бр.51113 Суд Општине града Београда извештава грађане — пореске обвезнике, да ће се код Пореске Управе за град Београд — улица Царице Милице број 8. — расправљати о основицама за порез на течевину и то:

НА ДАН 16. ЈУНА 1931. ГОДИНЕ.

Кафецијама, бифецијама, продавцима ужичких производа, сопственицима кући, ашчијама, млекацијама, посластичарима, сопственицима соба за преноћиште и др. из кварта Теразијског и Савабалског у II Пореском Одбору.

Упозоравају се порески обвезници означених занимања, да могу, пре горе означеног дана расправе, доћи у Судско Одељење Општине града Београда (Књ. Љубице ул.

број 21., партер, соба број 5.) сваког радног дана од 7 $\frac{1}{2}$ —12 $\frac{1}{2}$ и од 16 $\frac{1}{2}$ —18 $\frac{1}{2}$, суботом од 7 $\frac{1}{2}$ —12, а недељом од 9—11 часова, да виде у послатим списковима Пореске Управе, пореску основицу, предложену од стране пореске власти, и тачан дан обављања расправе за сваког пореског обвезника посебно, да би истој могао присуствовати и евентуално примедбе чинити.

Из канцеларије Суда Општине града Београда 3. јуна 1931. године СБр. 19081 у Београду.

ОФЕРТАЛНА ЛИЦИТАЦИЈА ЗА ИЗРАДУ КАЛДРМЕ

На основу решења Суда Општине града Београда Т.Д. Бр. 15409/31. Техничка Дирекција одржаће НА ДАН 23. ЈУНА 1931. год. I. оферталну лицитацију за израду калдрме IV. партије улица у коју улазе: Цвијићева I. део, од Кнез Милетине до Варшавске, Цвијићева II. део од профила 850,80 до проф. 1254,00 са навозима код моста у Гробљанској улици и Гробљанска ул. у околини новог моста преко Булбулдерског потока.

Личитација одржаће се истог дана у 11. часова у Техничкој Дирекцији (угао Југовићева и Књегинје Љубице ул. приземље)

Кауција се полаже Главној Благајни најдаље до 10 час. на дан лицитације и то: наши држављани 120.000,— а страни 240.000,— дин.

Накнадне понуде као и оне, које нису поднете по условима неће се примати.

Сва потребна обавештења могу се добити сваког дана у радно време у Инжињерском Отсеку Техничке Дирекције, где се могу добити и сви услови са ценовником по цени од 150.— динара.

Из канцеларије Техничке Дирекције Општине града Београда Т.Д. Бр. 15409/31.

Цене животних намирница на Београдској пијаци у месецу мају о. г.

Н А З И В	Количина	Просечна цена у динарима				
		Недељна				Месечна
		I	II	III	IV	
		Мај месец 1931				
Брашно и хлеб						
Брашно пшен. № 2.	1 кгр.	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
„ „ № 1.	„	3.75	3.75	3.75	3.75	3.75
„ „ бело	„	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25
„ кукурузно	„	2.75	2.75	2.75	2.75	2.75
Хлеб пшенични црни	„	3.25	3.25	3.25	3.25	3.25
„ „ бели	„	4.25	4.25	4.25	4.25	4.25
Месо						
Говеђина	1 кгр.	16.50	18.—	17.—	16.—	16.87
Телећина	„	21.50	22.—	22.—	22.—	21.87
Јагњетина	„	12.—	12.50	12.—	12.—	12.12
Свињетина	„	18.25	19.50	18.75	18.16	18.66
Слабина сирова	„	13.50	13.50	13.50	13.50	13.50
Маст свињска	„	15.—	14.87	14.75	15.—	14.90
Сало	„	14.50	14.50	14.50	14.83	14.58
Риба						
Шаран	1 кгр.	20.75	18.50	18.—	15.16	18.10
Сом	„	35.—	30.50	27.75	21.99	28.81
Кечига	„	75.50	40.72	50.—	42.—	47.56
Смућ	„	42.50	43.75	38.75	28.49	38.37
Штука	„	17.50	17.75	17.50	18.23	17.89
Млеко и млечни производи						
Млеко слатко	1 лит.	3.75	3.75	3.75	3.75	3.69
Масло	1 кгр.	52.50	52.50	25.50	49.33	51.71
„ топљено	„	37.50	37.50	37.50	36.50	37.25
Кајмак	„	39.50	37.50	36.—	36.33	37.33
Сир обичан	„	12.50	13.50	14.—	13.66	13.41
Поврће						
Кромпир стари	1 кгр.	2.—	2.22	2.37	2.13	2.18
„ нови	„	8.—	14.—	9.50	7.33	9.71
Лук црни	„	1.02	1.15	1.45	2.03	1.41
Шаргарепа	„	8.—	9.—	9.—	8.33	8.58
Купус сладак	„	5.—	10.—	11.—	11.—	9.25
Кел	„	—	9.—	9.—	—	9.—
Зелен за супу	1 пишла	4.50	4.37	4.37	4.33	4.45
Патлиџан црвени	1 кгр	80.—	47.50	47.50	37.66	58.79
Паприка љута	100 ком.	62.—	50.—	50.—	44.99	55.31
Краставци	100 ком.	820.—	625.—	525.—	366.66	591.66
Воће						
Јабукe	1 кгр.	14.—	17.—	20.00	21.—	18.—
Трешње	„	—	37.50	27.50	10.75	25.25
Шљиве сушене	„	14.—	11.50	12.—	11.66	12.29
Ораси	„	16.—	16.—	—	—	16.—
Лимуни	1 ком.	0.75	0.75	0.75	0.75	0.75
Наранџе	„	3.65	2.75	2.75	2.91	2.76
Колонијална и друга роба						
Шећер у коцкама	1 кгр.	12.75	12.75	12.75	12.75	12.75
„ ситан	„	11.75	11.75	11.75	11.75	11.75

Н А З И В	Количина	Просечна цена у динарима				
		Недељна				Месечна
		I	II	III	IV	
		маја месеца				
Кафа сирова	"	52.50	25.50	52.50	52.—	52.—
Пиринач	"	9.50	9.50	9.50	9.50	9.50
Макароне	1 кгр.	9.—	9.—	9.—	9.—	9.—
Зејтин за јело	1 лит.	23.—	23.—	23.—	23.—	23.—
Пасуљ	1 кгр.	6.75	5.75	5.75	5.33	5.61
Сочио	"	11.—	9.—	9.—	9.—	10.—
Со	"	3.—	3.—	3.—	3.—	3.—
Пекмез	"	10.50	10.50	10.50	10.50	10.50
Сапун за прање	"	12.—	12.—	12.—	12.—	12.—
Живина и јаја						
Кокоши	1 ком.	27.50	52.50	27.50	26.66	27.29
Турке	"	—	—	—	—	—
Гуске	"	37.50	35.—	37.50	32.50	35.62
Патке	"	23.75	20.75	22.50	22.85	22.71
Јаја	"	0.71	0.75	0.73	0.67	0.71
Гориво и осветљење						
Дрва	1 т ³	143.—	143.—	143.—	143.—	143.—
Шпиритус	1 лит.	10.50	10.50	10.50	10.50	10.50
Гас	"	7.—	7.—	7.—	7.—	7.—
Бензин	"	7.50	7.50	7.50	7.50	7.50

Пијаце су необично оживеле.

Месо је појевтинило а нарочито јагњетина.

Риба је такође појевтинила.

Млеку и млечним производима цене су остале исте.

Зеленог поврћа има све више. Лука, салате и спанаћа има већ на избор. Почео је да

стиже наш домаћи црвени патлиџан (парадајз), али је још врло скуп.

Воћа на пијацама има мало; стигле су прве трешње и прве јагоде, које се продају од 20 до 40 дин. килограм.

Живина и јаја су још мало појевтинила.

Шеф стат. отсека Б. о.

Дим. Анагности, с. р.

„ЈАСЕНИЦА“ А. Д.

Београд, Краља Милана 6, Телефон бр. 57-45

Израђује сав материјал и делове за гасне центре, резервоаре свих димензија, све врсте гвоздене и кровне конструкције, жиране железнице, мостове, вагоне и вагонете, лимене радове варене и занитоване уз најсолидније цене.

ОДЕЛЕЊЕ ЗА ИЗРАДУ ГАСНИХ ЦЕНТРАЛА

ОСИГУРАЈТЕ УСПЕХ И НАПРЕДАК ВАШЕМ ПРЕДУЗЕЋУ

Упростите Вашу администрацију модерним канцелариским машинама

UNDERWOOD машине за писање и за књижење

BARRETT машине за рачунање са електричним погоном и контролном пант-ликом

ORIGINAL ODHNER машине за рачунање са ручним погоном. (за сва 4 вида рачуна)

ANDREWS' ROTARY једини савршени апарати за умножавање система са матрицама
DUPLIKATOR

OPALOGRAPH апарати за умножавање без матрица нарочито погодни за цртеже, планове и т. д.

KALAMAZOO најмодернији енглески систем укоричених књига са слободним листовима.

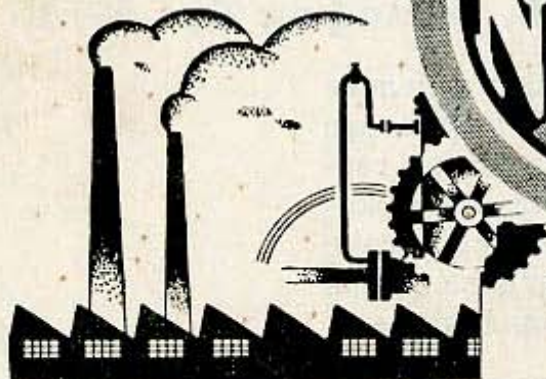

Генерални заступници

Краљ. дворски лиферанти
МАРИЧИЋ и ЈАНКОВИЋ
Београд, Кнез Михајлова 26
Телефони: 6-34, 2-01, 8-89

SOCONY
MOTORNA ULJA
sastavni dio
svakog stroja

Standard Oil Company
of Yugoslavia

Beograd
Akademija nauka
Telefon 859, 2198, 1473

Zagreb
Kumičićeva 5
4631, 4632, 4519